

Lõimumiskava 2008-2013 indikaatorite käsiraamat

Ernst & Young Public Sector Advisory

Committed to the Public Value

Valitsusasutused ja mittetulundusorganisatsioonid üle maailma otsivad pidevalt uuenduslikke lahendusi erinevatele väljakutsetele. Nad püüdlevad avalike teenuste pakkumise arendamise ja tõhustamise poole võimaldamaks jätkusuutlikku majandusarengut, turvalist keskkonda, suuremat läbipaistvust ja usaldusväarsust. Ernst & Young kombineerib erasektori parima praktika põhjaliku arusaamaga avalikust sektorist ja selle erinevatest vajadustest keskendudes avaliku sektori võimekuse suurendamisele, mis tagaks parema avalike teenuste osutamise.

Tuginedes oma pikaajalisele kogemusele, oleme me avaliku sektori partneriks organisatsioonide tugevdamisel, tõhustamisel ja jätkusuutliku kvaliteeditõusu saavutamisel. Ernst & Young'i globaalne avaliku sektori teenuste meeskond koosneb kõrge kvalifikatsiooniga mitmekesise profiiliga professionaalidest. Me oleme pühendunud avaliku sektori organisatsioonidega töötamisele aitamaks saavutada nende eesmäärke, kasutada maksimaalselt ära nende potentsiaali ning tugevdada avalikke väärtusi.

Käesolev käsiraamat kirjeldab ning annab juhiseid Lõimumiskava 2008-2013 ja selle rakendusplaani 2008-2010 tulemuste mõõtmiseks ja hindamiseks. Käsiraamat on valminud 2009. aastal koostöös Integratsiooni Sihtasutusega.

Euroopa Kolmandate Riikide
Kodanike Integreerimise Fond

Sisukord

7		Sissejuhatus
8	1	Mõõtmine
8	1.1	Ülevaade mõõtmisest ja indikaatoritest
9	1.2	Väljatöötatud indikaatorite süsteemi põhimõtted
9	1.2.1	Väljatöötatud süsteemi lähtekohad
10	1.2.2	Loodud indikaatorite süsteemi ja Lõimumiskava eesmärkide vahelised seosed
12	1.2.3	Väljatöötatud süsteemi üldlähenemine
15	1.3	Väljatöötatud süsteemi lahendused visioonide lõikes
16	1.3.1	Visiooni "Erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud" mõõtmine
22	1.3.2	Visiooni "Eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud" mõõtmine
27	1.3.3	Visiooni "Enamik inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot Eestis toodetava meedia kaudu ja usaldab seda" mõõtmine
32	1.3.4	Visiooni "Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud" mõõtmine
37	1.3.5	Visioonide "Valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki", "Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud", "Erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud" mõõtmine
44	1.3.6	Visioonidevahelised kattuvused
47	1.4	Mõõtmisprotsessiga seotud organisatsiooni korraldus ja aruandluse protsess
47	1.4.1	Mõõtmisprotsess ja selle osapooled
49	1.4.2	Osapoolte infovajadused ja aruandlus
52	1.4.3	IT süsteemi ülevaade
53	2	ELi suunised
54	2.1	Eesti praktika võrdlus ELi suunistega
55	2.2	Tähelepanekud tulenevalt ELi soovitustest
56	3	Välisriikide praktika
56	3.1	Holland
56	3.1.1	Taust
57	3.1.2	Integratsiooni indikaatorid
59	3.1.3	Kokkuvõte Hollandis kasutatavatest integratsiooni indikaatoritest

60	3.2	Suurbritannia
60	3.2.1	Taust
60	3.2.2	Integratsiooni indikaatorid
61	3.2.3	Kokkuvõte Suurbritannias kasutatavatest integratsiooni indikaatoritest
63	4	Juhised edaspidiseks süsteemi täiendamiseks ja analüüsiks
63	4.1	Mõõtmisprotsessi juurutamine
64	4.2	Mõõtmisprotsessi ülevaatamine, muutmine ja edasiarendused
65	4.3	Lõimumiskava ja selle rakendusplaani juhtimine
66		Märkused
70	Lisa 1	Näide võimalikust ankeetküsitluse eelvormist
71	Lisa 2	Näide indikaatori kaardist
72	Lisa 3	Näide indikaatorite koondloetelust
73	Lisa 4	Integratsiooni valdkonna indikaatorid Hollandis
80	Lisa 5	Integratsiooni valdkonna indikaatorid Suurbritannias
83	Lisa 6	Visiooni "Erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud" indikaatoripuu
84	Lisa 7	Visiooni "Eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud " indikaatoripuu
85	Lisa 8	Visiooni "Enamik inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot Eestis toodetava meedia kaudu ja usaldab seda" indikaatoripuu
86	Lisa 9	Visiooni "Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud" indikaatoripuu
87	Lisa 10	Visioonide "Valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki", "Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud", "Erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud" indikaatoripuu

Lühendid ja mõisted

A.E.I	Alaeesmärgi indikaator
EHIS	Eesti Hariduse Infosüsteem
EIF	Euroopa Integratsioonifond
EKTÕL	Eesti keele kui Teise Keele Õpetajate Liit
ELK	Eesti Lõimumiskava 2008-2013
ENTK	Eesti Noorsootöö Keskus
ERR	Eesti Rahvusringhääling
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
IS	Integratsiooni Sihtasutus
JuM	Justiitsministeerium
KuM	Kultuuriministeerium
KMA	Kodakondsus- ja Migratsiooniamet
KOV	Kohalik omavalitsus
REKK	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
RP	Riiklik programm „Integratsiooni Eesti ühiskonnas 2000 - 2007“
SM	Sotsiaalministeerium
V.I	Visiooni indikaator

Euroopa kolmandate riikide kodanikud	Isikud, kellel pole Euroopa Liidu, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi (Norra, Island, Lichtenstein) või Šveitsi Konföderatsiooni kodakondsust. Edaspidi kasutatud mõistet kolmandate riikide kodanikud.
Mitte-eestlased	Eestis on seni lõimumise mõõtmisel lähtunud eelkõige etnilistest rühmadest. Arvestades, et EL integratsioonipoliitika tugineb eelkõige kodaniku õiguslikule staatusele, siis käsiraamatus on läbivalt mitte-eestlaste mõiste all ka silmas peetud kolmandate riikide kodanikke ja EL kodanikke.

Sissejuhatus

Käsiraamatu eesmärgiks on anda ülevaade valdkondliku arengukava „Eesti Lõimumiskava 2008-2013“ visioonide, üld- ja alaeesmärkide saavutamise näitajate ja tegevuste mõõtmiseks väljatöötatud indikaatorite süsteemist ning anda soovitusi loodud indikaatorite kontseptsiooni täiendamiseks ning andmete analüüsimiseks.

Käsiraamat on abimaterjaliks nii Lõimumiskava üldvastutajale Kultuuriministeriumile, kui erinevaid meetmeid rakendavatele ministeriumitele ning nende allasutustele, kohalikele omavalitsustele, kõrgkoolidele, valitsusvälistele organisatsioonidele ja teistele asutustele.

Käsiraamat koosneb neljast peatükist ja lisadest:

Peatükis 1 antakse esmalt ülevaade, miks on mõõtmine oluline ning kuidas väljatöötatud indikaatorite kasutamine Lõimumiskava rakendajate töös tagab süstemaatilisema käsitluse eesmärkide saavutamiseks. Seejärel on kõigi Lõimumiskava visioonide lõikes esitatud uued väljatöötatud indikaatorite süsteemid. Peatüki lõpus antakse ülevaade mõõtmisprotsessiga seotud organisatsioonist ning selle aruandluse protsessist.

Peatükis 2 antakse ülevaade integratsioonipoliitikast ja selle suunistest Euroopa Liidus.

Peatükis 3 on kirjeldatud integratsioonipraktikat kahes välisriigis, Hollandis ja Suurbritannias.

Peatükis 4 on välja toodud ettepanekud, mida indikaatorite süsteemi juurutamisel ja edasiarendamisel meeles pidada ning milliseid näitajaid vaadata arengukava tõhusa juhtimise osas.

Käsiraamatuga kaasnevad elektroonilised lisad, kus „Indikaatorite koondloetelu.xls“ ja „Indikaatorite kaardid.xls“ on esitatud kogu Lõimumiskava indikaatorite nimekiri ning indikaatorite kaartides on kirjeldatud detailselt iga indikaatorit.

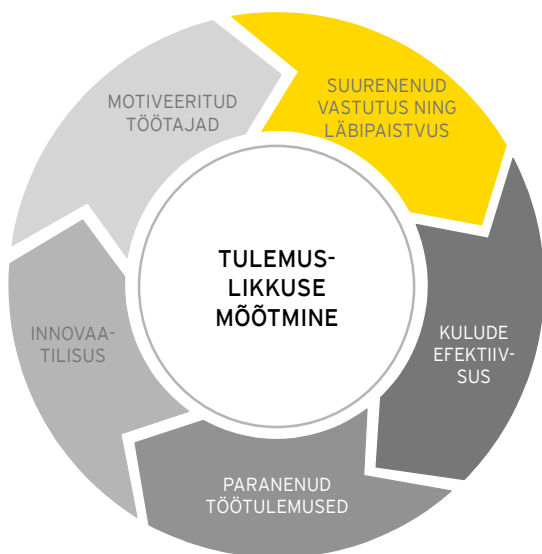
1 Mõõtmine

1.1 Ülevaade mõõtmisest ja indikaatoritest

Lõimumisprotsessi ja selle valdkonna riikliku arengukava mõjuhindamise vajadus on ilmnunud selgelt RP 2000-2007 rakendamise kogemustest, mis kinnitasid vajadust teha ulatuslikumat tööd integratsioonipoliitika näitajate määratlemisel Eesti Lõimumiskava 2008-2013 jaoks. Lisaks on nii sotsiaalteadlased kui ka poliitikakujundajad ühtmoodi väitnud, et vaja on leida tõhusam viis poliitika ja kogu integratsiooniprotsessi näitajate väljatöötamiseks.¹

Kogu mõõtmisprotsessi saab vaadata kui juhtumuslikku tööriista, mille toel hinnata Lõimumiskava elluviimisel taotletava mõju ning eesmärkide saavutamist, jälgida rakendusplaani tegevuste elluviimist ja tulemuste saavutamist ning millele tuginedes langetada uusi otsuseid. Täpsemalt saab tulemuste mõõtmises esile tuua alljärgnevad kasutegurid:

Joonis 1. Tulemuslikkuse mõõtmine kasutegurid

1. Suurenenud vastutus ja läbipaistvus

Tulemuslikkuse mõõtmine on aluseks aruandluse koostamisele ning rahaliste vahendite jagamise otsustele. See aitab tagada Eesti riigi ja Euroopa Liidu poolt rahastavate meetmete ja programmide raames jagatavate toetuste parima kasutamise ning nende abil soovitud tulemuste saavutamise. Täpsemalt saab näidata, kuidas olemasolevad tulemused toetavad kogu arengukava rakendamisega seotud asutuste eesmärke ning selgitada välja arengukava tegevuste tulemus.

2. Kulude efektiivsus

Eelarveliste vahendite jaotus toimub tulemuspõhiselt.² See aitab tagada selle, et vahendid kulutatakse tegevustele, millel on eesmärkidele olulisim mõju ning seeläbi toimub tulemuslikum rahaliste vahendite kasutamine.

3. Innovaatilisus

Kasutatav tagasiside mudel tagab, et osapooled on huvitatud efektiivsemate lahenduste kasutamisest töötulemuste parandamiseks, mis omakorda soodustab loovat mõtlemist tulemuslikkuse tõstmiseks.

4. Motiveeritud töötajad

Töötajad ning ametnikud tajuvad, et nende töö tulemused on mõõdetavad. Asjakohase tagaside olemasolu korral on võimalik motiveerida töötajaid ning tõsta nende pühendumust. Teisisõnu töötajate ja ametnike motiveeritus tõuseb, kui neile on selge, kuidas nende töö mõjutab lõpptulemuse saavutamist.

5. Paranenud töötulemused

Läbi töötajate motiveerituse ning innovaatilisuse soodustamise tagatakse see, et tehakse õigeid asju ning saavutatakse selle kaudu paranenud töötulemused

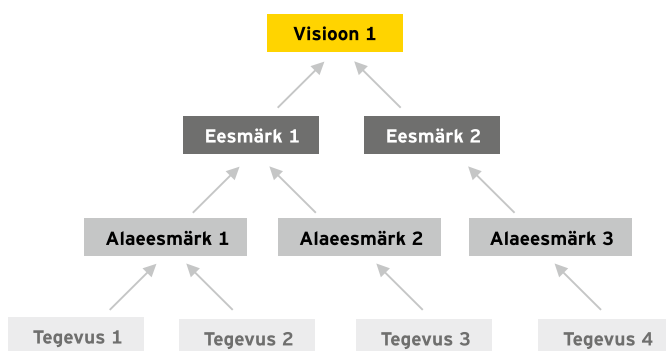
1.2 Väljatöötatud indikaatorite süsteemi põhimõtted

1.2.1 Väljatöötatud süsteemi lähtekohad

Sõnastatud eesmärkide mõistmiseks, nende seostamiseks ja tervikliku nägemuse loomiseks on oluline koostada eesmärgipuu (vt Joonis 2), mis on omavahel seotud eesmärkide hierarhia, ning mida saab hiljem analüüsida vahend-tulemus seose kaudu reastades need tähtsuse järjekorras.

Kõige tähtsam eesmärk ehk visioon asetub hierarhia tippu, tähtsusest teine eesmärk ehk peaesmärk järgmisel tasandil, tähtsusest kolmas eesmärk ehk alaeesmärk järgmisel tasandil jne. Kasutatava hierarhia puhul vastab madalaim tase ehk tegevuse tase küsimusele „kuidas?“ ja kõrgema taseme visioon vastab küsimusele „miks?“.

- ▶ **Visioon** on nägemus sellest, mille poole valdkondlik arengukava püüdleb ehk teisisõnu terviklik nägemus tulevikusituatsioonist. Visioon peab aitama vastata küsimusele, kuhu me läheme ja milline on edu (mida me taotleme) pikemas perspektiivis. Visioon peab esitama väljakutse ja panema inimesed pingutama oma eesmärkide saavutamiseks.³
- ▶ **Peaesmärk** näitab, mis muutused peaksid kaugemas tulevikus tegevuse tagajärjel toimuma (5-10 aasta).⁴ Eesmärk on konkreetne ja selge, kuid reeglina erinevalt visioonist ei võimalda näha tervikut.
- ▶ **Alaeesmärk** näitab, mida tahetakse saavutada mõnda konkreetset meetodit kasutades ning iga alaeesmärk peab olema seotud peaesmärgiga.
- ▶ **Tegevused** on peamised vahendid eelneva saavutamiseks ehk, mida teha, et eesmärkideni ning visioonini jõuda.

Joonis 2. Klassikaline eesmärgipuu

Eesmärkide hierarhia on indikaatorite väljatöötamisel oluline, kuna indikaatoritega mõõdetakse erineva taseme eesmärkide täitmist. Seetõttu on terviklikku ning omavahel korrektselt seostatud mõju-, tulemus- ja väljundindikaatorite süsteemi võimalik luua ainult samalaadselt korrastatud eesmärkide hierarhia põhjal. Vastasel korral on valdkondliku arengukava rakendajatel keerukas jälgida ja mõista, kas eesmärgid täideti ja mis võis olla eesmärkide mittetäitmise põhjuseks.

1.2.2 Loodud indikaatorite süsteemi ja Lõimumiskava eesmärkide vahelised seosed

Kasutades Lõimumiskavas esitatud visioone ja eesmärke eesmärgipuu hierarhilisel kujundamisel (Joonis 2), ilmneb selgelt, et Lõimumiskavas sõnastatud alaeesmärgid, eesmärgid ja visioonide esitamine võiks olla oluliselt süsteemsem, järjepidavam ja ühtlasem.

Välja saab tuua neli olulist probleemi, mis olemasoleva Lõimumiskava visioonide, alaeesmärkide ja tegevuste osas on esile kerkinud:

1. ühes visiooni sõnastuses on sõnastatud rohkem kui üks visioon, samas kahe erineva sõnastusega visiooni on vaadeldavad üheskoos;
2. ühe eesmärgi sõnastuses on sõnastatud mitu erinevat eesmärki;
3. eesmärgid on sõnastatud tegevustena;
4. lõimumiskava ja selle rakendusplaan ei ole omavahel vahend-tulemus seoses ning samal tasemel asetsevad eesmärgid on erineva detailsusega.

Alljärgnevalt on kõikide nelja väljatoodud probleemi osas esitatud konkreetsed näited ning peatüki lõpus on välja toodud olemasolevate probleemide mõju.

1. Ühes visiooni sõnastuses on sõnastatud rohkem kui üks visioon, samas kahe erineva sõnastusega visiooni on vaadeldavad üheskoos

Kaks eraldi visiooni on sõnastatud ühe visioonina järgnevalt: „Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ja erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud.“ Kui visiooni esimene pool seab sihiks inimeste omavaheliste kontaktide suurenemise, mida võib eelkõige eeldada privaatsfääris, siis visiooni teise poole eesmärk on hoopis elanike aktiivsuse kasv kodanikuühiskonnas. Lähtuvalt sellest peaks need sihid olema sõnastatud kahe erineva visioonina. See-eest aga nimetatud visiooni püüdlus suurendada kontakte erineva emakeelega inimeste vahel seostub sotsiaalteadlaste arvates otseselt usalduse visiooniga „Valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki“. Seepärast oleks mõistlik neid visioone ka käsitleda koos või sõnastada ühena.

2. Ühe eesmärgi sõnastuses on sõnastatud mitu erinevat eesmärki, kohati on eesmärgina sõnastatud nii eesmärk ise kui ka selle saavutamiseks vajalik tegevus või eeldus

Vastuolu visiooni „Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud“ ning alaeesmärgi „Jätkub naturalisatsiooniprotsess ning muu emakeelega Eesti kodanikud jt püsielanikud kaasatakse ühiskonna otsustusprotsessidesse“ osas, kus alaeesmärk koosneb kahest erinevast alaeesmärgist ning üks neist - jätkub naturalisatsiooniprotsess - ühtib juba eelnevalt sõnastatud visiooniga.

Kaks eraldiseisvat eesmärki on sõnastatud ühe eesmärgina nii keskharidust puudutavas alaeesmärgis: „Üldkeskhariduse omandanud noor on tolerantne kultuurierinevuste suhtes ja valdab eesti keelt tasemel, mis on vajalik haridustee jätkamiseks või tööleasumiseks Eestis ning toimetulekuks ühiskonnas“ kui ka kõrghariduse alaeesmärgis: „Gümnaasiumilõpetaja, kelle emakeel ei ole eesti keel, suudab edukalt õppida kõrgkoolis eesti keeles. Õpetajad on tasemeõppe läbimisel võimelised õpetama mitmekeelses- ja kultuurilises õpikeskkonnas ning erineva tasemega õpilasi“.

Lähtuvalt alaeesmärgi sõnastusest tuleks keskhariduse alaeesmärki vaadata kahe eesmärgina: esiteks, tolerantus kultuurierinevuste suhtes ning teiseks, eesti keele valdamine. Kõrghariduse eesmärki tuleks vaadelda kui kahte eraldiseisvat: ühe eesmärgina õpilaste eesti keele oskus ning teiseks õpetajate kompetentsus. Õigemini võib öelda, et õpetajate kompetentsus on õpilaste keeleoskuse eesmärgi saavutamise vahendiks ehk teisisõnu seda tuleks kajastada järgmise taseme alaeesmärgina. Samuti saab välja tuua kutsehariduse alaeesmärgi, kus ühes alaeesmärgis on sõnastatud kaks eraldi eesmärki - nii kutsehariduse omandanu eesti keele oskuse valdamine kui konkurentsivõimelisus Eesti tööjõuturul.

3. Eesmärgid on sõnastatud ülesannete ja tegevustena

Klassikalisele eesmärgi sõnastusele ei vasta järgnevalt

sõnastatud eesmärgid, mis pigem on sõnastatud kui tegevused:

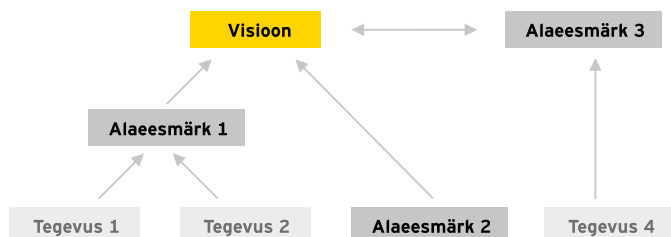
- ▶ „Suurendatakse elanike, sh ametnike teadlikkust võrdse kohtlemise tähtsusest ja ebavõrdse kohtlemise ilmingute ärahoidmisest“;
- ▶ „Riigiasutuste ja omavalitsuste haldusvõimekuse tõstmise kaudu avalike teenuste osutamisel eri emakeelega inimestele luuakse lõimumist toetav keskkond riigi- ja kohalikul tasandil.“

4. Lõimumiskava ja selle rakendusplaan ei ole omavahel vahend-tulemus seoses⁵ ning samal tasemel asetsevad eesmärgid on erineva detailsusega

Tulenevalt asjaolust, et Lõimumiskavas sõnastatud eesmärgid, visioonid ning rakendusplaan ei ole omavahel hierarhilises seoses, puudub selge arusaam, kuidas rakendusplaani tegevused toetavad Lõimumiskava visioonide ja eesmärkide saavutamist. Teisisõnu puudub selge ülevaade, kui palju ning milliseid ressursse kasutatakse või rakendatakse ühe eesmärgi saavutamiseks.

Peale strateegiliste eesmärkide seadmist on kriitiliselt oluline, et need eesmärgid iga täidesaatva organisatsiooni ja selle erinevate osakondade vaates seotakse ära (*cascade down*) nende asutuste igapäevategevustega, et iga töötaja oleks teadlik, mida temalt oodatakse ja kuidas tema tegevus mõjutab peamisi eesmärke ning kes mille eest on vastutav. Erinevate uute eesmärkide seadmine ja nende saavutamine nõuab töötajatelt tihti uute tegevuste läbiviimist või vanade tegevuste ümbervaatamist. Tagamaks jätkusuutlikku arengut on vaja kõikidel Lõimumiskava rakendamise seotud osapooltel teha koostööd ning üheskoos aru saada, mida tuleb teha teisiti ning milliseid lisaressursse täiendavalt rakendada, et saavutada seatud eesmärgid. Ilma eelnevalt väljatoodud asjaolude selgitamist ei ole tagatud, et teostatavad tegevused hiljem suudetakse ära siduda (*fold back up*) seatud strateegiliste eesmärkidega.⁶

Siinkohal on nelja eelpool kirjeldatud probleemi olemuse osas illustreerivaks allolev eesmärgipuu:

Joonis 3. Illustreeriv eesmärgipuu Eesti lõimumiskava 2008-2013 põhjal

Kirjeldatud probleemide mõju on kogu Lõimumiskava strateegia rakendamisele ja defineeritud visioonide ning eesmärkide saavutamisele. Eksisteerib oht, et Lõimumiskava elluviimisel ei ole taotletav mõju selgelt arusaadav, mistõttu seatud eesmärgid jäävad saavutamata või saavutatakse mitterahuldavalt.

1.2.3 Väljatöötatud süsteemi üldlähenemine

Kuna käesoleva töö eesmärgiks ei olnud ELK uute eesmärkide väljatöötamine või eesmärkide hierarhia muutmine, siis väljatöötatud indikaatorite lähenemise aluseks on Lõimumiskava kuus visiooni, mis sõnastavad nägemused, mida Lõimumiskavaga püütakse saavutada. Eelmises peatükis kirjeldatud eesmärkide hierarhia ja sõnastusega seotud probleemidest ülesaamiseks ei jälgitud väljatöötatud indikaatorite süsteemis olemasoleva lõimumiskava eesmärkide hierarhiat. Küll aga märgiti eraldi ära, kus konkreetsete eesmärkide indikaatorid loodud indikaatorite süsteemis paiknevad, vastavalt kas A.E.I. (alaeesmärgi indikaator) või V.I. (visiooni indikaator) (vt ptk 1.3). Seoste otsimisel ning mõistmisel tuli esmajärjekorras luua kokkuleppeline side visioonide ja alaeesmärkide vahel.

Alljärgneval joonisel esitatud kolmevärviline välisring illustreerib Lõimumiskava kolme põhivaldkonda:

- ▶ hariduslik ja kultuuriline (helehall);
- ▶ õiguslik ja poliitiline (kollane);
- ▶ sotsiaalne ja majanduslik (tumehall)

ning nende valdkondade omavahelist lahutamatu seostatust.

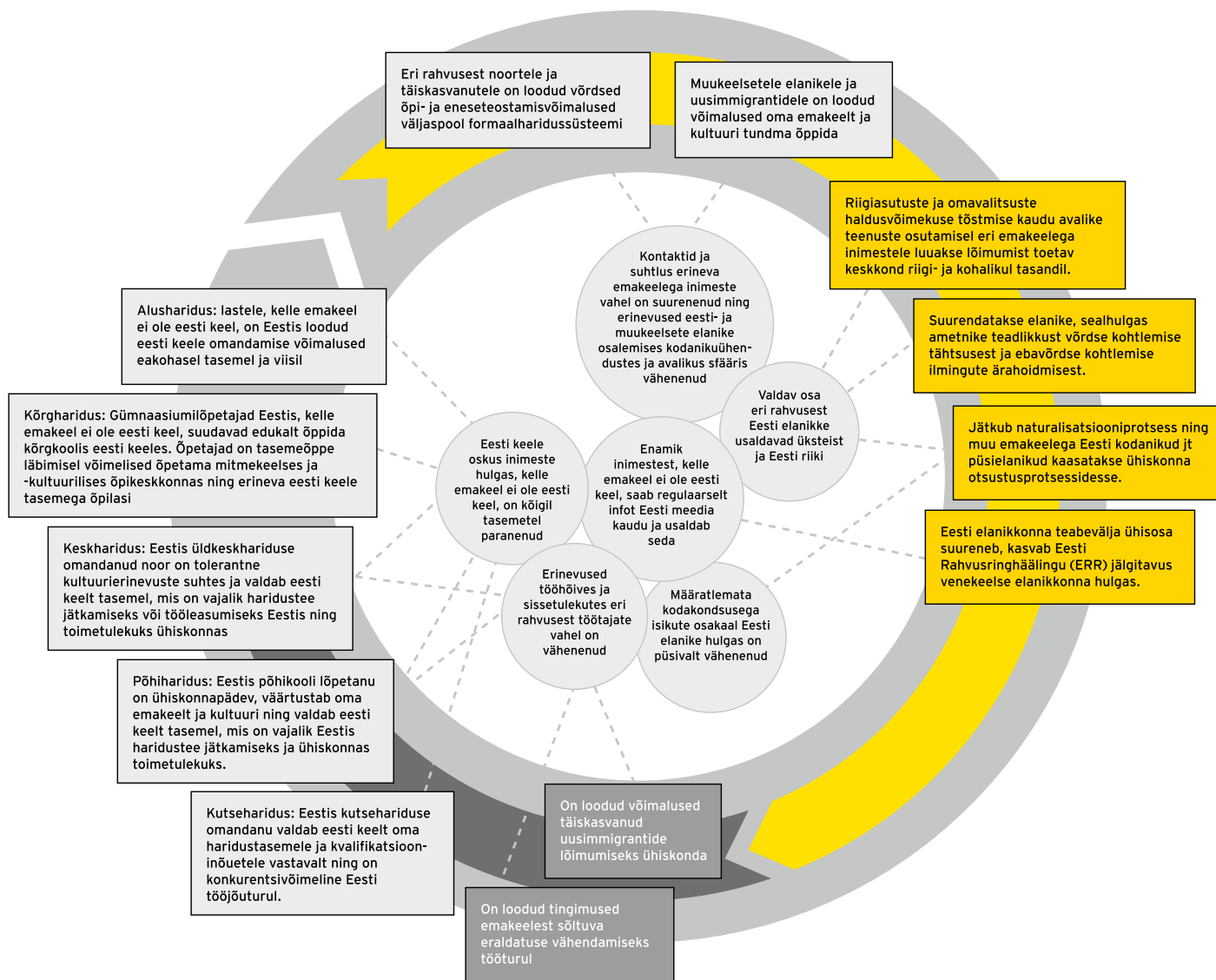
Ringis on ära toodud Lõimumiskava 6 visiooni. Ringi keskel on meedia valdkonna visioon „Enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot Eesti meedia kaudu ja usaldab seda“, kuna meedial on oline mõju kogu lõimumisprotsessile, olenemata, mis laadi mõju meedias luuakse.

Lähtuvalt Lõimumiskavas toodud visioonidest on loodud soovitatav indikaatorite kontseptsioon, mis loob seose visiooni, alaeesmärkide ning rakendusplaani tegevuste vahel.

Visioon „Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud“ ning visioon „Valdav osa eri rahvusest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki“ on üksteisega väga tugevas seoses. Seega käsitletakse neid koos ning ka joonisel näidatud ühiselt. Samuti on visioonid „Erinevused tööhõives ja sisetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud“, „Eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud“ ning „Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud“ näidatud osaliselt kattuvatena.

Nimetatud visioonide ühendamise põhjuseks on mitte-eestlaste sisetulekuid diferentseeriv ühine tegur: elupiirkonna kõrval on selleks ka kodakondsus, mis omakorda on seotud vanuse ja hariduse ning keeleoskusega.⁷

Lisaks on loodud Lõimumiskava visioonide- ja alaeasmärkidevaheline tinglik seos, mis on joonisel näidatud katkendliku joonega. Kuivõrd eelnevalt defineeritud alaeasmärgid ja visioonid ei olnud varasemalt omavahel sellisesse seosesse asetatud, siis ühel alaeasmärgil on seoseid rohkem kui ühe visiooniga, mis aga omakorda ei ole üheselt jaotatavad kolme valdkonna vahel.

Joonis 4. Lõimumiskava valdkondade, visioonide ja alaeasmärkide omavaheline seos

Siinkohal on oluline märkida, et integratsiooniprotsess on tervet ühiskonda hõlmav pikaajaline protsess, mis ei ole juhitav ning mõjutatav vaid ühe arengukavaga. Seetõttu ei ole esitatud seosed kõigest lineaarsed ning iga mõju- ja tulemusindikaatori tulemuse mõistmiseks on oluline nende tõlgendamisel kaasata valdkonna asjatundjaid ja eksperte.

Lähtuvalt eelkirjeldatud seostest visiooni ja alaeemärkide vahel, on kõikide visioonide lõikes loodud indikaatorite seosed visiooni ning rakendusplaanis defineeritud tegevuste vahel, mis jagunevad mõju-, tulemus ning väljundindikaatoriteks.

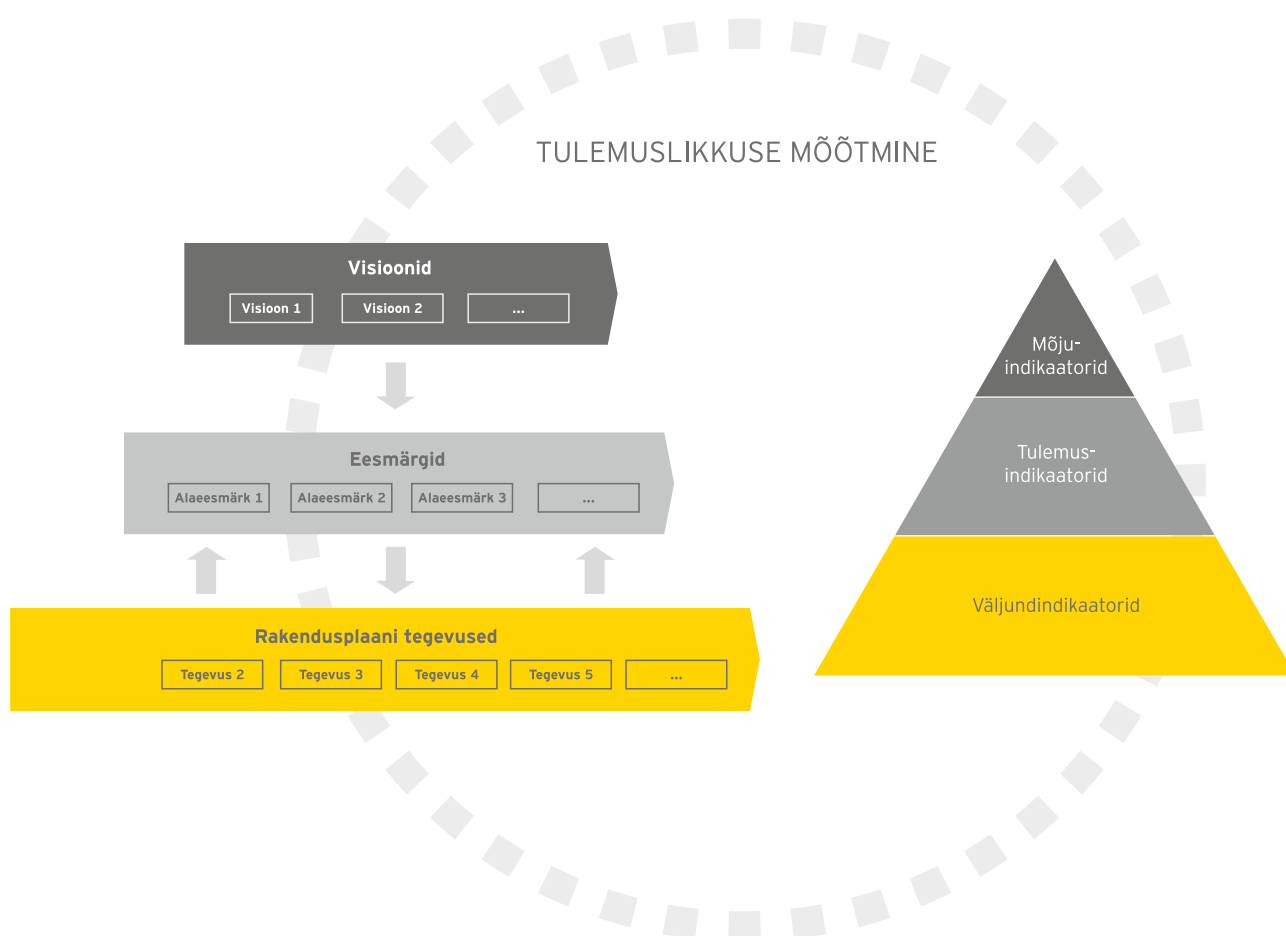
- ▶ **Mõjuindikaatorite** abil on võimalik hinnata arengukava mõjusid, mis kestavad või ilmnevad pikema perioodi jooksul (nt tööhõive määr).
- ▶ **Tulemusindikaatorid** mõõdavad arengukava elluviimise tulemusel toimunud lühiajalisi muutusi kasusaajas (nt koolitatute saadud kvalifikatsioon).

- ▶ **Väljundindikaatoritega** mõõdetakse arengukava abil rahastatud tegevuste otsest tulemust (nt koolitatute arv).

Vastavaid indikaatoreid, visioonide eesmärkide ja tegevuste vahelist seost illustreerib joonis 5.

Eesmärkidel peavad olema juurde määratletud indikaatorid, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist kvantitatiivselt ja/või kvalitatiivselt ning ka ajaliselt (kas eesmärgid saavutati õigeaegselt).

Indikaator väljendab eesmärki, st taotletavat tulemust või tegevuste teostamise väljundit mõõdetaval viisil. Indikaatorid on vajalikud nii rakendusplaani tegevuste kavandamiseks, järelvalveks kui ka hindamiseks. Nende abil on võimalik välja selgitada eesmärkide saavutamise efektiivsust, sealhulgas rakendusplaani tasuvust.⁸

Joonis 5. Kontseptuaalne vahend-tulemus seos visioonide, eesmärkide ja rakendusplaani tegevuste vahel koos mõõdetavate indikaatoritega

1.3 Väljatöötatud süsteemi lahendused visioonide lõikes

Käesolevas peatükis kirjeldatakse visioonide lõikes, milliseid indikaatoreid ja miks on konkreetsete valdkondade juures tarvilik mõõta. Peatüki eesmärgiks on selgitada valitud indikaatorite süsteemi üldiselt. Kirjeldatud indikaatorite täpne sisu on lahti selgitatud indikaatorite kaartidel, mis on esitatud antud käsiraamatu lisana MS Excel faili kujul ning mille näide on toodud lisas 2. Iga indikaatori järel on sulgudes esitatud koodid, mis viitavad vastava indikaatori koodile „indikaatoripuudes“ ning mis võimaldab võrrelda selgitusi „indikaatoripuude“ ja -kaartidega. Kõikide visioonide lõpus on esitatud visiooni kokkuvõttev lõik.

Väljatöötatud indikaatorite süsteemid põhinevad sekundaarallikate analüüsil ning eksperthinnangutel. Sekundaarallikatest analüüsiti erinevaid lõimumise ja selle alakomponentidega seotud uuringuid (integratsiooni monitooringud, inimarengu aruanded, eelneva integratsiooniprogrammi hindamisaruanne, muud asjakohased uuringud ja valitud välisriikide praktikad). Eksperthinnangute aluseks olid töötuba sotsioloogidega⁹ ning fookusgrupi arutelud, kus osalesid Lõimumiskava rakendamise seotud isikud, vastutavad ministeeriumite esindajad kasusaajad ning vastavate valdkondade eksperdid. Kokku viidi läbi 6 fookusgrupi arutelu, mille teemad olid järgmised: eesti keel, tööhõive, kodakondsus, meedia, usaldus ja kodanikuaktiivsus.

Indikaatorite määramisel arvestati ka sellega, et võimaluse korral võeti aluseks eelneval programmiperioodil kasutatud indikaatoreid antud tegevusvaldkonnas, sest valdkonna arengu pikaajaliseks seireks on vajalik võrreldavate indikaatorite olemasolu.¹⁰

Euroopa Komisjoni poolseks soovitusel on kasutada võimalusel Euroopast pärinevaid/ Euroopas kogutavaid infoallikaid (nt Eurostat), suurendamaks alusandmete võrreldavust ja Komisjoni jaoks kättesaadavust.¹¹ Soovituse järgimine sõltub aga asjakohaste ja piisavalt uudsete andmete olemasolust, mis ei ole alati aga kättesaadavad. Nende visioonide puhul, mille indikaatoreid on võimalik võrrelda ka teiste riikide praktikatega, on käesolevas peatükis eraldi lõiguna välja toodud võrdlus teiste Euroopa riikidega. Eraldi on

välja toodud indikaatorid, mida hetkel ei ole defineeritud Lõimumiskava indikaatoritena, kuid mida oleks analüüsi tulemustele tuginedes vajalik mõõta. Samuti on välja toodud hetkel Lõimumiskava raames kogutavad, kuid täpsustamist vajavad indikaatorid.

Indikaatoripuu

Iga visiooni selgituste juurde on lisades toodud vastava visiooni „indikaatoripuu“. „Indikaatoripuu“ on eraldi ära märgitud vastavalt tähistele - V.I (visiooni indikaator) ja A.E.I (alaeesmärgiindikaator), kus konkreetsete eesmärkide indikaatorid loodud indikaatorite süsteemis paiknevad. Iga indikaator on tähistatud unikaalse koodiga, kus esimene tähepaar tähistab visiooni, mida mõõdetakse, järgmine täht viitab indikaatoritüübile (m- mõjuindikaator, t- tulemusindikaator ja v- väljundindikaator) ning tähises esitatud number indikaatori hierarhilisele asetusele. Näiteks kood EK_m1 tähistab eesti keele visiooni esimest mõjuindikaatorit.

Indikaatoripuud tuleks lugeda vasakult paremale. Kõige vasemal, ringis, on kajastatud visioon; järgmisena, kastides, seda visiooni mõõtvad mõjuindikaatorid; keskmises sektsioonis tulemusindikaatorid ning paremal äärel rakendusplaani tegevuste väljundindikaatorid. Viimased on jaotatud 3 värvi lõikes, mis sümboliseerivad, kuidas antud tegevus on liigitatav erinevate valdkondade vahel. Hariduslik ja kultuuriline valdkond on helehall, õiguslik ja poliitiline on tähistatud kollasega ning sotsiaalse ja majanduslik värvitud tumehalliks.

Juhul kui rakendusplaani tegevus on kajastatud rohkem kui ühe visiooni all ja mitte indikaatori peavisiooni all, on see siiski välja toodud olemasoleva visiooni kontekstis, st. tähistatud indikaatori puus katkendliku joonega kastis, ning indikaatori koodis (visuaalselt indikaatori puus) on viidatud selle indikaatori peavisioonile. Visioonide kattuvusest vt täpsemalt ptk 1.3.6.

1.3.1 Visiooni "Erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud" mõõtmine

Lõimumiskava eesmärgiks on, et erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on aastaks 2013 võrreldes 2007. aastaga vähenenud. Visiooni alakomponentidena on ELK-s välja toodud:

- ▶ erinevused ametitasemetes rahvusrühmade sektorite kaupa;
- ▶ rahvusrühmade rahuloluhinnangu võrdlus oma pere materiaalse toimetulekuga;
- ▶ töötuse määra erinevus esimese koduse keele lõikes 15-74-aastaste seas;
- ▶ aasta ekvivalentnetosissetuleku erinevuse määr eestlaste ja teiste rahvuste vahel;
- ▶ pikaajaliste töötute osakaal rahvuste lõikes;
- ▶ nende inimeste osakaal eestlaste ja teiste rahvuste seas, kes peavad eri rahvusrühmade võimalusi ja olukorda ühiskonnas võrdseks.

Sotsiaal-majandusliku integratsiooniga seotud arenguid mõõtvad indikaatorid on Lõimumiskava seisukohalt olulised, kuna mitmed läbiviidud uuringud on näidanud, et eestlaste ja teisest rahvusest isikute majanduslik olukord on olnud püsivalt erinev¹² ning riikliku programmiga ei ole selles valdkonnas siiani märkimisväärset edu saavutatud.¹³

Soovitatud indikaatorite eesmärgiks on kaardistada selle valdkonna erinevused eestlaste ja teisest rahvusest isikute vahel, et terviklikumalt jälgida sotsiaal-majandusliku valdkonna arenguid. Antud visiooni saavutamise mõõtmiseks on otstarbekas kasutada nii objektiivseid statistilisi näitajaid, mis on suures osas kättesaadavad Statistikaameti andmebaasidest, kui ka subjektiivseid hinnanguid materiaalsele heaolule ja võimaluste võrdsusele. Selliselt on antud valdkonda arenguid hinnatud ka näiteks inimarengu aruannetes.

1.3.1.1 Mõjuindikaatorid

Tulenevalt sõnastatud visioonist eristatakse indikaatorite puhul kahte objektiivset sotsiaal-

majandusliku integratsiooni komponenti: tööhõive ja sissetulekud. Üldine soovitatav lähenemine eristab indikaatoreid mõõtes järgmisi dimensioone: piirkond, vanus, kodakondsus, rahvus. Antud dimensioonid on valitud põhjusel, et sotsiaal-majanduslikku lõimumist kajastavad uuringud on näidanud nende asjakohasust, st nende dimensioonide lõikes on andmete diferentseerumine olnud kõige suurem.

Tulenevalt sõnastatud visioonist eristatakse indikaatorite puhul kahte objektiivset sotsiaal-majandusliku integratsiooni komponenti: tööhõive ja sissetulekud

Näiteks 2006. a vaesuse indeksi puhul erines mitte-eestlastest eesti kodanike indeks eestlastest kõigest 4 punkti võrra, kuid mitte-kodanike puhul oli see erinevus 15 ehk ligi 4 korda kõrgem.¹⁴ Suuri erinevusi tööhõives ja sissetulekutes vanuse, kodakondsuse, rahvuse ja piirkonna lõikes näitab ka Integratsiooni Monitooring (2008) ning muud uuringud (nt Ernst & Young'i 2009. a uuring¹⁵).

Tööhõive

Koostamaks terviklikku ülevaadet eestlaste, mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike olukorrast tööturul, on vajalik korraga vaadelda nii tööhõive määra (TH_m1.1) kui pikaajaliste töötute osakaalu (TH_m1.4), kuna üksiku näitaja kasutamine ei pruugi objektiivselt kajastada tööturu olukorda. Kuivõrd töötuse määr kajastub tööhõive määras ja pikaajaliste töötute osakaalus, st tööjõud on hõivatute ja töötute koguarv ning pikaajaliste töötute osakaal tähendab aasta või kauem töötanud töötute osakaalu tööjõu hulgas, siis töötuse määra eraldi analüüsimise osas puudub otsene vajadus.

Kuna uuringuandmed näitavad, et nii eestlaste, mitte-eestlaste edukust tööturul mõjutab oluliselt ka haridus,¹⁶ on tööhõive määra erinevuste põhjuste määramiseks oluline kõrvutada tööhõivenäitajate kõrval ka haridustasemelisi erinevusi rahvusgruppide lõikes (TH_m1.1.1). Erinevusi põhjustavate allikate identifitseerimiseks on vajalik kaasata erinevaid haridustasemega seotud komponente - katkestajate protsent (TH_m1.1.2), riigieelarvelistel kohadel õppivate isikute arv (TH_m1.1.3), samuti seda, kui suur osa kooli lõpetajatest suundub edasi õppima ja kui suur osa otse tööturule (TH_m1.1.4).

Sissetulekud

Sissetulek on kõige olulisemaks materiaalselt heaolu iseloomustavaks objektiivseks näitajaks, kuna see iseloomustab inimeste üldist võimaluste taset oma heaolu parandada.¹⁷ Sissetulekute ebavõrdsuse hindamiseks tuleks vaadata nii ekvivalentsissetulekute erinevusi (TH_m1) kui erinevusi töötasus eestlaste, mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike vahel (TH_m1.2). Ekvivalentsissetuleku all mõeldakse leibkonna sissetulekut, mis on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga. Töötasu erinevuste põhjuste välja selgitamiseks on omakorda vajalik vaadata ametikohtade struktuuri (TH_m1.2.1), kuna sotsiaalmajanduslik ebavõrdsus tuleneb suuresti mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmanda riikide kodanike madalamatest ametikohtadest, nagu näitavad integratsiooni monitooringuaruanded ja inimarengu aruanded.

Olenemata visiooni keskendumisest kahele näitajale - tööhõive ja sissetulek - on ühiskonna arengute määramiseks tarvilik sotsiaal-majandusliku integratsiooni teemat vaadelda laiemalt. Ka Eesti Inimarengu Aruandes (2007) tuuakse välja, et sissetulekute ja tööhõive puhul on tegemist objektiivsete heaolu näitajatega, mis on küll kihistumise oluliseks, kuid mitte ainukeseks teguriks. Seetõttu tuleks vaadata ka seda, milline on eestlaste ja teisest rahvusest isikute ligipääs sotsiaalsetele tugistruktuuridele (ravikindlustuse olemasolu, ligipääs tööturuteenustele jne) (TH_m1.3), kuna töökoha olemasolu ja sissetulekute piisavus ei pruugi automaatselt tagada ühiskonna lõimimist.

Võrdlus teiste Euroopa riikidega

Võrdlemine teiste riikidega peaks olema oluline allikas Lõimumiskava tegevuste edukuse hindamisel ning selle tõttu on vajalik koguda infot võrreldavate indikaatorite kohta. Tööjõu valdkonnas on teiste Euroopa riikidega võrdluse loomine võimalik läbi sotsiaalse tõrjutuse indeksi¹⁸ ja tööhõive määra mõõtmise. Andmeid sotsiaalse tõrjutuse indeksi kohta kogutakse Euroopa Sotsiaaluuringu käigus, mis viiakse läbi enam kui 20 Euroopa riigis. Antud visiooni puhul on asjakohane sotsiaalse tõrjutuse indeksi vaesuse alakomponendi mõõtmine (TH_m3).

Võrdluse antud visiooniga seotud arengutega teistes EL riikides tekib ka kui kasutada juba eelnevalt mainitud indikaatorit - tööhõive määra erinevuste mõõtmine eestlaste ja teisest rahvusest isikute seas (TH_m1.1). Tööhõive määra erinevus on üks indikaator, mida on Euroopa Komisjon soovitanud mõõta kõikides Euroopa riikides.¹⁹ Samuti on sellisteks indikaatoriteks haridustasemete erinevusi võrdlevad indikaatorid (nt erinevused omandatud haridustasemetes (TH_m1.1.1), katkestavate isikute protsent (TH_m1.1.2). Andmeid tööhõive valdkonna kohta kogutakse igaaastaste Statistikaameti poolt läbiviidavate tööjõu-uuringute raames.

Kuivõrd mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike sotsiaal-majanduslik olukord sõltub suuresti eesti keele oskusest, on antud visiooniga seotud ka kõik eesti keele oskusega seotud indikaatorid.

Subjektiivsetel hinnangutel põhinevad indikaatorid

Erinevate rahvusgruppide, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike majandusliku ja sotsiaalse heaolu analüüsimisel on samuti oluline vaadata seda, kuidas inividid ise hindavad oma majanduslikku olukorda. Subjektiivsed hinnangud on olulised, kuna need peegeldavad indiviidi poolt tajutud ilmajätust võrreldes ümbritseva keskkonnaga.²⁰ Sellepärast

tuleks ühe indikaatorina vaadata, millised on nende gruppide rahuloluhinnangud enda pere materiaalsele heaolule (TH_m2).

Kuivõrd mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike sotsiaal-majanduslik olukord sõltub suuresti eesti keele oskusest, on antud visiooniga seotud ka kõik eesti keele oskusega seotud indikaatorid (vt Joonis 4). Samuti on oluline eeltooduga koos uurida eri rahvusgruppide hinnanguid võimaluste võrdsusele ja olukorrale ühiskonnas üldiselt (TH_m2.1). Nimetatu ei ole küll otseselt sotsiaal-majandusliku integratsiooniga seotud, kuid muutub oluliseks mõistmaks motivatsiooni sotsiaal-majanduslikus integratsioonis.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni tulemusindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma tagamaks terviklikku arusaama antud visiooni arengutendentsist. Tabeli esimeses veerus on esitatud indikaatori sõnastus, teises veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning kolmandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel ⁷⁹ kogutakse?	Andmeallikas
TH_m3	Erinevus sotsiaalse tõrjutuse indeksis - vaesus	jah	Eurostat
TH_m1.1	Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike tööhõive määras	jah	Statistikaamet
TH_m1.2	Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike töötasus	jah	Statistikaamet
TH_m1.3	Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike ligipääsus sotsiaalsetele tugisüsteemidele	ei	Töötukassa
TH_m1.1.1	Erinevused omandatud haridustasemetes emakeele/koduse keele lõikes	ei	EHIS
TH_m1.1.2	Erinevused õpingute katkestajate osakaalus eesti- ja venekeelsete koolide võrdluses	jah	HTM
TH_m1.1.3	Erinevus kõrgkoolis riigieelarveliste kohtade õppivate isikute osakaalus eesti- ja venekeelsete erialade võrdluses	jah	HTM andmebaas

Tabel 1. Lisatud mõjuindikaatorid tööhõive valdkonnas

Muudetud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni mõjuindikaatorid, mis on Lõimumiskavas defineeritud, kuid mida on soovituslik täiendada. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus Lõimumiskavas ning kolmandas veerus välja pakutud uus sõnastus. Indikaatori täiendamise põhjendus on esitatud neljandas veerus.

Kood	Indikaatori sõnastus Lõimumiskavas	Soovituslik indikaatori sõnastuse täiendus	Indikaatori täienduse põhjendus
TH_m1.1.4	A.E.I: Venekeelse õppekeelega kutseõppeasutuste õppurite suundumine tööturule ja edasi õppima	Tööleasunud venekeelsete koolilõpetajate osakaal kõikidest koolilõpetajatest haridustaseme järgi	Vaadelda tuleks tööleasunuid, kuna tööturule suundumine tähendab ka töö otsimist või töötuks jäämist/registreerimist, mitte automaatset tööle asumist. Vajalik on jälgida õppurite suundumist tööturule kõikide haridusastmete lõikes
TH_m1.2.1	V.I: Erinevused ametitasemete osakaalude vahel vanuserühmades	Erinevused ametitasemete osakaalude vahel kodakondsuse, rahvuse, kolmandate riikide kodanike ja ELi kodanike vahel	Ka kõiki teisi tööhõive indikaatoreid vaadatakse võimalusel vanuserühmade lõikes ning seda eraldi sõnastuses ei ole tarvilik rõhutada

Tabel 2. Muudetud mõjuindikaatorid tööhõive valdkonnas

Mõjuindikaatorite struktuur

Antud visiooni mõjuindikaatorid on jaotatud erineva taseme indikaatoriteks, tulenevalt nende vahelisest eeldatavatest põhjuslikest seostest. Töehõive määra (TH_m1.1), keskmise töötasu (TH_m1.2), pikaajaliste töötute osakaalu (TH_m1.4) ja sotsiaalsetele tugistruktuuridele ligipääsu (TH_m1.3) erinevusi näitavaid indikaatoreid käsitletakse „indikaatoripuus“ ekvivalentsissetuleku erinevuse (TH_m1) alaindikaatorina, kuna kõigi nende näol on tegemist ekvivalentsissetulekut mõjutavate suurustega, st ekvivalentsissetuleku väärtus sõltub nendest näitajatest. Kuna uuringuandmed näitavad, et nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste edukust tööturul mõjutab kõige rohkem haridus,²¹ vaadatakse töehõive määra erinevuste alaindikaatoritena erinevaid haridust käsitlevaid indikaatoreid - haridustasemete erinevusi (TH_m1.1.1), erinevusi katkestajate protsendis (TH_m1.1.2), riigieelarvelistel kohtadel õppimises (TH_m1.1.3) ja erinevatelt haridustasemetelt tööleasunud koolilõpetajaid (TH_m1.1.4).

Üldiseid hinnanguid võimaluste võrdsusele ühiskonnas (TH_m2.1) on käsitletud materiaalse heaolu hinnangu (TH_m2) alaindikaatorina, kuna üldise võrdsuse hinnang ei seostu konkreetselt töehõive valdkonnaga, kuid vaadatuna materiaalse heaolu hinnangutega koos võimaldab see mõista hinnangute laiemaid tagamaid ja materiaalse heaolu indikaatorit adekvaatsemalt tõlgendada.

Eesti keele oskust käsitletakse Lõimumiskavas eraldiseisva visioonina ning tulenevalt sellest on keeleoskust mõõtvad indikaatorid kajastatud nimetatud visiooni all. Kuivõrd keeleoskus on oluline info hindamiseks muust rahvusest elanike, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike hakkamasaamist tööturul, siis on tarvilik keele oskuse indikaatoreid analüüsida koos töehõive omadega.

Antud visiooni indikaatorite puu on esitatud lisas 6.

1.3.1.2 Tulemusindikaatorid

Tulemusindikaatorid on seotud Lõimumiskava tegevustega, kuid ei kajasta mitte tegevuste otseseid väljundeid, vaid konkreetselt nende tegevustega saavutatud tulemust. Tulemusindikaatorid omavad olulist sisendit tulevikus tegevustega jätkamise üle otsustamisel. Tulemusindikaatorite osas on oluline mõõta kasusaajate subjektiivset rahulolu hinnangut tegevuste osas, kuna see annab otsesest tagasisidet tegevuste kvaliteedi osas. Seetõttu on koolitusel osalejate rahuloluhinnangut soovitatud mõõta mitmekultuurilisuse ja kultuuridevahelise kommunikatsiooni teemat puudutavate koolituste (TH_t1) puhul.

Kohanemisprogrammides ja tugitegevustes osalenud isikute arv (TH_t2) näitab vastavate Lõimumiskava tegevustega hõlmatud isikute koguarvu. Rakendusplaani tegevuseks on mentorluse süsteemi väljatöötamine ja mentorite ettevalmistamine, mistõttu on oluline vaadata, kui suur osa kõikidest mentoritest olid hõlmatud tegevustega. See aitab vastata küsimusele, milline oli antud tegevuse tulemus.

Antud visiooni tegevuste eesmärgiks on eesti keele oskuse parandamise tegevuste kaudu tõsta teistest rahvusest isikute, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike sotsiaal-majanduslikku konkurentsivõimet. Seepärast on vajalik tulemusindikaatorina vaadata Lõimumiskava raames läbiviidud koolitustel osalenud töötute rakendusmäära pärast koolitusel osalemist (TH_t3), et saada tagasiside selles osas, kui tulemuslikud on olnud riikliku programmi tegevused

kasusaajate lõikes. Lisaks vaadeldakse kvalifikatsioonitõusu nende inimeste puhul, kelle kvalifikatsiooni tõstmisele olid Lõimumiskava tegevused suunatud (TH_t4). Selle kaudu on võimalik hinnata, kas tegevused saavutasid soovitud otsese eesmärgi.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni tulemusindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma tagamaks terviklikku arusaama antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
TH_t1	Koolitustel osalenute rahuolu hinnang, sh ELi kodanikud ning kolmandate riikide kodanikud	ei	projekti andmed
TH_t3	Eesti keele ja eriala koolitustel osalenud töötute rakendusmäär 6 kuu pärast	ei	koolituste järeluuritud
TH_t4	Kvalifikatsiooni tõus (koolituse läbinute arv, kes on omandanud diplomi/ sertifikaadi)	ei	koolitusel osalejate tagasiside (projekti aruannetes)

Tabel 3. Lisatud tulemusindikaatorid tööhõive valdkonnas

1.3.1.3 Väljundindikaatorid

Väljundiindikaatorite kohta vaata täpsemalt lisatud MS Exceli faili „Indikaatorite koondloetelu.xls“

1.3.1.4 Kokkuvõte

- ▶ Sotsiaal-majandusliku integratsiooniga seotud arenguid mõõtvad indikaatorid on Lõimumiskava seisukohalt olulised, kuna mitmed läbiviidud uuringud on näidanud, et eestlaste, teisest rahvusest isikute, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike majanduslik olukord on olnud püsivalt erinev.²²
- ▶ Tööturu indikaatorid jaotatakse objektiivseteks (nt tööhõive määr, ekvivalentsissetulek jt) ning subjektiivseteks (nt hinnanguid materiaalsele heolule ja võimaluste võrdsusele).
- ▶ Saamaks terviklikku pilti eestlaste, mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike olukorrast tööturul on vajalik korraga vaadelda nii tööhõive määra kui pikaajaliste töötute osakaalu, kuna ainult ühe näitaja vaatamine ei pruugi objektiivselt kajastada tööturu olukorda.
- ▶ Kahe eelneva põhinäitaja kõrval tuleb vaadata ka seda, milline on eestlaste, teisest rahvusest isikute, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike ligipääs sotsiaalsetele tugistruktuuridele (ravikindlustuse olemasolu, ligipääs tööturuteenustele jne), kuna töökoha olemasolu ja sissetulekute piisavus ei pruugi automaatselt tagada ühiskonna lõimimist.
- ▶ Uuringuandmed näitavad, et nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste kodanike edukust tööturul mõjutab kõige rohkem haridus.²³ Lisaks haridusele tuleb vaadata sellega seotud komponente nagu katkestajate protsenti, riigieelarvelistel kohadel õppivate isikute arvu, samuti seda, kui suur osa koolilõpetajatest suundub edasi õppima ja kui suur osa tööturule.
- ▶ Kuivõrd mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike sotsiaal-majanduslik olukord sõltub suuresti eesti keele oskusest, on antud visiooniga seotud ka kõik eesti keele oskusega seotud indikaatorid.
- ▶ Kõiki mõjuindikaatoreid tuleks võimalusel vaadata piirkonna, vanuse, kodakondsuse, hariduse ja rahvuse lõikes, kuna indikaatorite väärtused erinevad oluliselt nende tunnuste alusel.

1.3.2 Visiooni “Eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud ” mõõtmise

Lõimumiskavas on eesmärgiks seatud, et aastaks 2013 on saavutatud olukord, kus eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on võrreldes 2007. aastaga kõigil tasemetel paranenud. Vastavalt Lõimumiskavale koosneb sõnastatud visioon kaheks komponendist: eesti keele tasemeeksamite edukalt sooritanute osakaal eksamil osalenutest tasemete kaupa ning eesti keele enesehinnanguline oskus järgmiste näitajate alusel: suulisest kõnest arusaamine, lugemine, kirjutamine, suhtlemine.

Eesti keele oskus on Eesti venekeelse elanikkonna lõimumisprotsessi üheks olulisimaks teguriks. Hea eesti keele oskusega venekeelset elanikkonda Eestis iseloomustab üldiselt tugev lõimumine siinsesse ühiskonda.²⁴ Eesti keele oskus on seotud lõimumise paljude komponentidega - nt teisest rahvusest isikute kontaktide tihedus eestlastega, teisest rahvusest isikute olukord tööturul, erinevused haridustasemetes jne. Analüüsid viitavad, et eesti keelt kõnelevatel Eestis elavatel teisest rahvusest inimestel on oluliselt rohkem kontakte eestlastega ehk neid iseloomustab kõrgem sotsiaalne sidusus.²⁵ Samal ajal on suhtlemiseks peamiselt vene keelt kasutavad inimesed keskmiselt või vähe lõimunud või lõimumata,²⁶ sh on halvem keeleoskus seotud suurema marginaliseerumise ohuga.²⁷

1.3.2.1 Mõjuindikaatorid

Üldine soovitatav lähenemine antud visiooni puhul on, et indikaatoreid mõõtes eristatakse järgmisi dimensioone: piirkond, vanus, haridus ja kodakondsus. Antud dimensioonid on valitud, kuna nende dimensioonide lõikes ilmnevad eesti keele oskuse vahel olulised erinevused.

Antud visiooni mõjuindikaatoriteks on muutused eesti keele oskuse tasemes. Eesti keele oskuse mõõtmiseks ei ole olemas üht indikaatorit, mis näitaks üheselt eesti keele oskuse taset. Seetõttu on toodud visiooni hindamiseks välja pakutud komplekt indikaatoreid, mis analüüsi tulemuste kohaselt kõige paremini eesti keele oskust näitavad.

Tarvilik on ka vaadelda, kui suur protsent mitte-eesti emakeelega eesti keeles õpinguid alustanud õpilastest eesti keeles ka õpingud lõpetavad

Üheks keeleoskust näitavaks indikaatoriks on eesti keele oskuse tasemeeksami edukas sooritamine (EK_m1), mida on kasutatud keeleoskuse hindamiseks mitmete uuringute puhul.²⁸ Tasemeeksami sooritamise protsent võib viidata keeleoskuse paranemisele, kuid seda ei saa käsitleda eraldiseisva indikaatorina, kuna sooritamise protsenti võivad mõjutada ka muud tegurid peale keeleoskuse paranemise (nt tasemeeksamite süsteemi muutused, keelekursuste keskendumine eksami sooritamisele mitte igapäevase keeleoskuse omandamisele vms).²⁹ Samuti ei võrdu tasemeeksami läbinute arv eesti keele oskuse omandanud isikute arvuga, kuna üks inimene võib sooritada ühe taseme eksami mitu korda ning samuti võib ta sooritada erineva taseme eksameid. Seetõttu on oluline vaadata ka keeleoskuse teisi komponente, näiteks enesehinnangulist keeleoskust (EK_m3). Kuigi enesehinnangu näol on tegemist levinud indikaatoriga keeleoskuse hindamise puhul, kaasneb ka selle näitajaga, nagu kõigi subjektiivsete indikaatoritega, oht, et see võib olla mõjutatud isiku meelsuse avaldamisest. Samuti võib keeleoskus enesehinnangut mõjutada keeleoskuse tasemetele varasemast kõrgemate ja selgemate nõuete kehtestamine.³⁰ Seetõttu on selle indikaatori tõlgendamiseks vajalik vaadata ka teisi selle juurde kuuluvaid komponente - nt muukeelse elanikkonna suhtumist keeleõppe ja -oskuse vajalikkusesse (EK_m3.1). See indikaator on suunaks sellele otsusele, milliseid tegevusi on Lõimumiskava raames kõige rohkem vaja - nt kas rohkem oleks vaja tegevusi motivatsiooni tõstmiseks keeleõppest osavõtuks või laiendada keeleõppes osalemise võimalusi vms. Samuti näitab eesti keele oskust eesti keele kasutamine nii avalikus kui privaatsfääris (EK_m3.2, EK_m3.3), kuna uuringud näitavad, et eesti keele oskus on kontaktide sagedusega tihedalt seotud.³¹

Tarvilik on ka vaadelda, kui suur protsent mitte-eesti emakeelega eesti keeles õpinguid alustanud õpilastest eesti keeles ka õpingud lõpetavad (EK_m2), st läbivad kogu programmi eesti keeles. Antud näitaja viitab mitte-eesti emakeelega õpilaste suutlikkusele eesti keeles õppida ehk nende eesti keele oskuse tasemele.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud eesti keele oskuse valdkonna mõjuindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava

visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku ülevaadet antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
EK_m3.1	Osakaal muukeelsest elanikkonnast, sh ELi kodanikest ning kolmandate riikide kodanikest, kes peab eesti keele oskust ja õpet vajalikuks	jah	Integratsiooni Monitooring
EK_m3.2	Osakaal muukeelsest elanikkonnast, sh ELi kodanikest ning kolmandate riikide kodanikest, kes kasutab vajadusel eesti keelt privaatsfääris	jah	Integratsiooni Monitooring
EK_m3.3	Osakaal muukeelsest elanikkonnast, sh ELi kodanikest ning kolmandate riikide kodanikest, kes kasutab vajadusel eesti keelt avalikus sfääris	jah	Integratsiooni Monitooring

Tabel 4. Lisatud mõjuindikaatorid eesti keele oskuse valdkonnas

Muudetud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni mõjuindikaatorid, mis on Lõimumiskavas defineeritud, kuid mida on vajalik täiendada. Tabeli teises veerus

on toodud Lõimumiskavas esitatud indikaatori sõnastus ning kolmandas veerus välja pakutud uus sõnastus. Indikaatori täiendamise põhjendus on esitatud neljandas veerus.

Kood	Indikaatori sõnastus Lõimumiskavas	Soovituslik indikaatori sõnastuse täiendus	Indikaatori täienduse põhjendus
EK_m1	A.E.I: Eesti keele lõpueksami keskmine tulemus muukeelsete põhikooli lõpetajate hulgas	Keeleoskuse tasemeeksamite edukate soorituste % (haridussüsteemis haridustasemeti ja täiskasvanud, sh ELi kodanikud ning kolmandate riikide kodanikud)	Indikaator on vajalik sõnastada läbi edukate soorituste %, kuna see väljendab selgemalt keeleksamite eesmärki ning samuti vaadata eraldi haridussüsteemis ning väljaspool haridussüsteemi soorituste näitused.
	A.E.I: Eesti keele kui teise keele lõpueksami 60 ja enam punkti saavutanute osakaal keskkooli lõpetajate hulgas		
	A.E.I: Eesti keele kui teise keele lõpueksami 60 ja enam punkti saavutanute osakaal kutsekooli lõpetajate hulgas		

Tabel 5. Muudetud mõjuindikaatorid eesti keele oskuse valdkonnas

Mõjuindikaatorite struktuur

Antud visiooni mõjuindikaatorid on jaotatud kahe erineva taseme indikaatoriteks tulenevalt põhjuslikust seosest. Muukeelse elanikkonna suhtumine keeleõppesse ja -oskuse vajalikkusse (EK_m3.1) ja selle kasutamist privaatsfääris (EK_m3.2) ja avalikus sfääris (EK_m3.3) on alaindikaatoriteks enesehinnangulise keeleoskuse juures, kuna mõlemad näitajad on enesehinnangulist keeleoskust mõjutavateks teguriteks.

Antud visiooni indikaatorite puu on esitatud lisas 7.

1.3.2.2 Tulemusindikaatorid

Tulemusindikaatorid ei kajasta tegevuste otseseid väljundeid (nt tegevuste või osalejate arv), vaid tegevuste tulemusi. Tulemusindikaatorid annavad olulist sisendit tulevikus tegevustega jätkamise otsustamise üle.

Tulemusindikaatorite osas on oluline mõõta kasusaajate subjektiivset rahuloluhinnangut rakendusplaani raames teostatud tegevuste osas, kuna see annab otsesest tagasiside tegevuste kvaliteedi osas. Seetõttu on vajalik väljatöötatud õppematerjalide puhul mõõta pedagoogide rahulolu nendega (EK_t2). Samal põhjusel on vajalik vaadata hinnanguid keelekümbelprogrammi ja eestikeelse aineõppele ülemineku programmi kvaliteedile (EK_t3). Pedagoogide kompetentsuse tõstmiseks läbiviidud tegevuste puhul on vajalik mõõta tagasisidet pedagoogide kompetentsusele (EK_t1). Läbiviidud keelekoolituste osas on aga tarvilik analüüsida keelekoolituste osalenute rahulolu hinnangut (EK_t8), mis väljendab koolitustel osalenud isikute rahulolu koolitusega.

Tegevuste tulemuste analüüsimiseks on oluline koguda ka andmeid kaasatud sihtgruppide suuruse kohta. Pakutavates keeleõppevõimalustes osalevate õppijate arv kokku (EK_t4) näitab seda, kui palju põhi-, keskj- ja kutsekoolide õpilasi on keeleõppe võimalustesse kaasatud. Vene õppekeelega koolide protsent, kus õpetatakse eestikeelseid ainetunde (EK_t5) näitab

samuti sihtgrupi suurust – kui suure osani koolidest on tegevustega jõutud. Sihtgrupi suuruse hindamine on relevantne ka uusimmigrantidele suunatud tegevuste puhul (EK_t11). Lõimumiskava tegevustega hõlmatud sihtgrupi suurust peegeldavad ka eesti keele ja eriala koolitustel osalenute koguarv (EK_t7).

Teavitustegevuste puhul on oluliseks tulemusindikaatoriks vanemate teadlikkus kakskeelsusest ja haridussüsteemi võimalustest (EK_t10), mis näitab kas teavitustegevustega on täidetud otsesest eesmärki ehk kasvatatud teadlikkust. Riikliku integratsiooniprogrammi 2000-2007. a lõpphindamisest selgub, et kuigi eesti keele õppimise võimalused on oluliselt laienenud alates 2000. aastast, on teadmatus keeleõppevõimalustest üks mitmetest põhjustest, miks venekeelsest elanikkonnast suur osa jätkuvalt ei oska eesti keelt.³²

Tegevuste tulemuste analüüsimiseks on oluline koguda ka andmeid kaasatud sihtgruppide suuruse kohta.

Integratsiooni monitooring 2008 näitab, et mitte kõik venekeelsed inimesed ei pea eesti keele oskust enda jaoks vajalikuks (nt vaid 66% venekeelseid leiab, et neil läheb eesti keelt vaja kas siis tööl või väljaspool tööd).³³ Seetõttu peaks Lõimumiskava tegevuse väljakutseks olema ka eesti keele õppimise motivatsiooni tõstmine. Tulemusindikaatoritena on defineeritud osakaal eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanutest, kes soovivad eesti keelt õppida (EK_t6) ja osakaal eesti keelest erineva emakeelega õpilastest, kes soovivad eesti keelt õppida (EK_t9) – need on näitajad, mis võimaldavad hinnata muutusi teisest rahvusest isikute, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike valmisolekus eesti keelt õppida.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud eesti keele oskuse valdkonna tulemusindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku pilti antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud

indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
EK_t1	Piirkondlike nõustamiskeskuste positiivne tagasiside haridussüsteemis õpetavate pedagoogide kompetentsusele	jah	HTM küsitlus piirkondlike nõustamiskeskuse töötajatele
EK_t2	Pedagoogide rahulolu õpetatava aine õppematerjalidega	ei	HTM küsitlus pedagoogidele
EK_t3	Programmide kvaliteet (varane ja hiline keelekümblusprogramm ning eestikeelne aineõpe)	ei	HTM aruandlus
EK_t4	Pakutavates keeleõppevõimalustes osalevate õppijate arv	jah	projektide aruanded
EK_t5	Vene õppekeelega koolide %, kus õpetatakse eestikeelseid ainetunde (põhi-, kesk-, kutse-, kõrgkoolid)	jah	EHIS
EK_t6	Osakaal täiskasvanud eesti keelest erineva emakeelega inimestest, kes soovivad eesti keelt õppida	jah	Integratsiooni Monitooring
EK_t7	Eesti keele ja eriala koolitustel osalenute osakaal kogu sihtgrupist	jah	projekti aruanded
EK_t8	Koolitustel osalenute rahuolu hinnang	jah	koolitusel osalejate tagasiside (projekti aruannetes)
EK_t9	Osakaal eesti keelest erineva emakeelega õpilastest, ⁸⁰ kes soovivad eesti keelt õppida	jah	Integratsiooni Monitooring
EK_t10	Osakaal teisest rahvusest laste vanematest, kes on teadlikud kakskeelsusest ja haridussüsteemi võimalustest	jah	Integratsiooni Monitooring
EK_t11	Koolitatud uusimmigrantide osakaal kõigist saabunud uusimmigrantidest	jah	projektide aruanded

Tabel 6. Lisatud tulemusindikaatorid eesti keele oskuse valdkonnas

1.3.2.3 Väljundiindikaatorid

Väljundiindikaatorite kohta vaata täpsemalt lisatud Ms Exceli faili „Indikaatorite koondloetelu.xls“

1.3.2.4 Kokkuvõte

- ▶ Eesti keele oskus on Eesti venekeelse elanikkonna lõimumisprotsessi üheks olulisimaks teguriks, kuna hea eesti keele oskusega venekeelset elanikkonda Eestis iseloomustab üldiselt tugev lõimumine siinsesse ühiskonda.³⁴ Lisaks viitavad analüüsid, et eesti keelt kõnelevatel Eestis elavatel teisest rahvusest inimestel on oluliselt rohkem kontakte eestlastega ehk neid iseloomustab kõrgem sotsiaalne sidusus.³⁵
- ▶ Eesti keele oskuse visiooni saab mõõta kahe peamise näitaja lõikes:
 - ▶ eesti keele tasemeeksamite edukalt sooritanute osakaal (objektiivne). On oluline, et tasemeeksami sooritamise protsent võib viidata keeleoskuse paranemisele, kuid seda ei tohiks käsitleda eraldiseisva indikaatorina, kuna sooritamise protsenti võivad mõjutada ka muud tegurid peale keeleoskuse paranemise (nt tasemeeksamite süsteemi muutused, keelekursuste keskendumine eksami sooritamisele, mitte igapäevase keeleoskuse omandamisele vms).³⁶ Samuti ei võrdu tasemeeksami läbinute arv eesti keele oskuse omandanud isikute arvuga, kuna üks inimene võib sooritada ühe taseme eksamit mitu korda ning samuti võib ta sooritada erineva taseme eksameid.
 - ▶ eesti keele enesehinnanguline oskus (subjektiivne). Tähele tuleb panna seda, et nagu paljude teiste subjektiivsete indikaatorite puhul on oht, et see võib olla mõjutatud meelsuse avaldamisest. Samuti võib enesehinnangut mõjutada keeleoskuse tasemetele varasemast kõrgemate ja selgemate nõuete kehtestamine. Enesehinnangulise keele oskuse ³⁷ tõlgendamiseks on vajalik vaadata ka teisi selle juurde kuuluvaid komponente - nt muukeelse elanikkonna suhtumist keeleõppesse ja - oskusesse. See indikaator on suunaks sellele otsusele, milliseid tegevusi on Lõimumiskava raames kõige rohkem vaja - nt kas rohkem oleks vaja motivatsiooni tõstmiseks loodud tegevusi keeleõppes osalemiseks või laiendada keeleõppe võimalusi vms.
- ▶ Eesti keele oskust näitab ka eesti keele kasutamine nii avalikus kui privaatsfääris: uuringutest tuleneb, et eesti keele oskus on kontaktide sagedusega tihedalt seotud.³⁸
- ▶ Oluline on vaadelda, kui suur protsent mitte-eesti emakeelega eesti keeles õpinguid alustanud õpilastest eesti keeles ka õpingud lõpetavad, st läbivad kogu programmi eesti keeles. Antud näitaja viitab mitte-eesti emakeelega õpilaste suutlikkusele eesti keeles õppida ehk nende eesti keele oskuse tasemele.
- ▶ Eesti keele oskuse indikaatoreid mõõtes tuleks eristada piirkonda, kodakondsust, vanust ja haridust, kuna nende dimensioonide lõikes on ilmnenud eesti keele oskuse vahel olulised erinevused.

1.3.3 Visiooni "Enamik inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot Eestis toodetava meedia kaudu ja usaldab seda" mõõtmine

Lõimumiskava visioon on, et enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab 2013. aastaks regulaarselt infot eestikeelse meedia kaudu ja usaldab seda, mis tähendab aastaks 2013 Eesti ja eestikeelsete infoallikate kasutamise ning usaldamise taseme tõusu.

Meediavaldkonna küsimused on Lõimumiskava tulemuslikkuse mõõtmise seisukohalt olulised, kuna sellest sõltub otseselt, millises infoväljas eesti inimesed viibivad ehk milliseid sõnumeid nad meedia kaudu saavad ja usaldavad. Uuringud toovad välja, et eestlaste ja teisest rahvusest inimeste maailmapilt erineb suurel määral, kuna nendeni jõuab ümbritsevast maailmast erineva sisuga informatsioon eri allikatest, eri keeltes ja erinevaid meediakanaleid pidi.³⁹

Välja pakutud meedia valdkonna indikaatorite eesmärgiks on võimaldada saada terviklik ülevaade Eesti inimeste meedia tarbimisest ja suhtumisest erinevatesse meediaallikatesse, samuti vaadelda meedia mõju integratsiooniprotsessidele.

1.3.3.1 Mõjuindikaatorid

Lähtuvalt sõnastatud visioonist võib meedia valdkonna mõjuindikaatorid jagada kahe suurema pealkirja alla: meedia tarbimine ja meedia usaldamine.

Nende põhinäitajate kõrval tuleks vaadelda indikaatoreid, mis näitavad meedia mõju integratsiooniprotsessidele ning kodanike informeeritust üldiselt. Mõjuindikaatoreid vaadeldakse võimalusel piirkonna, vanuse, sissetuleku, hariduse, kodakondsuse ja keeleoskuse lõikes.

Meedia tarbimine

Tulenevalt visiooni eesmärgist on vajalik vaadata, kui suur osa teisest rahvusest inimestest, ELi kodanikest ning kolmandate riikide kodanikest jälgivad Eestis toodetud meediat võrreldes muu meedia tarbimisega (M_{m1}). Antud indikaatorite puhul on meedia päritolu peetud tähtsamaks keelest, kuna eesmärgiks olevat ühist infovälja on võimalik luua mõlema - nii eesti- kui

venekeelsete Eestis toodetud meediaprogrammide kaudu. Uuringu andmed näitavad, et asjatu on lootus tulevikus toimivast eestlasi ja venelasi ühendavast inforuumist, mis oleks vaid eestikeelne. Oluliselt reaalsem on ühist infovälja saavutada seniselt tõhusamalt ära kasutades Eesti toodetavat venekeelset informatsiooni.⁴⁰

Lisaks põhinäitajatele - meedia tarbimine ja usaldamine - tuleks infovälja konteksti asjakohaseks tõlgendamiseks vaadata ka meedia mõju integratsiooniprotsessidele.

Analüüsid viitavad, et meediakasutus erineb kanalite lõikes üpris tugevalt, samuti on erinevate kanalite kasutamise populaarsus muutuv ajas. Näiteks on nii eestlaste kui teiste rahvuste esindajate hulgas oluliselt suurenenud interneti kasutamine infoallikana.⁴¹ Seetõttu on oluline vaadelda meediatarbimise indikaatoreid erinevate meediakanalite kaupa (television, raadio, trükimeedia, internet) (M_{m1.1}, M_{m1.2}, M_{m1.3}, M_{m1.4}). Oluliseks näitajaks mitte-eeslaste infotarbimise kohta on ka see, kui palju tarbivad nad riigi poolt toodetud avalikku infot (nt riigiportaalid, KOV infolehed jms) (M_{m1.5}). See on oluline, kuna näitab mitte-eeslaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike informeeritust Eesti ühiskonnast.

Eraldi indikaatorina tuleks vaadata eestikeelsete uudistesaadete jälgimist (M_{m1/2.1}) ja ERR jälgitavust (M_{m1/2.2}) nende inimeste seas, kelle emakeel ei ole eesti keel. Sellised näitajad annavad olulist infot teisest rahvusest isikute meediatarbimise kohta, mis on oluline alus Lõimumiskava tegevuste valikule. Kuigi hetkel on ERR jälgitavus defineeritud Lõimumiskavas kui alaeesmärgi indikaator, tuleks silmas pidada, et ERR-i vaadatavuse tõstmine on ERR-i põhifunktsioon ning Lõimumiskava vahenditega saab selle ainult kaasa aidata.

Eestikeelsete uudiste jälgimine (M_m1/2.1) - see indikaator on võetud Hollandi integratsiooni näitel, kus mõõdetakse riigikeelsete uudiste jälgimist, kuna see annab lisateavet, kui paljud on huvitatud riigikeelsetest uudistest. See tähendab, et selle mõõdikuga saab kaudseid indikatsioone riigikeele oskuse ning meelsuse osas.

Olulist taustainfot indikaatorite tõlgendamisele annab meediakanalite leviala indikaator (M_m1/2.3), kuna see on üks faktor, mille kaudu on võimalik põhjendada mitmeid erinevusi erinevate piirkondade meediatarbimises - nt ei pruugi teatud piirkonnas konkreetse kanali mitte-tarbimise põhjuseks olla sealsete inimeste huvi puudus, vaid kanali leviala puudumine. Näiteks ei ole eestikeelsete saadete ja ERR-i leviulatus täielikult tagatud Ida-Virumaal.

Meedia usaldamine

Eestis toodetud meedia usaldamise indikaatorite eesmärgiks on mõõta pigem rohkem Eestis toodetud meedia usaldamise erinevusi võrreldes muu meediaga (M_m2) kui meedia usaldamist üldiselt. Erinevate meediaallikate võrdlusmomendi saavutamiseks tuleks vaadata eraldi eestikeelse meedia (M_m2.1), Eestis toodetud muukeelse meedia (M_m2.2) ja mujal toodetud muukeelse meedia (M_m2.3) usaldamise määrasid.

Täiendavad mõjuindikaatorid

Lisaks põhinäitajatele - meedia tarbimine ja usaldamine - tuleks infovälja konteksti asjakohaseks tõlgendamiseks vaadata ka meedia mõju integratsiooniprotsessidele. Niiviisi saaks vastata küsimustele, kuidas ja milliseid integratsiooniga seotud teemasid kajastavad Eesti (M_m4) ja välismaine meedia (M_m5) ning milline on selle kaudu nende mõju integratsiooniprotsessidele. Sarnaseid meedia sisuanalüüse on läbi viidud näiteks Lätis.⁴²

Võrdlus teiste Euroopa riikidega

Võrdluse saavutamiseks Eesti ja teiste Euroopa riikide infoväljades tuleks antud visiooni puhul vaadata ka sotsiaalse tõrjutuse indeksit.⁴³ Tegemist on indeksiga, mida kogutakse 20 Euroopa riigis Euroopa Sotsiaaluuringu käigus ning antud visiooni puhul oleks asjakohane vaadata antud indeksi usaldamatuse (M_m3) ja informeerimatuse (M_m6) alakomponente.⁴⁴

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud meedia valdkonna mõjuindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku pilti antud visiooni arengutendentsist. Tabeli esimeses veerus on esitatud indikaatori sõnastus, teises veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning kolmandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
M_m1	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud meedia jälgimise osakaal võrreldes muu meediaga	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m2	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud meedia usaldamise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m3	Poliitilised baashoiakud rahvuse, kodakondsuse ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike lõikes (usalduse indikaator)	jah	Eurostat
M_m4	Eesti meedia sallivus ehk Eestis toodetud meedia käsitlus Eesti integratsiooniprotsesse mõjutavatele teemadele.	ei	Meedia kontentanalüüsid
M_m5	Välismeedia mõju integratsiooni protsessile Eestis	ei	Meedia kontentanalüüsid
M_m6	Erinevus sotsiaalse tõrjutuse indeksis - informeerimatus - rahvuse, kodakondsuse ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike lõikes	jah	Eurostat
M_m1.1	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud televisiooni jälgimise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m1.2	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud raadio programmide kuulamise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m1.3	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud trükimeedia lugemise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M1_m1.4	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis loodud internetiportaalide kasutamise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m1.5	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, muu avaliku (riigi) info kasutamise %	ei	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m2.1	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, eestikeelse meedia usaldamise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m2.2	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud muukeelse meedia usaldamise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m2.3	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, mujal toodetud muukeelse meedia usaldamise %	jah	Integratsiooni Monitooring, meediauuringud
M_m1/2.1	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, eestikeelsete uudistesaadete jälgimise %	jah	ERR
M_m1/2.3	Meediakanalite leviala/kättesaadavus Eestis (ETV2, R4)	jah	Kultuuriministeeriumi andmebaas

Tabel 7. Lisatud mõjuindikaatorid meedia valdkonnas

Mõjuindikaatorite struktuur

Antud visiooni mõjuindikaatorid on jaotatud kolme erineva taseme indikaatoriteks. Esimese taseme indikaatorid on kõige laialtlevikud ning iga järgneva taseme indikaatorite puhul on tegemist eelneva indikaatori alakomponendiga. Seega jaguneb Eestis toodetud meedia tarbimine teisel tasemel meedia tarbimiseks erinevate kanalite kaupa (M_m1.1-M_m1.5), kuna nende indikaatorite puhul

on tegemist meedia tarbimise alakomponentidega, mis on seega meedia tarbimisest madalama taseme indikaatorid. Kuna uuringutest ⁴⁵ selgub, et meedia tarbimine võib erinevate kanalite lõikes oluliselt varieeruda, on vajalik erinevate meediakanalite kasutamist võrrelda. Samamoodi jaguneb meedia usaldamine teisel tasemel usaldamiseks erineva päritolumaa/keele järgi (M_m2.1, M_m2.2, M_m2.3), kuna need on meedia usaldamise komponendid ja seega meedia usaldamisest madala tasemega

indikaatorid. Eestikeelsete uudistesaadete jälgimine (M_m1/2.1) ja ERR jälgitavus (M_m1/2.2) on omakorda alakomponendid teise taseme indikaatoritele, mistõttu käsitletakse neid kolmandal tasemel. Meediakanalite leviala (M_m1/2.3) on taustaindikaator, mida on vajalik vaadelda eraldi iga erineva meediakanali puhul, mistõttu kajastatakse seda indikaatorit kolmandal tasemel vaadeldes seda ükshaaval iga teisel tasemel asuva meediakanali indikaatoriga.

Antud visiooni indikaatorite puu on esitatud lisas 8.

1.3.3.2 Tulemusindikaatorid

Tulemusindikaatorid näitavad meediavaldkonna tegevuste tulemusi. Lõimumiskava raames läbiviidud meediavaldkonnas tegevate inimeste koolituste tulemuse hindamiseks tuleks vaadata koolitatud ajakirjanike koguarvu (M_t4) ning pärast koolituse läbimist osalejate poolt toimunud ülesastumiste hulka (M_t5). Meediaväljaannete koostööprojektide tulemuse kohta on võimalik saada väärtuslikku tagasisidet, vaadates, kui suur hulk ajakirjanikke töötab rohkem kui

ühes meediaväljaandes (M_t3). Eesti erinevate regioonide esindatus uudiste saadetes (M_t1) ja venekeelsete saadete olemasolu (M_t2) on seotud ühise teabevälja edendamise tegevustega. Kõigi nimetatud tulemusindikaatorite kogumise eesmärgiks on anda hinnanguid meediavaldkonna tegevustele, sh selgitada välja, millised tegevused on eesmärgi saavutanud ja millised mitte. See annab omakorda infot, milliste tegevustega on otstarbekas jätkata. Lisaks tuleb siinkohal arvestada, et 2008-2010 Rakendusplaani kohaselt on meediavaldkonnas suhteliselt vähe toetavaid tegevusi, mistõttu on piiratud ka antud visiooni tulemusindikaatorid.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud meedia valdkonna tulemusindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku pilti antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, klmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
M_t1	Eesti erinevate regioonide esindatus uudistesaadetes	ei	Meediauuringud, ERR
M_t2	Venekeelsete saadete olemasolu (ETV2, R4) - Uudised; diskussiooni-, haridus-, meelelahutus-, lavastuslikud saated	ei	ERR
M_m3	Ajakirjanike %, kes töötavad rohkem kui ühes meediaväljaandes	ei	Meediakanalite andmed
M_m4	Koolitatud ajakirjanike koguarv	ei	Kultuuriministeerium
M_m5	Pärast koolitusprojekti läbimist ajakirjanike avaldatud artiklite, tele- ja raadiosaadete vm sarnaste esinemiste arv	ei	Koolitatute uuring

Tabel 8. Lisatud tulemusindikaatorid meedia valdkonnas

1.3.3.3 Väljundindikaatorid

Väljundiindikaatorite kohta vaata täpsemalt lisatud MS Exceli faili „Indikaatorite koondloetelu.xls“

1.3.3.4 Kokkuvõte

- ▶ Meediavaldkonna küsimused on Lõimumiskava tulemuslikkuse mõõtmise seisukohalt olulised, kuna sellest sõltub otseselt see, millises infoväljas eesti inimesed viibivad ehk milliseid sõnumeid nad meedia kaudu saavad ja usaldavad.
- ▶ Meedia valdkonna mõjuindikaatorid saab jagada meedia tarbimise ja meedia usaldamise kategooriatesse. Lisaks meedia tarbimisele ja usaldamisele tuleks vaadelda indikaatoreid, mis näitavad meedia mõju integratsiooniprotsessidele, st kuidas ja milliseid integratsiooniga seotud teemasid kajastavad Eesti ja välismaine meedia ning milline on selle kaudu nende mõju integratsiooniprotsessidele ning milline on kodanike informeeritus üldiselt.
- ▶ Mõjuindikaatoreid tuleks vaadelda võimalusel piirkonna, vanuse, sissetuleku, hariduse, kodakondsuse, keeleoskuse ning avalik- ja eraõigusliku meedia lõikes.
- ▶ Oluliseks näitajaks mitte-eeslaste infotarbimise kohta on see, kui palju tarbivad nad riigi poolt toodetud avalikku infot (nt riigiportaalid, KOV infolehed jms), kuna see näitab mitte-eeslaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike informeeritust Eesti ühiskonnast.
- ▶ Eraldi indikaatorina tuleks vaadata eestikeelsete uudissaadete jälgimist ja ERR jälgitavust nende inimeste seas, kelle emakeel ei ole eesti keel. Need näitajad annavad olulist infot teisest rahvusest isikute meediatarbimise kohta, mis on aluseks Lõimumiskava tegevuste valikule.
- ▶ Tarvilik taustainfot indikaatorite tõlgendamisele annab meediakanalite leviala indikaator, sest teatud piirkonnas konkreetse kanali mitte-tarbimise põhjuseks võib olla kanali leviala puudumine, mitte sealsete inimeste huvipuudus.

Meedia tarbimine

- ▶ Vajalik on vaadata, kui suur osa teisest rahvusest inimestest, ELi kodanikest ning kolmandate riikide kodanikest jälgivad Eestis toodetud meediat võrreldes muu meedia tarbimisega, kuna oluline on ühist infovälja saavutada seniselt tõhusamalt ära kasutades Eestis toodetavat venekeelset informatsiooni.⁴⁶
- ▶ Meediatarbimist tuleks vaadata erinevate meediakanalite kaupa (televisioon, raadio, trükimeedia, internet), kuna meediakasutus erineb kanalite lõikes tugevalt.

Meedia usaldamine

- ▶ Eestis toodetud meedia usaldamist indikaatorite eesmärgiks on mõõta pigem rohkem Eestis toodetud meedia usaldamise erinevusi võrreldes muu meediaga. Seetõttu tuleks erinevate meediaallikate võrdlusmomendi saavutamiseks vaadata eraldi eestikeelse meedia, Eestis toodetud muukeelse meedia ja mujal toodetud muukeelse meedia usaldamise määrasid.

1.3.4 Visiooni "Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud" mõõtmise

Lõimumiskavas on seatud visiooniks, et määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas oleks aastaks 2013 võrreldes 2007. aastaga püsivalt vähenenud.

Eesti kodakondsuspoliitika suurimaks väljakutseks peetakse, et arvestatav osa (ligikaudu 8%) Eesti elanikkonnast ei oma jätkuvalt ühegi riigi kodakondsust, mille tõttu ei ühti faktiline alaline elanikkond selle formaal-juriidilise kodakondsusliku kuuluvusega. Seega on antud visiooniga seotud indikaatorid olulised, kuna määratlemata kodakondsusega isikute naturalisatsioon on olnud integratsioonipoliitika üheks prioriteediks juba alates esimesest integratsiooniprogrammist.⁴⁷

Antud visiooni käsitlevad indikaatorid annavad ülevaate sellest, milline on hetkeseis seoses määratlemata kodakondsusega isikutega, sh vaadatakse nii määratlemata kodakondsusega isikute arvu vanuserühmade lõikes kui erinevaid näitajaid, mis annavad infot selle kohta, kui suur osa nendest on lähiajal potentsiaalselt kodakondsust omandamas.

Indikaatoritena kasutatakse nii objektiivseid näitajaid, mis on suures osas kättesaadavad erinevatest avalikest andmebaasides (sh KMA, REKK jne), kui subjektiivseid hinnanguid määratlemata kodakondsusega isikutelt, mida kogutakse küsitluste käigus.

1.3.4.1 Mõjuindikaatorid

Mõjuindikaatoreid tuleks võimalusel vaadata piirkonna, vanuse ja hariduse lõikes, kuna need on antud visiooni seisukohalt kõige relevantsemad näitajad. Inimarengu aruanne 2007 näitab, et määratlemata kodakondsusega isikute arv erineb oluliselt vanuserühmade kaupa. Nii vanuse kui piirkondlikku ja hariduse dimensiooni olulisus määratlemata kodakondsusega isikute küsimuses selgus ekspertide seminari arutelu tulemusel.

Visiooni juures vaadatakse põhilisena määratlemata kodakondsusega isikute osakaalu Eesti ühiskonnas. Kuna visioon seab eesmärgiks määratlemata kodakondsusega isikute osakaalu vähenemise Eesti elanike hulgas, on ka antud indikaatori puhul lähtutud osakaalust, mitte ei vaadelda määratlemata kodakondsusega isikute arvu. Kodakondsuse seadusest tulenevad⁴⁸ nõuded Eesti kodakondsuse taotlemisel on erinevad alla 15-aastaste ja vanemate inimeste puhul. Sellest tulenevalt on üles ehitatud ka antud visiooni „indikaatoripuu“, mis käsitleb eraldi alla 15-aastaste isikute ja vähemalt 15-aastaste isikute vanusegrupe ning vaadeldakse nende lõikes eraldi määratlemata kodakondsusega isikute osakaale (KOD_m1, KOD_m2).

Kodakondsuse seadusest tulenevad nõuded Eesti kodakondsuse taotlemisel on erinevad alla 15-aastaste ja vanemate inimeste puhul.

Lisaks määratlemata kodakondsusega isikute arvule tuleks vaadata indikaatoreid, mille eesmärgiks on anda infot selle kohta, kas kodakondsuse mittetaotlemise põhjuseks on motivatsiooni puudus, tingimuste liigne rangus või muu põhjus. Selle info alusel on võimalik teha otsuseid, milliseid tegevusi määratlemata kodakondsuseta isikute osakaalu vähendamiseks jätkata, ära võtta või milliseid uusi tegevusi lisada. Selliseid indikaatoreid on kirjeldatud alljärgnevalt.

Mõlema vanusegrupi puhul vaadatakse soovi kodakondsuse omandamiseks (KOD_m1.2, KOD_m2.2) (alla 15-aastaste puhul vaadatakse määratlemata kodakondsusega isikute vanemate soovi oma lapsele kodakondsust taotleda). Juhul, kui soov selleks on väga madal, tuleks sellest indikaatorist teha näiteks järeldus, et vajalik oleks suunata tegevusi motivatsiooni tõstmiseks. Näiteks 2008. a integratsiooni monitooringust selgub, et ainult 51% Eestis elavates määratlemata kodakondsusega isikutest soovivad endale saada Eesti kodakondsust ning võrreldes 2005. aastaga on see protsent vähenenud 23% võrra.⁴⁹

Need arvud viitavad vajadusele kriitilise analüüsi järele. Soov kodakondsuse omamiseks tuleneb kaudselt ka täiskasvanute hulgas läbiviidavast uuringust, millega küsitakse inimeste subjektiivseid hinnanguid sellele, kas kodanike ja mitte-kodanike võimalused on ühiskonnas võrdsed või mitte (KOD_m2.1). Samal põhjusel, mis kodakondsuse saamise soovi indikaatori puhul, on asjakohane analüüsida elanikkonna emotsionaalset seotust Eestiga (KU_m1.1), mille näol on tegemist usalduse valdkonna indikaatorina, kuid mis annab ka siinkohal olulist taustainfot.

Alla 15-aastaste inimeste puhul annab olulist infot potentsiaalsete kodakondsuse taotlejate kohta indikaatorid, mille mõõdetakse, kui suurel hulgal määratlemata kodakondsusega isikutest on täidetud tingimused kodakondsuse saamiseks - tulenevalt kodakondsuse seadusest⁵⁰ on seda vajalik vaadata nii laste enda kui nende vanemate puhul (KOD_m1.1, KOD_m1.1.1, KOD_m1.1.2).

Vähemalt 15-aastaste isikute puhul on samalaadseks näitajaks inimeste arv, kellel on oskused kodakondsuse saamiseks (KOD_m2.3) ning kes on selle tõttu potentsiaalsed kodakondsuse taotlejad. Sellised on inimesed, kellel on sooritatud kodakondsuse taotlemise eelduseks olev eesti keele tasemeeksami (KOD_m2.3.1) ja põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami (KOD_m2.3.2), kuid kes ei ole veel kodakondsust taotlenud.⁵¹

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud kodakondsuse valdkonna mõjuindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku pilti antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
KOD_m1	Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal vanuserühmas <15aastat	jah	KMA, Rahvastikuregister, Statistikaamet
KOD_m2	Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal vanuserühmas ≥15aastat	jah	KMA, Rahvastikuregister, Statistikaamet
KOD_m1.1	Määratlemata kodakondsusega isikute (<15a) osakaal oma vanuserühmas, kellel on täidetud tingimused kodakondsuse saamiseks	jah	KMA
KOD_m1.2	<15 aastaste määratlemata kodakondsusega isikute vanemate osakaal, kellel on soov/motivatsioon oma lapsele kodakondsust taotleda	jah	Integratsiooni Monitooring
KOD_m2.1	Määratlemata kodakondsusega isikute hinnang võimaluste võrdsusele ühiskonnas võrreldes kodakondsusega isikutega	jah	Integratsiooni Monitooring
KOD_m2.2	Määratlemata kodakondsusega isikute (≥15a) osakaal oma vanuserühmas, kellel on soov kodakondsuse saamiseks	jah	Integratsiooni Monitooring
KOD_m2.3	Määratlemata kodakondsusega isikute (≥15a) osakaal oma vanuserühmas, kellel on oskused kodakondsuse saamiseks	ei	REKK (tasemeeksami infosüsteem - TSEIS), KMA
KOD_m1.1.1	Määratlemata kodakondsusega isikute (<15a) osakaal, kelle vanematel on täidetud tingimused lapse kodakondsuse saamiseks	ei	KMA
KOD_m1.1.2	Määratlemata kodakondsusega isikute (<15a) osakaal, kellel endal on täidetud tingimused kodakondsuse saamiseks	ei	KMA
KOD_m2.3.1	Määratlemata kodakondsusega isikute (≥15a) osakaal oma vanuserühmas, kellel on sooritatud kodakondsuse taotlemiseks vajalik keeleksam	ei	REKK (tasemeeksami infosüsteem - TSEIS), KMA

Tabel 9. Lisatud mõjuindikaatorid kodakondsuse valdkonnas

Muudetud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni mõjuindikaator, mis on Lõimumiskavas defineeritud, kuid mida on vajalik täiendada. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus Lõimumiskavas ning kolmandas veerus välja pakutud uus sõnastus. Indikaatori täiendamise põhjendus on esitatud neljandas veerus.

Kood	Indikaatori sõnastus Lõimumiskavas	Soovituslik indikaatori sõnastuse täiendus	Indikaatori täienduse põhjendus
KOD_m2.3.2	A.E.I: EV kodakondsuse taotlemiseks Põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami edukalt sooritanud isikute arv	Määratlemata kodakondsusega isikute ($\geq 15a$) osakaal oma vanuserühmas, kes on edukalt sooritanud põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami	Indikaatori nimetusse tuleks lisada täpsustav märge, et selle väärtus sisaldab isikuid vanemad kui 15 aastat, kuna alates sellest vanusest tuleb sooritada eksam, ning indikaatori väärtusena soovitame vaadata osakaalu, kuna oluline on teada, kui suure hulga nad moodustavad kogu sihtrühmast

Tabel 10. Muudetud mõjuindikaatorid kodakondsuse valdkonnas

Mõjuindikaatorite struktuur

Mõjuindikaatorite kujul on tegemist erineva taseme indikaatoritega, millest mõned on laiaulatuslikumad kui teised ning osad indikaatorid on teiste alakomponentideks. Seetõttu on mõjuindikaatorid esitatud hierarhilisel kujul ning on jagatud kolmeks erinevaks tasemeks, millest iga madalama taseme indikaator on sellest kõrgema taseme indikaatori üheks komponendiks. Esimese taseme indikaatorina vaadeldakse määratlemata kodakondsusega isikute osakaalu alla 15-aastaste (KOD_m1) ja vähemalt 15-aastaste isikute hulgas (KOD_m2). Määratlemata kodakondsusega isikute hulk mõlemas vanuserühmas jaguneb mitmeks järgmistel tasemetel: oskused/tingimuste täitmine kodakondsuse saamiseks (KOD_m1.1, KOD_m2.3), motivatsioon kodakondsuse saamiseks (KOD_m1.2, KOD_m2.2) ning hinnang võimaluste võrdsusele (vähemalt 15-aastaste isikute vanusegrupis - KOD_m2.1), mis mõjutavad kodakondsusega isikute arvu mõlemas vanusegrupis ja on seetõttu esitatud „indikaatoripuus“ teise tasemena. Alla 15. aastaste isikute puhul jagunevad kodakondsuse taotlemise tingimused vanematele seatud tingimusteks (KOD_m1.1.1) ning lastele endale seatud tingimusteks (KOD_m1.1.2), mis on tingimusi täitvate isikute

indikaatori alakomponentideks ja seetõttu on need esitatud kolmandal tasemel ehk üks tase madalamal kui tingimusi täitvate isikute koguarv. Vähemalt 15-aastaste isikute kodakondsuse saamise eelduseks olevad oskused on keeleeksami sooritamine (KOD_m2.3.1) ning põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami sooritamine (KOD_m2.3.2), mida vaadatakse kolmandal tasemel, kuna tegemist on teise taseme indikaatori alaindikaatoriga.

Antud visiooni indikaatorite puu on esitatud lisas 9.

1.3.4.2 Tulemusindikaatorid

Tulemusindikaatorid on seotud Lõimumiskava raames läbiviidud tegevustega ning peegeldavad nende tulemusi laiemalt kui konkreetsed tegevuste väljundid. Kuna antud visiooni saavutamist toetavatest tegevustest olulise osa moodustavad tegevused, mis peaksid soodustama kodakondsuse taotlemisel vajalike eksamite sooritamist, on oluline väljundiindikaatorite

(st tegevuste arv, kaasatud inimeste arv) kõrval vaadata ka selle tegevuse tulemusel toimunut, nt kuidas on muutunud põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami edukalt sooritamise protsent (KOD_t1). Sama oluline on vaadata seda, kui palju inimesi on Lõimumiskava tegevuste tagajärjel (st koolitusel osalejatest) Eesti Vabariigi kodakondsust taotlenud (KOD_t2). Olulist infot Lõimumiskava tegevuste hindamiseks annab koolitusel osalenute hinnang koolitusele (KOD_t3), mis võimaldab saada infot koolituse kvaliteedi kohta ning teha selle põhjal otsuseid, kas sarnaste tegevustega peaks jätkama ka tulevikus või tuleks midagi muuta.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud kodakondsuse valdkonna tulemusindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku pilti antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
KOD_t1	EV kodakondsuse taotlemiseks Põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami edukalt sooritanute isikute osakaal kõigist koolituse läbinud isikutest	jah	REKK tasemeeksami infosüsteem (TSEIS)
KOD_t2	EV kodakondsust taotlenud isikute osakaal kõigist koolituse läbinud isikutest	ei	REKK, KMA, Rahvastikuregister
KOD_t3	Koolitusel osalenute hinnang koolitusele	ei	koolituste tagasiside

Tabel 11. Lisatud tulemusindikaatorid kodakondsuse valdkonnas

1.3.4.3 Väljundindikaatorid

Väljundiindikaatorite kohta vaata täpsemalt lisatud Ms Exceli faili „Indikaatorite koondloetelu.xls“

1.3.4.4 Kokkuvõte

- ▶ Määratlemata kodakondsusega isikute naturalisatsioon on olnud integratsioonipoliitika üheks prioriteediks juba alates esimesest integratsiooniprogrammist, kuna ligikaudu 8% Eesti elanikkonnast ei oma jätkuvalt ühegi riigi kodakondsust.
- ▶ Kodakondsust puudutavad indikaatorid jaotatakse objektiivseteks ning subjektiivseteks (nt motivatsiooni olemasolu kodakondsuse taotlemiseks).
- ▶ Kõiki mõjuindikaatoreid tuleks võimalusel vaadata piirkonna, vanuse ja hariduse lõikes, kuna määratlemata kodakondsusega isikute arv erineb oluliselt nende tunnuste alusel.
- ▶ Kodakondsuse seadusest⁵² tulenevad nõuded Eesti kodakondsuse taotlemisel on erinevad alla 15-aastaste ja vanemate inimeste puhul. Seetõttu tuleb seda vanusegruppi eraldi uurida.
- ▶ Vähemalt 15-aastaste isikute puhul on oluline pöörata tähelepanu inimeste hulgale, kellel on oskused kodakondsuse saamiseks ning kes on selle tõttu potentsiaalsed kodakondsuse taotlejad.
- ▶ Kuivõrd kodakondsuse taotlemise üheks eelduseks on eesti keele tasemeeksami sooritamine, siis on antud visiooniga seotud ka eesti keele oskusega seotud indikaatorid, mida lisaks vaadata eesti keele visiooni alt.

1.3.5 Visioonide "Valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki", "Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud", "Erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud" mõõtmine

Lõimumiskavas on eesmärgiks seatud, et 2013. aastaks on kontaktid ja suhtlus eri emakeelega inimeste vahel võrreldes 2007. aastaga suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on võrreldes 2007. aastaga vähenenud. Lõimumiskava eesmärgiks on, et suureneks protsent elanikkonnast (nii eestlaste kui teiste rahvuste hulgas), kellel on kontakt teisest rahvusest isikutega. Kuigi visioon sisaldab endas ka kodanikuühendustes ja avalikus sfääris osalemist, ei sea Lõimumiskava sellele eesmärgile indikaatorit.

Teine Lõimumiskava visioon on seotud usaldamisega ning seab eesmärgiks, et 2013. aastaks usaldab valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke üksteist ja Eesti riiki, mis koosneb kahest komponendist: eestlaste suhtumine teisest rahvusest inimeste osalemisesse ühiskonnaelus ning usaldus Eesti riigi suhtes eestlaste ja teiste rahvuste seas. Soovitakse näha kasvavat trendi positiivses suhtumises teisest rahvusest inimeste ühiskonnaellu kaasatusse ning usalduse erinevuse vähenemist eestlaste ja teiste rahvuste vahel.

Nimetatud visioone ehk kontaktide tiheduse suurendamisele, usalduse kasvatamisele ja kodanikuaktiivsuse tõstmisele suunatud tegevusi käsitletakse indikaatoripuudes ühe teemana, kuna nende tegevuste mõjul on suur ühisosa ning tegevuste lõppeesmärk on ühine - positiivsete hoiakute kujundamine erinevate rahvuste vahel ning Eesti riigi suhtes, mis looks positiivse aluse lõimumisprotsessidele. Lisaks on mitmed sotsioloogid avaldanud arvamust, et usaldust ei peaks Lõimumiskavas käsitlema eraldi visioonina. Näiteks on R. Vetik seisukohal, et ükski poliitiline programm ei peaks seadma eesmärgiks saavutada inimeste õnne, kuna see on liiga üldine ja subjektiivne nähtus, mis sõltub ajas kiiresti muutuvatest juhuslikest keskkonna tingimustest, mitte aga poliitilise programmi tegevuste edukusest või mitteedukusest.⁵³

Kuigi Lõimumiskavas kodanikuaktiivsusele indikaatorit ei seata, on alljärgnevalt esitatud ettepanekud ka selle valdkonna arengute mõõtmiseks.

Kuivõrd antud valdkonnad on tihedalt seotud hinnanguliste andmetega ning objektiivseid näitajad selle kohta on vähe, on indikaatoriteks valdavas osas subjektiivsed arvamused ning nende põhjal moodustatud indeksid. Arvestatavate objektiivsete indikaatorite puudumine muudab antud valdkonna arengute mõõtmise keerukamaks.

Kuna subjektiivsete indikaatorite puhul jääb alati oht, et inimesed tõlgendavad küsimusi erinevalt või olla mõjutatud meelsuse avaldamisest, siis on vajalik subjektiivseid hinnanguid erinevatelt külgedelt mõõta. Alljärgnevalt kirjeldatud indikaatorite seos visiooniga ei ole alati otsene, kuid need on vajalikud, et koguda ühe näitaja kohta andmeid erinevate nurkade alt, et sorteerida välja nn müra. Antud kontekstis ebaolulise info väljasorteerimine on oluline selleks, et teha väljapakutud indikaatorite alusel adekvaatseid otsuseid.

Kuivõrd antud valdkonnad on tihedalt seotud hinnanguliste andmetega ning objektiivseid näitajad selle kohta on vähe, on indikaatoriteks valdavas osas subjektiivsed arvamused ning nende põhjal moodustatud indeksid.

1.3.5.1 Mõjuindikaatorid

Mõjuindikaatoreid vaadeldakse võimalusel piirkonna, vanuse, sissetulekute, rahvuse, kodakondsuse ja keeleoskuse lõikes, kuna need on antud visiooni seisukohalt kõige relevantsemad näitajad.

Riigi ja teiste rahvuste usaldamine

„Usaldus riigi vastu“ (KU_m1) on levinud mõõdik lõimumisteemalistes uuringutes (nt integratsiooni monitooringud, inimarengu aruanded), mille erinevaid dimensioone (piirkond, vanus, kodakondsus) analüüsid on võimalik teha järeldusi erinevate elanikkonna gruppide meelestatuse kohta. Kuna usaldamise visioon koosneb kahest komponendist – riigi ja teiste rahvuste usaldamine – on tarvilik vaadata mõlemat trendi näitavaid indikaatoreid ka eraldiseisvalt.

Kuivõrd lõimumine on kahesuunaline protsess hõlmates nii eestlasi kui ka mitte-eestlasi, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanikke, on otstarbekas vaadata eraldi komponendina avatust lõimumiseks ka eestlaste poolt – seda on võimalik teha näiteks selle kaudu, et vaadelda, kuidas eestlased suhtuvad teisest rahvusest isikute, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike osalemisse ühiskonnaelus (KU_m3).

Kontaktide tiheduse ja usaldusega seotud küsimusi ei saa vaadelda eraldiseisvalt, kuna nende vahel ilmneb tugev seos.

Usaldus riigi vastu on üksiseisvana suhteliselt laia taustaga näitaja ega jaga palju infot usalduse või mitte-usalduse põhjuste kohta. Seega on nende väljaselgitamiseks vajalik koguda täiendavat infot erinevate indikaatorite kaudu, mida on kirjeldatud alljärgnevalt. Selliste indikaatorite seos usaldusega ei pruugi olla ühene, kuid need annavad täiendavat taustainfot usalduse indikaatori tõlgendamiseks.

Riigi usaldamise alakomponendina on tarvilik vaadata Eesti elanikkonna emotsionaalset seotust Eestiga (KU_m1.1), mis viitab riigiidentiteedile ning näitab laiemas plaanis seda, millised on inimeste hoiakud Eesti riigi suhtes. Integratsiooni monitooringust selgub, et tugeva riigiidentiteediga isikute usaldus Eesti riigi vastu on valdavalt tugev või keskmine, nõrga riigiidentiteediga vastajad usaldavad riiki märksa vähem, mis näitab⁵⁴ otseselt riigiidentiteedi ja usalduse vahelist seost. Usalduse eri komponente aitab välja tuua ka rahulolu

tase suhtluses avaliku sektoriga (KU_m1.3), mis näitab seda, milline on inimeste tagasiside suhtlusele riigiga, mis on suure tõenäosusega aluseks usalduse või usaldamatuse kujundamisele. Poliitilised baashoiakud (KU_m2) on näitajateks, mis aitavad usaldamist tõlgendada laiemas kontekstis, st usaldusega Eesti riigi vastu. Väiksema osakaaluga etniliste gruppide rahvuste rahulolu Eesti riigi toetusega (KU_m1.4) tuleks vaadata, kuidas Eestis elab üle saja erineva rahvuse esindaja ning suurem osa neist kuulubki alla 2% osakaaluga etniliste gruppide hulka. Seetõttu ei saa ilma nende gruppideni jõudmiseta pidada Lõimumiskava tegevusi täielikult õnnestunuks. Nende gruppide rahulolu Eesti riigi toetusega annab olulist infot nende hinnangute kohta Eesti riigi lõimumisalasele tegevusele. Eri rahvusrühmade, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike poolt tajutud ebavõrdne kohtlemine (KU_m1.2) näitab, kas inimesed usuvad, et kõiki rahvusi koheldakse ühiskonnas võrdselt, mis omakorda viitab kaudselt riigi usaldamisele.

Kontaktide tiheduse ja usaldusega seotud küsimusi ei saa vaadelda eraldiseisvalt, kuna nende vahel ilmneb tugev seos. Seetõttu on antud visiooni arengute hindamisel oluline mõõta ka erinevate rahvuste, ELi kodanike ja kolmandate riikide kodanike suhtlustihedusega seotud indikaatoreid, mida on kirjeldatud alljärgnevalt.

Teiste rahvuste usaldamise üheks põhiliseks alakomponendiks on eelkõige avatus suheteks teisest rahvusest isikutega (KU_m4) – kas inimesed oleksid nõus teisest rahvusest isikuga ühes majas elama, sama huviseltsi liige olla jne. Avatus ja usaldus võivad olla üheses seoses, sest soov mitte suhelda teisest rahvusest isikutega võib tuleneda usalduse puudumisest – samas ei ole sellist seost teadusuuringutega tõestatud. Seetõttu on oluline vaadata ka teisi usaldamisele viitavaid näitajaid. Eesti elanike arvamustest mitmekultuurilise ühiskonna suhtes avalduvad ühiskonna hoiakulised põhimõtted, et kas Eesti inimesed üldse peavad võimalikuks ja vajalikuks erinevate rahvuste koosseisestumist (KU_m4.1). Sellised andmed viitavad Eesti elanikkonna valmisolekule lõimumiseks.

Kontaktide tihedus erineva emakeelega inimeste vahel

Nagu eelnevalt mainitud, on kontaktide tihedust seotud ka kõikide eelnevalt kirjeldatud indikaatoritega. Kontaktide tihedust teisest rahvusest isikutega on tarvilik mõõta, kuna see annab võrdluses usaldamise kui avatuse küsimustega olulist infot hoiakute kohta.

Väide, et kontaktide tiheduse ning usalduse/suhtluseks avatuse vahelist ühesuunalist seost saab või võib eeldada (st mida suurem avatud ja usaldus seda rohkem kontakte erineva kogukonna vahel), ei ole tõene. Sellise eelduse mitte-paikapidavust tõestas aga RP 2000-2007 lõpphindamine, mille raames läbiviidud analüüs näitab, et kuigi hoiakulised barjäärid erinevate kogukondade vahel on vähenenud, elavad erinevad kogukonnad siiski lahus.⁵⁶ Seetõttu ei piisa üksnes usalduse ja avatuse indikaatorite vaatamisest, vaid tuleb eraldi käsitleda ka kontaktide tihedust (KU_m5).

Kontaktide tiheduse põhjuste mõistmiseks on tarvilik vaadata häirituse erinevusi erinevate rahvuste vahel (KU_m6). Seni uurimata, kuid oluline küsimus on see, kuidas suhtub muukeelne elanikkond oma lõimunud rahvuskaslastesse (KU_m7). Selle indikaatori vajadus selgus ekspertaruteludest ning selle uurimisega tegeleb T. Vihalemm. Antud indikaator muutub lõimumisprotsessi edenedes järjest olulisemaks, kuna on põhjust eeldada, et arvamuslimidrite vastuseis võib saada takistuseks lõimumisele. Ernst & Young'i 2009. a uuringust selgub, et venekeelsel elanikkonnal puuduvad tugevad arvamuslimidrid, kes suudaksid alustada ja pidada tegelikku ühiskonnapädevust suurendavat diskussiooni.⁵⁷ Oluline on, et tekkivad arvamuslimidrid ei oleks lõimumise suhtes negatiivselt meelestatud.

Osalemine kodanikeühendustes ja avalikus sfääris

Kodanikeühiskonna organisatsioonides osalemine on üheks kodanikuaktiivsuse väljundiks, mis suurendab inimeste seotust ja kuuluvustunnet,⁵⁸ seetõttu on see antud kontekstis väga oluline indikaator (KU_m8). Indikaatoriga mõõdetakse erinevusi kodanikeühendustes osalemises rahvuste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike vahel, kuna see annab

väärtuslikumat infot, kui lihtsalt kodanikuaktiivsuse määra mõõtmine, mis on Eestis jätkuvalt madal olnud.⁵⁹ Enda ühiskondliku aktiivsuse hinnangu indikaator (KU_m9) näitab, kas inimesed leiavad, et nendest riigis midagi sõltub. Selle näitaja tõlgendamiseks tuleb alakomponentidena vaadata, kas inimesed soovivad osaleda kodanikuühiskonna arendamisel (KU_m9.1) ja kas nad peavad ennast pädevaks selles valdkonnas (KU_m9.2). Need indikaatorid aitavad anda vastuse küsimusele, miks on kodanikuaktiivsus Eestis teatud tasemel.

Teiseks visiooni komponendiks on osalemine avalikus sfääris, mida näitavad töötamine riigi ja KOV asustustes (KU_m10.1), sh võimalus avalikus sektoris tööd saada (KU_m10.3), kui ka osalemine riigijuhtimises üldiselt (KU_m10). Klassikaline aktiivsuse näitaja on valimisaktiivsus (KU_m10.2), mille analüüsimisest saab väärtuslikku infot riigiasjadest huvitatuse kohta (valimisaktiivsus vaadeldakse näiteks integratsiooni monitooringutes). Selle ja teiste näitajate koos analüüsimisel võib teha olulisi järeldusi riigi usaldamise või võimu võõrandumise kohta.

Võrdlus teiste Euroopa riikidega

Võrdlust teiste Euroopa riikidega võimaldab tekitada sotsiaalse tõrjutuse alakomponendi - isolatsiooni indeksi kogumine (KU_m11).⁶⁰ Poliitilise kaasatuse indeks (KU_m10.4) võimaldab vaadelda elanikkonna struktuuri kaasamise seisukohalt, st kui suur osa on kaasatud aktiivselt, kui suur osa kaasatud minimaalselt ning kui suur osa inimestest on kaasamata. Seda indikaatorit piirkondade lõikes vaadeldes saame kaardistada inimeste aktiivsuse erinevates Eesti piirkondades.

Samuti tekib teiste riikidega võrdlemise võimalus eelnevalt nimetatud valimisaktiivsuse indikaatori (KU_m10.2) kogumisel, kuna see on üks Euroopa Komisjoni poolt soovitatud indikaatoritest, mida tuleks koguda kõikides Euroopa Liidu riikides.

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni mõjuindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku ülevaadet antud visiooni arengutendentsist.

Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
KU_m2	Poliitilised baashoiakud. Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike suhtumises EL-i, NATO-sse, Venemaasse, ajalukku	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m4	Erinevus avatuses suhetes teiste rahvustega eestlaste, teisest rahvusest kodanike, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike vahel	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m6	Häirituse erinevus teiste rahvuste suhtes eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike seas	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m7	Muukeelse elanikkonna suhtumine lõimunud rahvuskaslastesse	ei	Integratsiooni Monitooring
KU_m8	Erinevus kodanikuühiskonna organisatsioonides osalemises eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike vahel	jah	Integratsiooni ⁶¹ Monitooring
KU_m9	Erinevused eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike hinnangutes enda ühiskondlikule aktiivsusele	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m10	Erinevused eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike osalemises riigijuhtimises (avalikus sfääris)	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m11	Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike sotsiaalse tõrjutuse indeksis - isolatsioon	jah	Eurostat
KU_m1.1	Eesti elanikkonna, sh kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike emotsionaalne seotus (hoiakud Eesti suhtes, kodumaa määratletus) Eestiga	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m1.4	Väiksema osakaaluga (<2%) etniliste gruppide, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike rahulolu Eesti riigi toetusega	ei	Integratsiooni Monitooring
KU_m4.1	Eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike hoiakud multikultuurse ühiskonna suhtes	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m9.1	Erinevus soovis osaleda kodanikuühiskonna arendamisel eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike vahel	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m9.2	Erinevused eestlaste, hinnangutes enda poliitilisele ja ühiskondlikule pädevusele	jah	Integratsiooni Monitooring
KU_m10.1	Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste ning kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike avalikus sektoris töötamise osakaalus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike vahel	jah	Statistikaamet, Tööjõu-uuring
KU_m10.2	Erinevus valimisaktiivsuses eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike vahel	jah	Vabariigi Valimiskomisjon
KU_m10.3	Mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike võrdsete võimaluste hinnang saada tööd avalikus sektoris sarnaselt eestlastega	jah	Integratsiooni Monitooring

Tabel 12. Lisatud mõjuindikaatorid usalduse, kontaktide tiheduse ja kodanikuaktiivsuse valdkonnas

Muudetud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni mõjuindikaatorid, mis on Lõimumiskavas defineeritud, kuid mida on vajalik täiendada. Tabeli esimeses veerus on esitatud indikaatori sõnastus Lõimumiskavas ning teises veerus välja pakutud uus sõnastus. Indikaatori täiendamise põhjendus on esitatud kolmandas veerus.

Kood	Indikaatori sõnastus Lõimumiskavas	Soovituslik indikaatori sõnastuse täiendus	Indikaatori täienduse põhjendus
KU_m1.2	A.E.I: Eri rahvusrühmade poolt tajutud ebavõrdse kohtlemise vähenemine	Eri rahvusrühmade, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike poolt tajutud ebavõrdne kohtlemine	Vajalik on indikaatorit sõnastada staatilise mitte dünaamilisena, kuna indikaatori reaalne väärtus erinevatel mõõtmisperioodidel võib nii väheneda kui suurened
KU_m1.3	A.E.I: Eri emakeelega inimeste rahulolu taseme võrdlus riigi ja kohaliku omavalitsuse ametnike teenindusega	Eri emakeelega inimeste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike rahulolu taseme võrdlus avaliku sektori ametnike abivalmiduse ja suhtlusega	Ametnike teenindus tuleks täpsustavalt asendada abivalmiduse ja suhtlusega, kuna see iseloomustab selgemalt hinnatava olemust ⁶²

Tabel 13. Muudetud mõjuindikaatorid usalduse, kontaktide tiheduse ja kodanikuaktiivsuse valdkonnas

Mõjuindikaatorite struktuur

Antud visiooni mõjuindikaatorid on jaotatud kahe erineva taseme indikaatoriteks, millest esimese taseme indikaatorid on laiaulatuslikumad ning teise taseme indikaatorid käsitlevad esimese taseme indikaatorite alakomponente. Nt emotsionaalse seotus riigiga (KU_m1.1), tajutud ebavõrdne kohtlemine (KU_m1.2), rahulolu avaliku sektori suhtlusega (KU_m1.3) ja väiksemate etniliste gruppide rahulolu riigi toetusega (KU_m1.4) on kõik indikaatorid, mis mõjutavad usalduse indikaatori suurust. Indikaator „Eestlaste hoiakud multikultuure ühiskonna suhtes“ (KU_m4.1) näitab avatuse indikaatori (KU_m4) ühte tahku, mistõttu on seda käsitletud avatuse indikaatori alaindikaatorina.⁶³

Antud visiooni indikaatorite puu on esitatud lisas 10.

1.3.5.2 Tulemusindikaatorid

Tulemusindikaatorid tulenevad Lõimumiskava tegevustest ning kajastavad nende tegevustega saavutatud tulemust. Tulemusindikaatorid on oluliseks sisendiks tegevuste tulemuslikkuse hindamisel ja nende jätkamise otsustamisele tulevikus.

Lõimumiskava tegevuste raames koolituse läbinute enesehinnangud on olulised, kuna need annavad infot koolituse kvaliteedi ja vajalikkuse kohta (KU_t1), samuti nagu annavad tagasisidet debattide/foorumite vajalikkusest seal osalejate hinnangud (KU_t3). Riigi poolt toetatavate kultuuriseltside ja muude organisatsioonide arv (KU_t2) annab ülevaate riigi tegevustega hõlmatava sihtgrupi suurusest, mis on oluliseks sisendiks tegevuste otstarbekuse hindamisel. Koolidele ja noorteühingutele suunatud tegevuste ja materjalide edukuse hindamiseks on väljundina vaadeldava tegevuste/osalejate/materjalide arvu kõrval oluline vaadelda õpetajate ja õpilaste hinnanguid (KU_t4, KU_t5), et saada sisulist tagasisidet ja hinnangut tegevustele. Erinevate rahvuste, ELi kodanike ja kolmandate riikide kodanike vaheliste kontaktide

tekkimisele kaasa aitavate tegevuste õnnestumist saab otseselt mõõta läbi pärast tegevuse lõppemist tekkinud kontaktide ja läbiviidud ühistegevuste arvu (KU_t6, KU_t7).

Lisatud indikaatorid

Alljärgnevalt on tabeli kujul esitatud antud visiooni tulemusindikaatorid, mida siiani Lõimumiskava visiooni

või eesmärkide indikaatoritena sõnastatud ei ole, kuid mida oleks soovitatav hakata koguma saamaks terviklikku pilti antud visiooni arengutendentsist. Tabeli teises veerus on esitatud indikaatori sõnastus, kolmandas veerus on välja toodud informatsioon selle kohta, kas indikaatoreid hetkel kogutakse ning neljandas veerus on kirjas andmeallikas, kust saadakse konkreetse indikaatori andmed.

Kood	Indikaator	Kas hetkel kogutakse? ⁷⁹	Andmeallikas
KU_t1	Koolitusel osalenute enesehinnang koolitusel õpitu osas	ei	projektide tagasiside (projektide aruanded)
KU_t3	Debattides osalenute tagasiside debati/foorumi vajalikkusest	ei	ürituste tagasiside ankeedid
KU_t4	Õpetajate tagasiside koostatud materjalidele	ei	õpetajate küsitlused
KU_t5	Mitmekultuurilisuse teemadega seotud tegevustes osalenud õpilaste ⁸⁰ hoiakud kultuuriliselt mitmekesise ühiskonna suhtes	ei	Integratsiooni projektaruandlus
KU_t7	Eesti ja vene töökeelega haridusasutuste vaheliste kontaktide arv	ei	haridusasutuste küsitlused

Tabel 14. Lisatud tulemusindikaatorid usalduse, kontaktide tiheduse ja kodanikuaktiivsuse valdkonnas

1.3.5.3 Väljundindikaatorid

Väljundiindikaatorite kohta vaata täpsemalt lisatud Ms Exceli faili „Indikaatorite koondloetelu.xls“

1.3.5.4 Kokkuvõte

- ▶ Indikaatorite kontseptsioonis on kajastatud kontaktide ning usalduse visioon koos, kuna usaldus on võrreldes teiste visiooni elementidega üldisema taseme nähtus, mis kuulub samasse kategooriasse nagu õnn, sõprus ning tihedalt seotud kontaktide visiooniga.
- ▶ Indikaatoriga mõõdetakse erinevusi kodanikuühendustes osalemises rahvuste, ELi kodanike ja kolmandate riikide kodanike vahel, kuna see annab väärtuslikumat infot, kui lihtsalt kodanikuaktiivsuse määra mõõtmine, mis on Eestis jätkuvalt madal olnud. Enda ühiskondliku aktiivsuse hinnangu indikaator (KU_M9) näitab, kas inimesed leiavad, et nendest riigis midagi sõltub.
- ▶ Antud visioonide mõõtmist tuleks vaadata kolmes suuremas grupis :
 - ▶ Osalemine kodanikeühendustes ja avalikus sfääris, mis tuleks eeskätt mõõta läbi kodanikeühiskonna organisatsioonides osalemise, osalemine avalikus sfääris ning läbi valimisaktiivsuse indikaatorite.
 - ▶ Kontaktide tihedus erineva emakeelega inimeste, ELi kodanike ja kolmandate riikide kodanike vahel, mis annab võrdluses usaldamise kui avatuse küsimustega olulist infot hoiakute kohta. Kontaktide tiheduse põhjuste mõistmiseks on tarvilik vaadata häirituse erinevusi erinevate rahvuste vahel. Seni uurimata, kuid on oluline küsimus, kuidas suhtub muukeelne elanikkond oma lõimunud rahvuskaaslastesse.
- ▶ Riigi ja teiste rahvuste usaldamine - mõõtes indikaatorit "usaldus riigi vastu" on võimalik teha järeldusi erinevate elanikkonna gruppide meelestatuse kohta. Kuivõrd lõimumine on kahepoolne protsess hõlmates nii eestlasi kui mitte-eestlasi, ELi kodanikke ning kolmandate riikide kodanikke, on otstarbekas vaadata eraldi komponendina avatust lõimumiseks ka eestlaste poolelt - kuidas eestlased suhtuvad teisest rahvusest isikute osalemisse ühiskonnaelus. Riigi usaldamise alakomponendina on tarvilik vaadata Eesti elanikkonna emotsionaalset seotust Eestiga, mis viitab riigiidentiteedile ning näitab laiemas plaanis seda, millised on inimeste hoiakud Eesti riigi suhtes. Usalduse eri komponente aitab välja tuua ka rahulolu tase suhtluses avaliku sektoriga, mis näitab, milline on inimeste tagasiside suhtlusele riigiga, mis on suure tõenäosusega aluseks usalduse või usaldamatuse kujundamisele.
- ▶ Mõjuindikaatoreid vaadeldakse võimalusel piirkonna, vanuse, sissetulekute, rahvuse, kodakondsuse ja keeleoskuse lõikes, kuna need on antud visiooni seisukohalt kõige relevantsemad näitajad.

1.3.6 Visioonidevahelised kattuvused

Visioonide peamised kattuvused tulenevad asjaolust, et nii kodakondsuse kui tööhõive visioonide tulemuste analüüsimisel on oluline vaadata isikute eesti keele oskust. Seega kerkib vajadus mõõta keele oskust rohkem kui ühe visiooni all. Arvestades aga, et keeleoskus on Lõimumiskavas sõnastatud eraldi visioonina, on korrektne seda mõõta vaid keeleoskuse visiooni all, et vältida indikaatorite topelt raporteerimist aruannetes. Seetõttu on kõik indikaatorid seotud vaid ühe kindla visiooniga ning vajadusel sellele viidatud teistes visioonides. Näiteks kui rakendusplaani tegevusel on mõni teine peavisioon, on see küll ära toodud kirjeldatava visiooni kontekstis, st. tähistatud indikaatori puus katkendliku jonega kastis, ning indikaatori koodis (visuaalselt indikaatori puus) on viidatud, millise peavisioon all seda esmajärjekorras kajastatakse.

Alljärgnevas tabelis on toodud indikaatorid, mida on vajalik mõõta rohkem, kui ühe visiooni juures. Tabeli esimeses kahes lahtris on esitatud indikaatori kood ja nimetus. Kolmas lahter näitab, millise visiooni juures konkreetset indikaatorit mõõdetakse, neljas lahter viitab aga, millised on teised visioonid, kus antud indikaatorit tuleb visiooni analüüsidest samuti arvesse võtta ning viimases lahtris on esitatud selgitus, kuidas antud indikaator mitme visiooniga seotud on. Visioonidevahelisi kattuvusi üldisemal tasandil kirjeldab Joonis 4.

Kood	Indikaatorid	Esmane visioon ehk visioon, mille all indikaatorit mõõdetakse	Teine visioon ehk visioon(id), mille all indikaatorit võetakse arvesse	Kattuvuse selgitus
V3 M1.1.1	Positiivsete rollimudelite loomise ja levitamise eesmärgil väljatöötatud ja rakendatud kaasamistegevuste raames toimunud kõneisikute avalike esinemiste arv (kirjutised, ettekanded vm)	usaldus ja kontaktid	kodakondsus	Tegevus on suunatud nii usalduse ja kontaktide suurendamisele kui määratlemata kodakondsusega isikutele, mistõttu on see esitatud mõlemas visioonis
V2.M.1.2.9	Täiskasvanute eesti keele õppe vajaduste seire raames tellitud ja läbi viidud uuringute arv	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	Kodakondsuse ning tööhõive visiooni tegevused ühtivad eesti keele oskuse parandamise tegevustega, kuna eesti keele tasemeeksami sooritamine on kodakondsuse taotlemise eelduseks ning eesti keele oskus on oluliseks teguriks, mis mõjutab sotsiaal-majanduslikku integratsiooni
-	Eesti keele õppe kulude kompenseerimise raames kompensatsiooni saanud isikute arv	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	
V3 M1.2.4	Integreeritud eesti keele õppe ja Eesti tutvustamise koolituskava koostamise raames väljatöötatud materjalide ja koolitatud koolitajate arv	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	
V3 M1.2	Toetust saanud kodakondsuse ja põhiseaduse tundmise ning eesti keele kursuse läbinute arv	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	
V2.M.1.2.10	Tasemeeksamite arenduse raames (veebipõhiste eesti keele tasemetestide arendus) koostatud materjalide arv	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	
V1.M.2.1	Vabahariduses välja töötatud täiskasvanud uusimmigrantidele mõeldud keeleõppe ja eesti ühiskonnas kohaldumisprogrammide ja toetatud organisatsioonide arv	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	
V3 M4.2.1	Läbiviidud Eestit tutvustavate teleprogrammide arv ja nende vaadatavus	eesti keel	tööhõive; kodakondsus	Kuna üks osa meedia tegevustest on usalduse kasvatamine ja mitmekultuurilise ühiskonna suhtes positiivsete hoiakute kujundamine üldiselt, on meedia ja usalduse/kontaktide visioonide puhul kattuvaid indikaatoreid
V3 M4.2.2	Toetatud rahvusvahemusi, teisi kultuure ja lõimumistemaatikat laiemalt tutvustavate lugude arv eesti- ja venekeelsetes ajakirjandusväljaannetes ja meediakanalites	usaldus ja kontaktid	meedia	
V3 M4.2.1	Läbiviidud Eestit tutvustavate teleprogrammide arv ja nende vaadatavus	usaldus ja kontaktid	meedia	
V3 M4.1.1	Noorte (eesti- ja venekeelsete) meediavaldkonna spetsialistide täienduskoolitusel osalenute arv	meedia	usaldus ja kontaktid	

Kood	Indikaatorid	Esmane visioon ehk visioon, mille all indikaatorit mõõdetakse	Teine visioon ehk visioon(id), mille all indikaatorit võetakse arvesse	Kattuvuse selgitus
V2 M1.2.2	Ebapiisava eesti keele oskusega täiskasvanutele suunatud tööhõivatusprogrammides osalejate arv	eesti keel	tööhõive	Kuna eesti keele oskus ning kodakondsus on olulised sotsiaal-majanduslikku integratsiooni mõjutavad tegurid, siis kattuvad tööhõive visiooni tegevused osaliselt eesti keele ja kodakondsuse visiooni omadega
V2 M1.2.3	Välja töötatud integreeritud eesti keele ja erialakursused läbinud isikute arv	eesti keel	tööhõive	
V2.M1.2.11	Ebapiisava eesti keele oskusega täiskasvanutele suunatud kutsevalifikatsioonieksamiks ettevalmiskursuse läbinud isikute arv	eesti keel	tööhõive	
V2.M2.1.4	Koostatud uusimmigrantide keeleõppe ja eesti kultuurialaste õppematerjalide arv	eesti keel	tööhõive	
V2 M2.1.5.	Kättesaadavate eesti keele õppe elektroonsete õppematerjalide arv	eesti keel	tööhõive	
V1 M7.2.1	Koolivälistes keeleprojektides osalenud noorte arv	usaldus ja kontaktid	eesti keel	Antud tegevused on suunatud nii eesti keele oskuse parandamisele, kui erinevast rahvusest isikute vaheliste kontaktide kasvatamisele, mistõttu on indikaatorid toodud mõlema visiooni all
V1.M2.1.4	Erinevate õppekeeltega vahetus- ja koostööprogrammide raames toetatud projektide arv ja kaasatud õpilaste arv	usaldus ja kontaktid	eesti keel	
KU_m1.1	Eesti elanikkonna emotsionaalne seotus (hoiakud Eesti suhtes, kodumaa määratlus) Eestiga	usaldus ja kontaktid	kodakondsus	Eesti kodakondsuse saamise soovi üheks teguriks on kodanike emotsionaalne seotus Eestiga

Tabel 15. Visioonidevahelised kattuvad väljundindikaatorid

1.4 Mõõtmisprotsessiga seotud organisatsiooni korraldus ja aruandluse protsess

1.4.1 Mõõtmisprotsess ja selle osapooled

Mõõtmisprotsessiga seotud organisatsioonil tuleb täita 3 peamist funktsioon:

- ▶ mõõtmisprotsessi juhtimine;
- ▶ mõõtmisprotseduuride ja reeglite kujundamine;
- ▶ mõõtmistulemuste kogumine ja esitamine.

Mõõtmisprotseduuride ja reeglite kujundamine hõlmab endast mõõtmisvaldkondade reguleerivate kordade ning eeskirjade väljatöötamist. See funktsioon võimaldab tagada mõõtmisprotsesside standardiseerituse, õigusaktidele vastavuse ning ressursside säästliku kasutamise.

Mõõtmisprotsessi juhtimine hõlmab endas erinevate mõõtmisprotsesside juhtimist ja koordineerimist, Lõimumiskava eesmärkide täitmise hindamist ja sellest lähtuvate suuniste andmist ja tegevuste korrigeerimist.

Mõõtmistulemuste kogumine hõlmab endas andmete kogumist. Mõõtmistulemuste esitamine hõlmab nii tegevustulemuste analüüsimist kui raporteerimist. Eeskätt on need olulised seetõttu et indikaatorite süsteem nõuab pikaajalist pühendumist ning andmete regulaarset kogumist ja raporteerimist.

Lõimumiskava nõ mõõtmisorganisatsioon on üles ehitatud vastavalt Lõimumiskava rollidele:

- ▶ **Lõimumiskava üldvastutaja** - Kultuuriministeerium
- ▶ **Vastutajad** ehk rakendusplaanis sõnastatud tegevuste eest vastutajad. Vastutajate eelarvest tuleb üldjuhul ka tegevuste finantseering. Vastutajateks on nt nii ministeeriumid (KuM, HTM) kui Riigikantselei ja Töötukassa
- ▶ **Teostajad** ehk rakendusplaani rakendajad. Teostajateks võivad samuti olla nii ministeeriumid (KuM, HTM, SiM) kui nende allasutused (IS, REKK, ETK, KMA), kohalikud omavalitsused, kõrgkoolid, valitsusvälised organisatsioonid ning teised asutused
- ▶ **Kasusaajad** - kodanikud, koolid, asutused, seltsid jt - kõik, kellele Lõimumiskava tegevused on suunatud
- ▶ **Lõimumiskava omanik** - Vabariigi Valitsus

Lõimumiskava üldvastutaja - Kultuuriministeerium

Ülesanded	Vastutus	Õigused
<ul style="list-style-type: none">▶ Mõõtmisprotsessi juhtimine ning koordineerimine▶ Lõimumiskava mõõtmisprotseduuride ja reeglite väljatöötamine, analüüsimine ning täiustamine▶ Lõimumiskava rakendajate nõustamine mõõtmisega seotud küsimustes▶ Mõõtmisprotsessi kvaliteedikontroll▶ Kultuuriministeeriumi vastutusvaldkonnas olevate mõju-, tegevus- ja väljundindikaatorite kogumine	<ul style="list-style-type: none">▶ Mõõtmisprotsessi vastavus sätestatud juhistele▶ Mõõtmisprotsessi üldine toimimine ja järjepidevus▶ Lõimumiskava täitmise koondaruande koostamine ning selle esitamine Vabariigi Valitsusele▶ Lõimumiskava elluviimise tagasiside esitamine avalikkusele, partneritele ning kolmandatele osapooltele▶ Lõimumiskava vahehindamise läbiviimise tagamine	<ul style="list-style-type: none">▶ Saada informatsiooni rakendajatelt nende poolt kogutavate indikaatorite osas▶ Teha muudatusettepanekuid mõõtmisprotsessi sätestavates dokumentides▶ Viia sisse tehtud muudatusettepanekud mõõtmisprotsessi sätestavates dokumentides

Vastutajad

Oma organisatsioonis/valitsemisalas

Ülesanded	Vastutus	Õigused
<ul style="list-style-type: none">▶ Tagada ressursside olemasolu mõõtmistegevuste läbiviimiseks▶ Rakendusplaanis sätestatud tegevuste läbiviimise kontrollimine	<ul style="list-style-type: none">▶ Mõõtmisprotsessi vastavus sätestatud juhistele▶ Mõõtmisprotsessi üldine toimimine ja järjepidevus▶ Lõimumiskava täitmise aruandluse esitamine Üldvastutajale	<ul style="list-style-type: none">▶ Teha muudatusettepanekuid rakendusplaani osas▶ Saada regulaarselt infot tegevuste täitmise ning kogu Lõimumiskava tulemuslikkuse osas

Teostajad ehk rakendusplaani rakendajad

Oma organisatsioonis/valitsemisalas

Ülesanded	Vastutus	Õigused
<ul style="list-style-type: none">▶ Lõimumiskava mõõtmisprotseduuride ja reeglite täitmine▶ Teostajate vastutusvaldkonnas olevate mõju-, tegevus- ja väljundindikaatorite kogumine ning esitamine	<ul style="list-style-type: none">▶ Mõõtmisprotsessi vastavus sätestatud juhiste▶ Mõõtmisprotsessi üldine toimimine ja järjepidevus▶ Lõimumiskava täitmise aruandluse esitamine Vastutajale oma asutuse vastutuses olevate indikaatorite osas▶ Rakendusplaanis sätestatud tegevuste läbiviimise tagamine	<ul style="list-style-type: none">▶ Saada informatsiooni hankepartneritelt tehtavate tegevuste osas▶ Teha muudatusettepanekuid mõõtmisprotsessi sätestavates dokumentides

Kasusaajad

Ülesanded	Vastutus	Õigused
<ul style="list-style-type: none">▶ Indikaatoritega seotud andmete esitamine vastavalt projektdokumentatsiooni nõuetele▶ Võimalusel küsitlustele ja päringutele vastamine	<ul style="list-style-type: none">▶ Täita korrektset nõutuid dokumente ning anda vajadusel tagasisidet <p><i>Vastavalt projekti iseloomule võib see varieeruda</i></p>	<ul style="list-style-type: none">▶ Saada osa kaasatud tegevustest▶ Saada informatsiooni Lõimumiskava täitmise osas

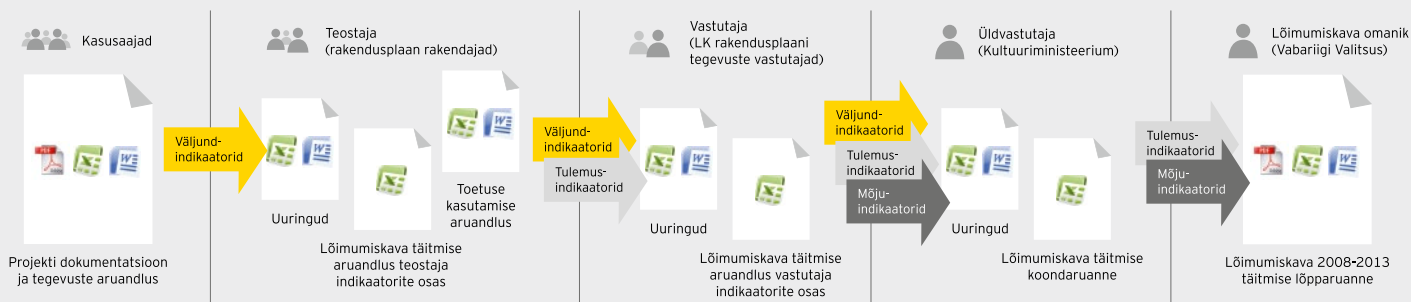
1.4.2 Osapoolte infovajadused ja aruandlus

Lõimumiskavaga seotud infovajadused ja sealt tulenevad rakendusasutuse aruandluskohustused võib rühmitada alljärgnevalt:

- ▶ projekti dokumentatsioon ja tegevuste aruandlus Kasusaajatelt;
- ▶ toetuse kasutamise aruandlus Vastutajale;

- ▶ lõimumiskava täitmise aruandlus Teostajatelt Vastutajale;
- ▶ lõimumiskava täitmise koondaruanne Vabariigi Valitsusele;
- ▶ muu aruandlus teistele osapooltele.

Alljärgnevalt on kujutatud Lõimumiskava aruandluse info liikumine eelnevalt kirjeldatud mõõtmisorganisatsiooni rollide vahel. Joonisel on välja toodud esitatavad aruanded, nende formaadid ja aruannetes raporteeritavad indikaatorid vastavalt nende tüübile.

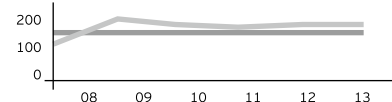
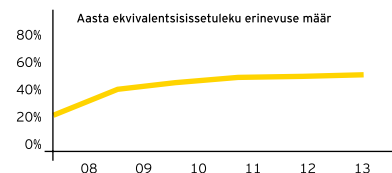
Joonis 6. Integratsiooni indikaatorite aruandlusprotsess 65

Aruandluse tarbeks infosüsteemist saadud andmed sisestatakse integratsiooni tegevuste teostajate poolt käsitsi Lõimumiskava koondaruande ja rahastajate aruandevormidele. Kuivõrd automaatset infosüsteemidest saadud andmete sidumist aruandlusega ei toimu, siis lähtuvalt sellest on indikaatorite andmete kogumiseks välja töötatud integratsiooni indikaatorite sisaldava Lõimumiskava täitmise koondaruande vormi (MS Excel vormingus Joonis 7) eesmärgiga tagada indikaatorite sisu järjepidevus. Väljatöötatud aruandlusvorm hõlmab kogu Lõimumiskava, st käsitleb samas vaates nii Lõimumiskava mõju-, tulemus- kui tegevusindikaatoreid kõikide rakendusasutuste lõikes ja pikema ajaperioodi vältel. Täpsemalt on aruandlusvorm ülesehitatud peatükis 1.3 kirjeldatud visioonide põhimõttel.

Antud vormi täidab iga Teostaja, Vastutaja ning Üldkoordineerija oma indikaatorite näitajate lõikes vastavalt kokkulepitud tingimustele. Samal ajal on kõigil osapooltel võimalik näha ka nn. "suurt pilti" ning teiste rakendusasutuste poolt teostavaid tegevusi ja progressi. Aruande eesmärgiks on näidata kogu visioonis toimunud arengut erinevate indikaatorite lõikes läbi erinevate perioodide, seetõttu on eraldi veergudena välja toodud indikaatori baas-, siht- ning antud perioodi tegelik tase. Lisaks on esitatud muutused graafikutel, et saada esmane ülevaade valdkonna trendidest.

Visioon: Erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud

Eesmärgid	Mõõdikud						
1. On loodud tingimused emakeelest sõltuva eraldatuse vähendamiseks tööturul							
TH1 Aasta ekvivalentsissetuleku erinevuse määr eestlaste ja teiste rahvuste vahel	Aeg	08	09	10	11	12	13
	Sihttase	75%	80%	80%	85%	85%	90%
	Tegelik	23%	34%	100%			
	Baastase	16%					
TH 1.1 Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike tööhõive määras	Aeg	08	09	10	11	12	13
	Sihttase	75	80	80	85	85	90
	Tegelik	23	134	100	85	85	
	Baastase						
TH 1.2 Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike töötasus	Aeg	08	09	10	11	12	13
	Sihttase						
	Tegelik						
	Baastase						
TH 1.3 Erinevus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike ligipääsus sotsiaalsetele tugisüsteemidele	Aeg	08	09	10	11	12	13
	Sihttase						
	Tegelik						
	Baastase						
TH 1.4 Erinevus pikaajaliste töötute osakaalus eestlaste ja mitte-eestlaste, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike vahel	Aeg	08	09	10	11	12	13
	Sihttase						
	Tegelik						
	Baastase						
TH2 Erinevused rahvusrühmade, kolmandate riikide kodanike ning ELi kodanike rahuloluhinnangutes oma pere materiaalse toimetulekuga	Aeg	08	09	10	11	12	13
	Sihttase						
	Tegelik						
	Baastase						

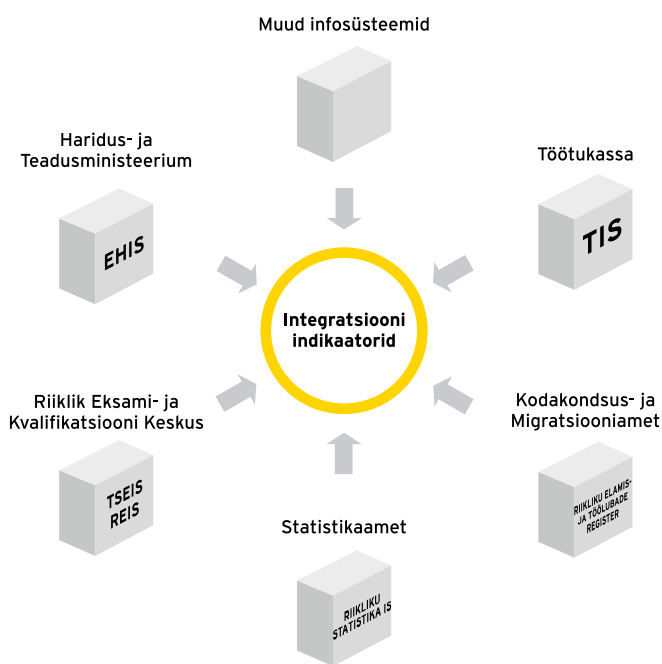

Joonis 7. Indikaatorite aruande vormi näidis

1.4.3 IT süsteemi ülevaade

Integratsiooni indikaatorite kogumiseks pole hetkel kasutusel terviklikku IT lahendust. Kasusaajatelt ja teenusepakkujatelt tuleb enamik andmeid koguda standardiseerimata kujul paber kandjal või digitaalsete dokumentidena (nt MS Excel ja Word formaadis). Vähemal määral kajastuvad andmed väljund- ja tulemusindikaatorite kohta ka tegevuste läbiviijate erinevates infosüsteemides. Päringuid infosüsteemidest integratsiooni tegevuste kohta tehakse lõimumisalase tegevuse vastutaja või koordineerija poolt vastavat infosüsteemi haldavale asutusele esitatud kirjaliku või suulise pöördumise alusel.

Põhilised infosüsteemid, kust saadakse andmeid lõimumisalaste indikaatorite kohta on kujutatud järgneval joonisel.

Joonis 8. Integratsioon indikaatorite kogumisel kasutatavad infosüsteemid

Integratsiooni indikaatorite tarbeks infosüsteemidest saadavad andmed on oma olemuselt:

- ▶ integratsiooni tegevuse protsessi kirjeldavad või kokkuvõtvad andmed ehk väljund- või tulemusindikaatorid, mis saadakse teostaja infosüsteemidest või vastutaja registritest;
- ▶ statistilised avalikud andmed ehk mõjuindikaatorid.

Lisaks eelpool kirjeldatud infosüsteemidele on veel teisi infosüsteeme, kust praegusel hetkel käesolevate indikaatorite tarbeks infot ei koguta, kuid mille koosseisus on integratsiooniga seotud andmeid. Üheks selliseks on näiteks Sotsiaalministeeriumi infosüsteem STAR.⁶⁶

Kui väljundindikaatorite andmed on suures osas kvantitatiivsed ja kergesti kättesaadavad projekti tegevuste aruannetest (nt koolitusel osalenute arv, teostatud koolide arv jm), siis tulemusindikaatorite leidmiseks tuleb rakendusasutusel endal täiendavaid uuringuid ja küsitlusi läbi viia või osta neid sisse teenusena.

Tulemusindikaatoreid saab valdavas osas koguda ankeetküsitluste kaudu, mille tugevaks küljeks on usaldusväärsus, st vastusevariandid on ette antud ning seetõttu mõõdab ankeetküsitlus alati samu hoiakuid või omadusi, mille kaudu tagatakse andmete võrreldavus. Näide võimalikust vormist ankeetküsitluse planeerimis- ning tulemusinfo koondamise osas on toodud Lisas 1. Väljatoodud vormi täitmine tagab selle, et kõigile osapooltele on selge, milleks konkreetset küsitlust läbi viiakse, kuidas ja millal seda tehakse, mis on valimi suurus ning millise rakendusplani tegevusega see seotud on. Samuti aitab see tagada indikaatorite järjepideva kogumise ning arusaadavuse erinevatele osapooltele.

2 ELi suunised

Immigratsiooni ja integratsiooni teemad on paljudes Euroopa riikides tõusnud poliitiliste arutelude keskpunkti ning samuti jõudnud Euroopa Liidu tasandil toimuvatesse poliitilistesse debattidesse, suunates liitu ühtse immigratsiooni- ja integratsioonipoliitika kujundamise suunas. Näiteks 2008. aasta andmete kohaselt elas ELis immigrante kolmandatest riikidest 19,5 mln, mis oli 6,2% kogu ELi rahvastikust.⁶⁷ Immigratsioon on endiselt enamus ELi liikmesriikide demograafia peamiseks kasvu põhjuseks (va Eesti, Läti, Leedu, Poola ja Holland). Seega õigesti valitud integratsioonipoliitikate suunad ning indikaatorite valik saavutatud tulemuste edukuse mõõtmiseks on siinkohal kriitilise tähtsusega.

Euroopa Liidus on liikmesriikide integratsioonipoliitikate arendamise aluseks Euroopa Nõukogu poolt soovituslikud suunised,⁶⁸ mille alusel liikmesriigid töötavad välja oma integratsioonipoliitikat ja selle tulemuslikkuse mõõtmise indikaatoreid. Lisaks on liikmesriikide integratsioonipoliitika kujundamiseks ja indikaatorite väljatöötamiseks ning arendamiseks andnud juhiseid Euroopa Komisjon.⁶⁹ Näiteks on komisjon välja töötanud üldpõhimõtted, millest põhimõtte nr 11 alusel on oluline arendada selgeid eesmärke, indikaatoreid ja hindamismehhanisme, kohandamaks poliitikaid, hindamaks integratsiooni arengut ning muutmaks informatsiooni vahetamist tõhusamaks.⁷⁰ Siinkohal on oluline, et Euroopa Komisjoni eesmärgiks on järjepidevalt soodustada integratsiooni indikaatorite ja indeksite arendamist liikmesriikides, et hinnata riiklike programme ning teostada üle Euroopalisi võrdlevaid analüüse. Üheks järgneva eesmärgiks on näiteks uuendada Integratsiooni ja Migratsiooni aastaaruannet, et muuta see paremaks infoallikaks liikmesriikide integratsiooni arengute võrdlemiseks.⁷¹

Alates 2007. aastast on liikmesriigid seoses Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi asutamisega kohustatud Euroopa Komisjonile esitama andmeid sisserände ning oma elanike õigusliku staatuse kohta järgmistes valdkondades:

- ▶ sisseränne liikmesriikide territooriumile ja väljaränne liikmesriikide territooriumilt;
- ▶ liikmesriigi territooriumil elava isiku kodakondsus ja sünniriik;
- ▶ sisserändega seotud liikmesriikide haldus- ja kohtumenetlused: elamisloa andmine, kodakondsus, varjupaik ja muud rahvusvahelise kaitse vormid ning ebaseadusliku sisserände ennetamine.

Integratsioonivaldkonnaga seotud küsimuste koordineerimine ELi tasandil kuulub õiguse, vabaduse ja turvalisuse peadirektoraadi pädevusse. Lissaboni lepingu jõustumisega 1. detsembril 2009 toimusid ka olulised muudatused EL integratsioonipoliitikas, kuna piirikontrolli-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika toodi jagatud pädevusega valdkondade hulka. Justiits- ja siseküsimuste valdkonna tegevused tuginevad 10-11. detsembril EL Nõukogu poolt heakskiidetud Stockholmi programmile (Avatud ja turvaline Euroopa, mis teenib ja kaitseb oma kodanikke),⁷² kus on pööratud ka erilist tähelepanu integratsioonipoliitika mõõtmisele EL tasandil. Euroopa Komisjon kutsub üles toetama liikmesriikide jõupingutusi kokkuleppida piiratud arvus põhiindikaatorites, et mõõta integratsioonipoliitika tulemusi ja suurendada selle valdkonna poliitikate võrreldavust riikide vahel. Pakutavad põhiindikaatorite valdkonnad on alljärgnevad:

- ▶ tööjõud, nt tööhõive määr, töötuse määr;
- ▶ haridus, nt õpingute katkestajad, hariduslik tase;
- ▶ sotsiaalne sidusus, nt mediaan sissetulek, vaesuse risk;
- ▶ aktiivne kodakondsus, nt immigrantide osakaal, kes on taotlenud kodakondsust, immigrantide osakaal valitud esindajate seas.

2.1 Eesti praktika võrdlus ELi suunistega

Alljärgnevalt on toodud välja ELi⁷³ poolt tulenevad soovitused ja nõuded ning neid võrreldud Eesti praktikaga. Vastavuse veerus on võrreldud Eesti vastavust ELi soovitustele ja nõuetele, kus roheline märgib seda, et nõue/soovitus on täidetud, punane mittetäidetud ning roheline-kollane-punane seda, et nõue/soovitus on täidetud osaliselt.

ELi soovitused ja nõuded	Eesti praktika	Vastavus
<p>Integratsiooni mõõta vähemalt 4 valdkonnas:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ sotsiaalne ▶ majanduslik ▶ kultuuriline ▶ poliitiline 	<p>ELK-s on antud valdkonnad kajastatud järgnevalt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ haridus-kultuuriline ▶ sotsiaal-majanduslik ▶ õiguslik-poliitiline ▶ juhtimine 	
<p>Integratsiooniprogrammide ja -projektide selgete eesmärkide defineerimine, mis järgivad SMART põhimõtet, on konkreetsed, mõõdetavad, kokkulepitavad, realistlikud ning ajaliselt määratletud.</p>	<p>Lõimumiskava koostamisel lähtuti eesmärkide defineerimise üldtunnustatud põhimõtetest. Kuna seatud visioone, eesmarke ja alaeesmarke on omavahel keeruline struktuurselt seostada, siis ei saa neid lugeda ka täielikult SMART põhimõtet järgivaks.</p>	
<p>Via läbi hindamisi, et suurendada teadmisi vajadustest, probleemidest ja selgitada välja soovimatuid tulemusi ning seatud eesmärkide mittesaavutamise põhjuseid.</p>	<p>Eesti on rakendanud integratsiooniprogrammide puhul nii vahekuu lõpphindamisi, mille tulemusi on võimalik kasutada tegevuste edasise planeerimisel ning uute integratsioonistrateegiate väljatöötamisel.</p>	
<p>Arvesse tuleks võtta ressursside juhtimist - hästi kavandatud integratsiooniprogrammid ei sõltu vaid ühte tüüpi ressurssidest, vaid sisaldavad tasakaalustatud kombinatsiooni, kasutamaks maksimaalselt kõikide osalejate panust.</p>	<p>Eestis on endisel suuremal määral integratsioonipoliitika rahastamine kombineeritult välisvahenditest ja vähemal määral riigieelarvest.</p> <p>Välisvahenditena saab välja tuua järgneva:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Euroopa Sotsiaalfond ▶ Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond <p>Varem on integratsiooniprogrammi tegevusi rahastatud ka järgmistest vahenditest:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Muud EL finantsinstrumendid (sh EL VI Raamprogramm) ▶ EL eelstruktuurivahendid (sh Phare) ▶ Bilateraalne rahastamine (Rootsi, Soome, Taani, Norra, UK, USA, Kanada, Holland jt) 	
<p>Sidusgruppide konsultatsioonid - sidusgruppidel on võimalus väljendada oma seisukohti ja kogemusi seoses integratsiooniga, mida tuleks korraldada vastavalt indikaatoritega seotud prioriteetidele ja eesmärkidele.</p>	<p>Eestis on kasutatud sidusgruppidega konsulteerimise võimalust lõimumiskava ja selle rakendusplaani väljatöötamise faasis. Integratsioonipoliitika ning indikaatorite väljatöötamise ja arendamise käigus tuleks kaasata jätkuvalt ja suuremas mahus erinevate sidusgruppide esindajaid vajaliku sisendi ning tagasiside saamiseks, sh lõimumiskava 2011-2013 rakendusplaani koostamisel ja täiendamisel (nt vahehindamise käigus).</p>	

ELi soovitused ja nõuded	Eesti praktika	Vastavus
Andmete kogumine ja kasutamine - andmete kogumise täiendamine ja arendamine peab olema kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste juhenditega, sh võtta arvesse andmekaitse küsimusi.	Lõimumiskava indikaatorite täiendamisel võetakse arvesse EL tasandil indikaatoritele seatud tingimusi.	
Kasutada nii objektiivsed ja subjektiivsed indikaatoreid kui tulemus- ja mõjuindikaatoreid.	Eestis kasutatakse nii subjektiivseid kui objektiivseid indikaatoreid. Eestis on läbi viidud laiaulatuslikke avaliku arvamuse uuringuid (üldmonitooringud), eesmärgiga uurida muutusi etnilistes suhetes ning sellega seotud kakskeelse ühiskonna/kogukonna arvamusi. Läbi on viidud ka meediamonitooringuid, et süstemaatiliselt hinnata integratsiooniprotsesse eesti- ja venekeelses meedias. Monitooringutest saadud andmed annavad eeskätt informatsiooni mõjuindikaatorite osas, samas siiani on vähe tähelepanu pööratud tulemusindikaatoritele. Viimaste osas on täiendatud väljatöötatud indikaatorite süsteemi, vt ptk 1.3.	

2.2 Tähelepanekud tulenevalt ELi soovitustest

- ▶ Kuivõrd Euroopas on subjektiivsete ehk kvalitatiivsete indikaatorite olulisus järjest kasvamas, siis tuleks ka Eestis edaspidi neile senisest enam tähelepanu pöörata. Subjektiivsetele indikaatorid aitavad eeskätt hinnata suhtumist, hoiakuid, väärtusi, kontaktide sagedust, omavahelisi suhteid jne. Lisaks on subjektiivsete indikaatorite kasutamine oluline rakendusplaani tegevuste hindamises, saamaks tagasisidet teostatud tegevuste kvaliteedi ja ootustele vastavuse osas.
- ▶ ELi ühe soovitusena on väljatoodud sidusgruppide konsultatsioonid, mida on rakendatud osaliselt ka Lõimumiskava väljatöötamisel. Samas on oluline tugineda veelgi enam mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike enda initsiatiivile ning kaasata sidusgrupe rakendusplaani tegevuste planeerimisel, et iga piirkonna probleeme ja vajadusi kõige paremini lahendada.
- ▶ Eestis puudub süstemaatiline teadmine sihtrühmadest - ei ole tekkinud terviklikku ülevaadet, milliseid tegevusi on samadele sihtrühmadele pakutud ja kuidas need üksteist toetavad. Tehakse küll erinevaid tegevusi sihtrühmadele, kuid alati ei ole täpselt selge, kui suur on kogu sihtrühm, kui paljusid sellest soovitakse tegevusega hõlmata, millist tulemust oodatakse.⁷⁴

Infot ning artikleid teiste riikide integratsiooni valdkonna indikaatorite kohta leiab Euroopa Integratsiooni veebilehelt:

- ▶ <http://ec.europa.eu/ewsi/en/>
- ▶ Raamatukogu
<http://ec.europa.eu/ewsi/en/resources/>
- ▶ Indikaatoritealased materjalid
http://ec.europa.eu/ewsi/en/resources/index.cfm?ID_TX_FOLDER=37

3 Välisriikide praktika

Alljärgnevalt antakse ülevaade Hollandi ja Suurbritannia kogemusest integratsioonipoliitikas ning selle mõõtmisest. Nimetatud välisriigid on valitud põhimõttel, et nende riikide kogemusi ning edusamme tunnustatakse kogu Euroopa Liidus ning lisaks korraldati antud käsiraamatu väljatöötamise raames õppereis⁷⁵ Hollandisse tutvumaks selle riigi integratsioonipoliitika ning selle mõõtmisega.

3.1 Holland

3.1.1 Taust

Hollandis on olemasolevad integratsiooni väljakutsed alguse saanud kuuekümnendate keskel ja seitsmekümnendatel, kui valitsus kutsus immigrandid, peamiselt Hollandi kolooniatest, tööjõu puuduse leevendamiseks võõrtööjõuna Hollandisse. Probleemid tekkisid, kui suurem osa võõrtööjõust ei naasnud enam nende päritoluriiki, vaid jäid püsivalt Hollandisse, kutsudes sinna ka oma pereliikmed. Hollandi rahvaarv 2009. aasta andmete kohaselt on 16,5 miljonit, millest 80% moodustavad hollandlased, 9% lääne- ning 11% mittelääne immigrandid.⁷⁶ Mittelääne immigrantideks loetakse immigrante, kes ei ole pärit EL liikmesriikidest. Orienteerivalt jagunevad mittelääne immigrandid Hollandis nelja gruppi: antillased, surinamelased, türklased ja marokolased, kes üheskoos moodustavad kaks kolmandikku Hollandi mittelääne immigrantidest.

2003. aastal saavutas Hollandi valitsuse üldkokkulepe integratsiooni visioonis, mis oli järgmine: "Need, kes soovivad pikaajaliselt jääda elama meie maal, peavad olema ühiskondlikult aktiivsed, valdama hollandi keelt, olema teadlikud Hollandis kehtivatest väärtustest ning elama nende järgi."

Hollandi integratsioonipoliitika peamiseks elluvijaks on Elamuehituse-, planeerimise- ja keskkonnaministeerium (VROM lühend hollandi keeles),⁷⁷ kus on üheks vastutusvaldkonnaks vähemusrahvuste integratsioon.

Hollandis võeti ühiskondliku lõimumise seadus välismaal vastu 15. märtsil 2006. a, mille kohaselt on enne Hollandisse elama asumist vajalik ettevalmistus asukohariigis ning sooritada eksam Hollandi ühiskonna ning algkeele taseme osas Hollandi saatkonnas.

Sihtgrupiks on isikud vanuses 18-65 aastat, kes on kohustatud läbima seejärel ka integratsiooni eksami Hollandis ajutise elamisloa jaoks. Erandid tehakse põgenike peredele ja USA, Kanada, Jaapan ning ELi riikide kodanikele. Selle seaduse eesmärgiks on tagada sisserändajatele kiirem ja parem lõimumine, suurendada üksikisiku tasemel teadmisi sellest, „mis kaasneb sisserändega“ ning valida välja need immigrandid, kes on motiveeritud edukalt eksamit sooritama.

3.1.2 Integratsiooni indikaatorid

Hollandis on integratsioon tinglikult jagatud struktuurseks ning kultuuriliseks integratsiooniks, mida mõõdetakse 8 erineva valdkonna lõikes. Andmed integratsiooni mõõtmiseks saadakse nii riiklikest registritest kui erinevatest uuringutest.

Indikaatorite väljatöötamisega alustati Hollandis 1986. aastal, mil sellega hakkasid eeskätt tegelema sotsioloogid ülikoolidest. Tänapäeval on indikaatorite edasiarendamine ja mõõtmine delegeeritud sotsiaalkultuurilisele büroole, mis asub VROM ministeeriumi haldusalas.

Integratsiooni monitoorimise peamised lähteandmed etniliste kuuluvuste kohta saadakse riiklikust registrist GBA,⁷⁸ mis sisaldab andmeid registreeritud sündide, surmade, abielude jm kohta. Selles registris on andmed kõikide Hollandis üle 4 kuu legaalselt viibivate isikute kohta. Isiku etnilisus määratakse kolme teguri kombinatsioonina: inimese enda, tema isa ja tema ema sünnimaa.

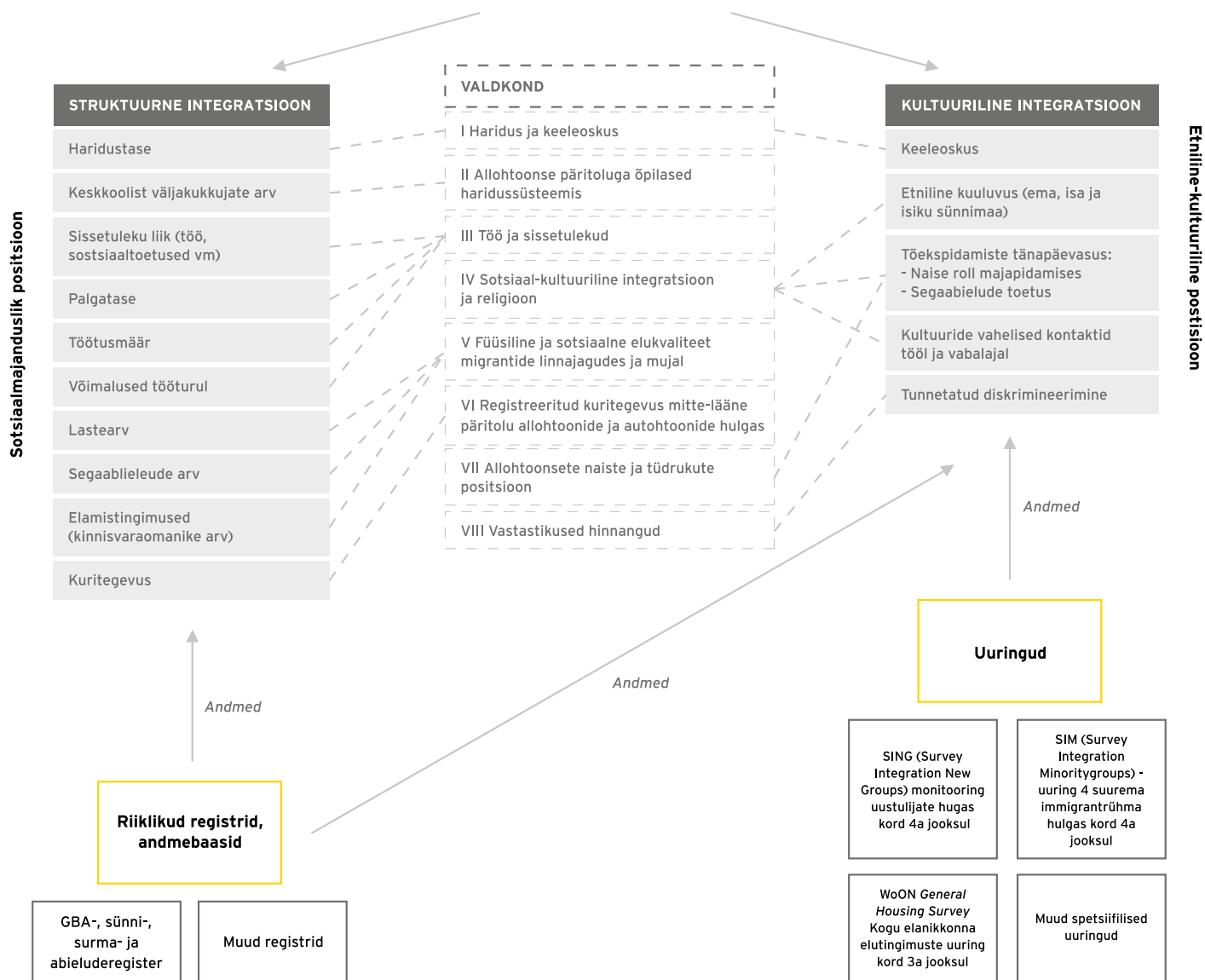
1. jaanuaril 2007. a, võeti Hollandis vastu Integratsiooni seadus, mille eesmärgiks on samuti migrantide kiirem ja parem integratsioon Hollandi ühiskonda. Tulenevalt sellest seadusest on nõutav teatav hollandi keele, ühiskonna ja väärtuste tundmine praktilisel tasemel, võimaldamaks migrantidel ühiskonnas osalemist. See eksam tuleb sisserändajatel sooritada 3-5 aasta jooksul peale Hollandisse asumist.

Registris on demograafilised andmed nt soo, vanuse, abielu jm kohta. Registra on lingitud ka teisi riiklike registreid, kus ei kajastata etnilisi tunnuseid, kuid see-eest on igale isikule antud personaalne id-number, mis on lingitav GBAga. Näiteks tööhüvitiste saajate registrist on registrite linkimise tulemusena võimalik luua seoseid, missugusest vähemusest on abiraha saaja.

Integratsiooni kontseptsioon Hollandis on esitatud joonisel 9.

Kogutavad integratsioonivaldkonna indikaatorid Hollandis on esitatud lisas 4.

Integratsioon Hollandis

Joonis 9. Integratsiooni kontseptsioon Hollandis

3.1.3 Kokkuvõte Hollandis kasutatavatest integratsiooni indikaatoritest

Holland	Eesti
I Haridus ja keeleoskus	I Hariduslik ja kultuuriline lõimumine
II Allohtoonse päritoluga õpilased haridussüsteemis	II Sotsiaalne ja majanduslik lõimumine
III Töö ja sissetulekud	III Õiguslik ja poliitiline lõimumine
IV Sotsiaal-kultuuriline integratsioon ja religioon	IV Juhtimine
V Füüsiline ja sotsiaalne elukvaliteet migrantide linnajagudes ja mujal	
VI Registreeritud kuritegevus mitte-lääne päritolu allohtoonide ja autohtoonide hulgas	
VII Allohtoonsete naiste ja tüdrukute positsioon	
VIII Vastastikused hinnangud	

Tabel 16. Integratsiooni valdkonnad (indikaatorid) Hollandis ja Eestis

Peamise erinevusena võrreldes Eesti lõimumisprogrammiga mõõdetakse Hollandis täiendavalt integratsiooni valdkondadena kuritegevust, naiste ja tüdrukute positsiooni kui ka füüsilist ja sotsiaalset elukvaliteeti migrantide linnajagudes. Eraldiseisev vastastikuste hinnangute valdkond on Eestis suuresti kaetud kultuurilise ja sotsiaalse lõimumise valdkonnana.

Lõimumisindikaatorid, mida saab tuua Hollandi praktika näitel Eestile eeskujuks hariduse ja keeleoskuse valdkonnas on need, mis mõõdavad nii põhi-, kesk- kui kutsekooli poolelijäänud õpilaste arvu etnilise kuuluvuse kaupa ning esmakursuslaste arvu kõrghariduses etnilise kuuluvuse kaupa. Lisaks sellele mõõdavad hollandlased 2., 4., 6. ja 8. klassi õpilaste tasemetööde tulemusi nii keeleoskuses kui matemaatikas etnilise kuuluvuse kaupa.

Töö ja sissetuleku valdkonna indikaatorid kahe riigi võrdluses on suhteliselt sarnased. Erinevalt Eestist mõõdetakse Hollandis ka töötuskindlustushüvitise saajaid etnilise kuuluvuse lõikes.

Sotsiaal- ja kultuurilise integratsiooni valdkonnas keskendutakse nii religioosete tõekspidamiste mõõtmisele, allotoonide ja autohtoonide omavahelise suhtlemise (nt. kas käivad üksteisel külas) kui ka muude arusaamade mõõtmisele tänapäeva läänemaailma tavadest. Tulenevalt Hollandi ja Eesti immigrandide erinevusest ei ole aga viimane relevantne Eesti kontekstis. Täpsema ülevaate saamiseks antud valdkonna ülesehitusest ja mõõtmisest Hollandis vaata Joonis 9.

3.2 Suurbritannia

3.2.1 Taust

Suurbritannia on üks pikema integratsioonialaste tegevuste kogemusega riike Euroopas, kus immigratsiooni ja integratsiooni teemad on olnud jätkuvalt poliitiliste arutelude keskpunktis. Suurbritannia kogu rahvaarv oli 2001. aasta rahvaloenduse andmetel 57 miljonit, millest 91,9% moodustasid valged (sh britid, šotlased, iirlased jt valged) ning 8,1% mitte-valged grupid (sh segatud; asiaadid; Briti/Šoti asiaadid; mustanahalised; Briti/Šoti mustanahalised; hiinlased ja teised etnilised grupid).

Suurbritannias on keskseks integratsiooni valdkonna koordineerijaks kogukondade ja kohalike omavalitsuste organisatsioon (*Communities and Local Government*). Samuti koordineerib integratsioonipoliitika elluviimist Siseministerium (*Home Office*), kelle peamisteks haldusaladeks on immigratsiooni, integratsiooni, sisejulgeoleku, politsei ja põgenike ning

varjupaigataotlejatega tegelemine, samuti rassilise võrdsuse ning kogukondliku sidususe edendamine jms. Lisaks Siseministeriumile tegutsevad integratsioonipoliitikaga ka edukalt kohalikud omavalitsused ja mitmed teised kohaliku tasandi organid, sh rassilise võrdõiguslikkuse nõukogud. Lisaks tegutseb Suurbritannias Põgenike Nõukogu, mille rolliks on pakkuda toetust põgenikele ja varjupaigataotlejatele. 2007. aastal loodi siseministeriumi poolt Migratsioonimõjude Foorum, eesmärgiga võimaldada dialoogi valitsusväliste osapooltele.

Kuna Suurbritannia integratsioonipoliitika valdkonnas tegutseb palju erinevaid institutsioone ja osapooli, on viimastel aastatel hakatud järjest enam arutlema ühtse koordineeriva üksuse loomise vajalikkuse üle.

3.2.2 Integratsiooni indikaatorid

Suurbritannias lähtutakse integratsiooni indikaatorite hindamisel integratsiooni raamistiku kasutamisest, mis põhineb laiaulatuslike indikaatorite kasutamisel. Indikaatoreid ei peaks määratlema ainult valitsusasutused, vaid nende väljatöötamises ja arendamises peaksid osalema erinevad ühiskonnagrupid ning samuti immigrantide ja pagulaste kogukondade esindajad.

Indikaatorite hindamise osas eristatakse poliitikaindikaatoreid ning nende mõjusid. Seega on oluline uurida mõlemaid määrani, kus poliitika eesmärgid on saavutatud ning poliitika mõju immigrantidele ja pagulastele vastavalt nende õiguslikule ja sotsiaalsele staatusele vastuvõtvast ühiskonnas. Poliitika hindamisel on otstarbekam hinnata programme, mis on suunatud kindlatele gruppidele, mitte niivõrd poliitikaid ja programme, mis on üldise iseloomuga.

Immigrantide ja pagulaste integratsiooni erinevate aspektide hindamine hõlmab objektiivseid ehk kvantitatiivseid indikaatoreid (sh tööhõivemäärad või hariduse kättesaadavuse statistika), mis on suhteliselt kergesti mõõdetavad ning kättesaadavad riiklikest registritest ning subjektiivseid ehk kvalitatiivseid indikaatoreid (sh roll kogukonnas, isiklik rahulolu jms), mille osas viiakse läbi eraldi uuringuid.

Kogutavad integratsioonivaldkonna indikaatorid Suurbritannias on esitatud lisas 5.

3.2.3 Kokkuvõte Suurbritannias kasutatavatest integratsiooni indikaatoritest

Järgnevas tabelis on esitatud integratsiooni valdkonnad nii Suurbritannias kui Eestis.

Suurbritannia	Eesti
I Hariduse, koolituse ja tööhõive indikaatorid	I Hariduslik ja kultuuriline lõimumine
II Sotsiaalse integratsiooni indikaatorid	II Sotsiaalne ja majanduslik lõimumine
III Tervise valdkonna indikaatorid	III Õiguslik ja poliitiline lõimumine
IV Õigusliku integratsiooni indikaatorid	IV Juhtimine
V Poliitilise integratsiooni indikaatorid	
VI Üldised integratsiooni indikaatorid	

Tabel 17. Integratsiooni valdkonnad (indikaatorid) Suurbritannias ja Eestis

Peamised erinevused Suurbritannia ja Eesti integratsiooni valdkonna indikaatorite vahel on kirjeldatud alljärgnevalt:

- ▶ Töehõive valdkonna indikaatoreid hinnatakse Suurbritannias hariduse, koolituse ja töehõive valdkonna indikaatoritena, Eestis eraldiseisvalt sotsiaal-majanduslikus valdkonnas. Kuivõrd töehõive on suuresti seotud hariduse, kvalifikatsiooni, kutse jm omandamisega, siis peaks see olema läbivalt mõõdetav nii hariduse kui sotsiaal-majanduslikus valdkonnas.
- ▶ Keele omandamist mõõdetakse Suurbritannias sotsiaalse integratsiooni valdkonnas, Eestis mõõdetakse seda hariduslikus-kultuurilises valdkonnas erinevate haridusastmete ja täiskasvanute lõikes.
- ▶ Suurbritannia mõõdab sotsiaalse integratsiooni valdkonnas peamiselt inimeste elukohal põhinevat segregatsiooni, erinevate sotsiaalsete gruppide, rasside ja religiooni esindajate vahelisi abielusid, keele omandamist, sotsiaalsete kontaktide tihendust, kuritegevuse ohvrite hulka ning rassilisi solvanguid. Nimetatud indikaatorid on omavahel seotud, kuna mitmed analüütikud on väitnud, et madala kuritegevuse tasemega etnilised vähemused on ühiskonda hästi integreeritud, aga teisalt tuleb siinkohal arvesse võtta ka teisi faktoreid, sh töötuse määr, diskrimineerimine, eluaseme tingimused jm. Samuti võib välja tuua, et erinevate gruppide vahelised abielud ei anna täielikku selgust nende integratsiooni kohta juhtudel, kus immigrandid ja pagulased kogevad suuremat diskrimineerimist tööturul, hariduses ja koolitusel. Eestis mõõdetakse antud indikaatoritest vaid keele omandamist ning sotsiaalset suhtlust, lisaks on osaliselt läbivalt arvestatud ka segregatsiooni. Ülejäänud indikaatorite osas võiks edaspidi kaaluda põhjalikumalt käsitlemist ning mõõtmist, kuna tegemist on oluliste sotsiaalsete indikaatoritega, mis on seni olnud teisejärgulised.

- ▶ Tervise valdkonda ei käsitleta Eestis integratsiooni kontekstis eraldiseisvalt peaaegu üldse. Edaspidi võiks seda sotsiaalse valdkonna indikaatorite raames siiski arvestada, kuna nt oodatava eluea, haiguste (sh HIV/AIDS) ning narkomaania probleemid (sh suuresti ka muukeelse elanikkonna hulgas, nt süstivate narkomaanide hulgas on muutunud Eesti ühiskonnas järjest aktuaalsemaks. Tõenäoliselt on need jäänud teisejärguliseks olulisemate poliitiliste prioriteetide tõttu. Seda ka seetõttu, et seni on antud temaatika eest peamised vastutajad Eestis olnud Sotsiaalministeerium ning ministeeriumi allasutused.
- ▶ Suurbritannias kasutatavaid ja mõõdetavaid õigusliku ja poliitilise integratsiooni indikaatoreid kasutatakse sarnaselt ka Eestis.
- ▶ Suurbritannias mõõdetavaid üldiseid integratsiooni indikaatoreid (sh demograafilised indikaatorid, isiklikud hinnangud toetusprogrammidele ja pakutavate teenuste kättesaadavusele, samuti rahuloluhinnangud enda saavutustele ja olukorrale vastuvõtvast ühiskonnas) mõõdetakse Eestis peamiselt erinevate uuringute, monitooringute jm raames. Rohkem võiks arvestada erinevaid demograafilisi indikaatoreid.

Suurbritannias pööratakse hariduse, koolituse ja tööhõive indikaatorite osas eraldi tähelepanu ettevõtlust alustanutele (nt FIE'd), mis on kahtlemata olulise tähtsusega ning Eestis lõimumistegevuste raames alahinnatud temaatika. Suurbritannias tegeletakse tööhõiveprogrammide reformimisega, soodustades oma äri alustamist. Nt Businesslink, mis tegeleb ettevõtlusalase online konsultatsiooniteenusega.

Eesti Lõimumiskavas võiks eelkõige just sotsiaal-majandusliku valdkonna eesmärki arvesse võttes olla olulisem osakaal majandusliku eneseteostuse mõõtmisel ning vajalikel indikaatoritel (sh ettevõtlikkuse suurendamine teisest rahvusest inimeste hulgas):

- ▶ koolitused, mis suurendavad arusaamist seadustest, maksusüsteemist jm;
- ▶ integreeritud keele- ja ettevõtlusalased täiendõppekursused;
- ▶ eristada alustavaid ja tegutsevaid ettevõtteid;
- ▶ andmed äriregistrist äriühingute asutaja(te), juhatuse liikmete, tegevjuhtide lõikes (võiks eristada nt kodakondsuse lõikes);
- ▶ võimalikud tegevused: suunatud ettevõtlikkuse suurendamisele, sh ettevõtetevaheline praktika, naisettevõtjatele ja õpilasmavalitsustele suunatud tegevused jm;
- ▶ kasutada võimalikult palju ära noortele suunatud tegevusi: võrgustikud, eesti ja vene noorte ettevõtlusalased ühisüritused, õpilasfirmad jms.

4 Juhised edaspidiseks süsteemi täiendamiseks ja analüüsiks

4.1 Mõõtmisprotsessi juurutamine

- ▶ Uue protsessi juurutamisel on oluline, et uue mõõtmisprotsessi kasutusele võtmise ettevalmistustega alustatakse varakult, so hiljemalt 2010. aasta jooksul. Uue protsessi kasutusele võtmise eest vastutab eeskätt Kultuuriministeerium; järgmistena kõikide rakendusasutuste juhid, kes raporteerivad Kultuuriministeeriumile.
- ▶ Soovitav on määrata Lõimumiskava juhtühma liikme üheks tegevusvaldkonnaks mõõtmine. Juhtrühma liige tegeleks oma valdkonnas mõõtmisprotsessi juurutamise ning edasiarendamisega.
- ▶ Rakendusplaanis tegevuste ümberpaigutamine ja aruandlusformaadi kasutusele võtmine terviklikult teostada alates 2011. aasta rakendusplaani perioodist.
- ▶ Tähtis on, et mõõtmisprotsessi olulisusest on teadlikud kõik osapooled ja et väljatöötatud indikaatoreid oma töö ning Lõimumiskava tulemuslikkuse hindamisel kasutatakse aktiivselt ja järjepidavalt.
- ▶ Juhtkonna pühendumine ja avatud õhkkonna olemasolu mõõtmisprotsessis - kõik töötajad tunnetavad mõõtmise vajalikkust ja kasulikkust alates juhtkonnast kuni spetsialistini, kes võtavad seda kui oma tegevuse arendamise ühte lahutamatu osa. Mõõtmisega kaasneb eduelamus ja tööd tehakse rõõmuga. Oluline on, et asjasse puutuvates organisatsioonides on avatud õhkkond ja inimeste eriarvamusi aktsepteeritakse.
- ▶ Oluline on, et tulemustest teavitatakse regulaarselt nii organisatsiooni erinevaid üksusi kui toimiks väliskommunikatsioon. See tagab, et kõikidel oleks olemas ühtne arusaam, millised tegevused töötavad ja millised mitte. See soodustab rakendajate vastutuse võtmist läbiviidavate tegevuste osas.
- ▶ Oluline on silmas pidada, et indikaatorite mõõtmisel ja nende tulemuste tõlgendamisel erinevatel ajahetkedel ei kasutataks erinevaid lähenemisviise, arvustusvalemeid, teooriaid ja viimastest tulenevaid hindamiskriteeriume.

4.2 Mõõtmisprotsessi ülevaatamine, muutmine ja edasiarendused

- ▶ Mõõtmisprotsess on kord aastas soovitatav üle vaadata ning vajadusel täiendada. Mõõtmisprotsessi täiendus- ja muudatusettepanekud esitavad rakendusasutused Lõimumiskava vastutajale - Kultuuriministeeriumile - kes peab tagama, et vastavasisulised ettepanekud läbi vaadatakse, kooskõlastatakse ning kõigile osapooltele teatavaks tehakse.
- ▶ Üle tuleb vaadata olemasolevad väljund- ja tulemusindikaatorid ning vajadusel neid täiendada siis, kui Lõimumiskava 2008-2013 vahehindamise sisendina koostatakse rakendusplaan perioodiks 2011-2013.
- ▶ Muutmisel ja täiendamisel tuleb koostada olemasolevale käsiraamatule lisa uute muudatusettepanekutega ja vajadusel läbi viia kõikidele osapooltele infotunnid tutvustamiseks uusi indikaatoreid või protseduure.
- ▶ Integratsiooni Sihtasutuse sisemiste tööprotsesside paremaks toetuseks on soovitatav koostada IT lähteülesande ja hankida vastav tarkvara lahendus, kuna hetkel on Infosüsteemide toetus Integratsiooni Sihtasutuse protsessidele ebapiisav. Täpsemalt Integratsiooni Sihtasutuse sisemine hangete läbiviimine, projektide ja programmide operatiivne juhtimine on infotehnoloogiliselt lahendatud aeganõudval ja keerulisel viisil (palju kasutatakse mahukaid MS Exceli töölehtesid, andmeid osaliselt dubleeritakse jne.), mille tulemusena võib esineda ebaefektiivsust aruandluse koostamisel ja sisemise töö korraldusel. Samuti on risk, et juhtimisinfo ei ole operatiivselt kättesaadav ning korrektne.
- ▶ Juurutada projektide järelseire, kuna paljud tulemusindikaatorite andmed pärinevad otseselt järelseire aruannetest. Seejuures tuleb arvestada, et järelseire aruannetes oleks indikaatorid konkreetselt defineeritud ja üheselt mõistetavad nii rakendusasutuse töötajatele kui hankepartneritele, kes järelseire aruandeid koostavad.

Selle tagamiseks on käesolevas käsiraamatus sõnastatud indikaatorite kaardid, mis peavad olema kõikidele osapooltele kättesaadavad ning üheselt mõistetavad.

- ▶ Lõimumiskava mõju hindamisel, eeskätt tulemusindikaatorite andmete tõlgendamisel, on oluline kaasatud sihtgruppide suuruste osas koguda järjepidevalt andmeid. Samuti on soovitatav parimal viisil arendada edasi registripõhiste andmete kogumist, mille osas soovitatavalt kaaluda olemasolevate registriandmete täiendamise- või liidestamisvõimalust teiste riiklike registritega. Näiteks kas oleks võimalik STARi kogutavate andmete täiendamine kodakondsuse ja rahvuse lõikes või analüüsida rahvastikuregistri ühendamisvõimalusi STARiga, kust esimesest registrist saaks isiku kodakondsuse ja rahvuse ning teisest registrist info sotsiaaltoetuste osas.

Välja toodud mõjuindikaatorid põhinevad peamiselt üldeesmärkide loogilisel analüüsil, mitte sedavõrd ulatuslikult rakendusplaanis olevatel reaalsetel tegevustel ja vahenditel ning mõõtmiseks saadaolevate vahendite mahul. Seetõttu on ka väljatoodud mõjuindikaatoreid rohkem kui tulemusindikaatoreid. Vältimaks aga vastuolu nõ indikaatorite püramiidi põhimõttes (vt joonis 5), siis lõpliku Lõimumiskava mõjuindikaatorite nimekirja oleks võimalik lühendada ning valida välja:

- ▶ põhiindikaatorid, milleks on soovitatav valida mõjuindikaatorite esimese taseme indikaatorid, s.t. kõige vasakpoolsem mõjuindikaatorite veerg, nt EK1.1)
- ▶ olemasoleva rakendusplaanis suhtes relevantseimad indikaatorid.

Ülejäänud indikaatoreid saab aga kasutada hindamiste ning erinevate teadusuuringute läbiviimisel.

4.3 Lõimumiskava ja selle rakendusplaani juhtimine

Lisaks Lõimumiskavas sõnastatud visioonide ja eesmärkide mõõtmisele on vaja tähelepanu pöörata arengukava enda juhtimisele ja selle tulemuslikkusele, mis peaks kindlustama sobivad stiimulid arengukava teostajatele ja selle vastutajale püüdlemaks arengukavas sätestatud visioonide saavutamise poole. Lõimumiskava läbimõeldud juhtimine tagab tõhusa kontrolli rakendusplaani täitmise osas, soodustades seeläbi ressursside parima kasutamise.

Vastavalt Rahandusministeeriumi poolt koostatud strateegilise planeerimise käsiraamatule tuleb valdkondliku arengukava osas iga-aastaselt hinnata kajastatud eesmärkide saavutamist ja meetmete tulemuslikkust.

Lõimumiskava juhtimise indikaatorina on hetkel defineeritud: Edukalt täidetud tegevuste % rakendusplaani tegevuste koguarvust vastavalt kavandatud indikaatori sihttasemele ja eelarvele.

Täiendades eeltoodut saab arengukava ja selle rakendusplaani juhtimisel kolme peamise indikaatorina välja tuua järgneva:

- ▶ Raha säästlik kasutamine (*Effectivness*), mille analüüsimiseks:
 - ▶ mõõta rakendusplaani täitmist ehk kui suures mahus (%) on rakendusplaani tegevused teostatud;
 - ▶ vaadata hangete läbiviimise ja teenuseosutamise tähtaegadest kinnipidamist (hilinenud hangete ning tegevuste maht - %);
 - ▶ võrrelda rakendusplaani eelarve täitmise osakaalu ehk kui palju hangeteks ettenähtud eelarvevahendeid on ära kasutatud (kogusumma vs väljamaksete %).
- ▶ Juhtimise kvaliteet (*Quality of management*) - tegevuste elluviimisel ja hangete korraldamisel esilekerkinud probleemide maht, nende sisu ning nende lahendamiseks kulunud ressurss.
- ▶ Tegevuste tulemuslikkus (*Efficency*) - võrdlus algselt planeeritud ja saavutatud tegevuste tulemite osas. Lisaks vaadata tegevusi, mille puhul saadud tulem ei vastanud ootustele ning analüüsida selle täpsemaid põhjuseid.

Märkused

1. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007“ lõpphindamise aruanne
2. Tulemuspõhisele eelarvele üleminek ja Rahandusministeeriumi poolt ettevalmistatud riigi finantsjuhtimise arenduskontseptsiooni tööversioon, mille keskseks eesmärgiks on indikaatorite sihttasemete seostamine rahaliste vahenditega. Samuti Riigikantselei poolt algatatud strateegiate mõjuanalüüsi miinimumnõuete protsessist, mille üks osa puudutab ka eesmärkide analüüsimisega seonduvat temaatikat.
3. Strateegilise planeerimise käsiraamat 2006, Rahandusministeerium
4. Rahvusvahelise projektijuhtimise käsiraamat 2002, Siseministeerium
5. cascade down, fold back up printsiip
6. Get results through performance management, Harvard University, Kennedy School of Government
7. M.Pavelson, 2005
8. Valdkondlike rakenduskavade koostamise juhend, Rahandusministeerium 2006
9. Töötoas osalesind Raivo Vetik, Triin Vihalemm, Klara Hallik
10. Rahandusministeerium (2006) Valdkondlike rakenduskavade koostamise juhend
11. Rahandusministeerium (2006) Valdkondlike rakenduskavade koostamise juhend
12. Integratsiooni monitooring 2002, 2005, 2008
13. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007“ lõpphindamise aruanne
14. Euroopa Sotsiaaluuring 2006
15. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007“ lõpphindamise aruanne
16. Inimarengu Aruanne 2007 (III peatükk, Trumm)
17. Integratsiooni Monitooring 2008 (Kasearu, Trumm)
18. Sotsiaalse tõrjutuse indeks koosneb neljast alakomponendist: usaldamatuse, vaesuse, informeerimatuse ja isolatsiooni indeks. Indeksi aluseks olevaid andmeid kogutakse iga kahe aasta järel toimuva Euroopa Sotsiaaluuring käigus. Lisaks saab võrrelda ELi tööhõive valdkonda ka tööjõuuuringute.
19. 2. veebruaril 2005. aastal tegi Euroopa Komisjon ettepaneku taaskäivitada Lissaboni strateegia, keskendades liikmesriikide jõupingutused kahe peamise ülesande lahendamisele - tugevama, kestva majanduskasvu saavutamisele ning arvukamate ja paremate töökohtade loomisele. ELi ühenduse statistika kogumise aluseks on Statistika programm (2008-2012 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:344:0015:0043:EN:PDF>). Prioriteetseteks valdkondadeks on: a) heaolu, konkurentsivõime, innovatsioon ja areng b) solidaarsus ja inimareng c) majanduslik, sotsiaalne ja regionaalne seotus jätkusuutlik areng d) turvalisus e) ELi laienemine
20. Integratsiooni Monitooring 2008 (Kasearu, Trumm)
21. Inimarengu Aruanne 2007 (III peatükk, Trumm)
22. Integratsiooni monitooring 2002, 2005, 2008
23. Inimarengu Aruanne 2007 (III peatükk, Trumm)
24. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon
25. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon

26. Lauristin, M., Vihalemm, T. (2008). RIP 2008-2013 vajadus ja teostatavusuuringu lõpparuanne.
27. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon
28. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007 lõpphindamise aruanne; Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon; Vihalemm (2008) Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008; ptk „Keeleoskus ja hoiakud“
29. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007 lõpphindamise aruanne.
30. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007 lõpphindamise aruanne.
31. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon
32. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007“ lõpphindamise aruanne
33. Vihalemm (2008) Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008; ptk „Keeleoskus ja hoiakud“
34. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon
35. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon
36. Ernst & Young Baltic (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007 lõpphindamise aruanne.
37. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007 lõpphindamise aruanne.
38. Kirss, L., Karu, M (2008) Eesti keele õppe ja tasemeeksami sooritamise motivatsioon
39. Inimarengu Aruanne 2007 (Vihalemm)
40. Inimarengu Aruanne 2007 (Vihalemm)
41. Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonna 2000 - 2007“ lõpphindamine
42. Kruma (2008) Latvian integration policy: lost in translation
43. Sotsiaalse tõrjutuse indeks koosneb neljast alakomponendist: usaldamatuse, vaesuse, informeerimatuse ja isolatsiooni indeks. Indeksi aluseks olevaid andmeid kogutakse iga kahe aasta järel toimuva Euroopa Sotsiaaluuring käigus.
44. Kuna Euroopa tasandil ei ole ühtseid kokkulepituid meedia indekseid lõimumise vallas, siis on ka erinevate Euroopa tasemel uuringute indikaatorid siit välja jäetud.
45. Näiteks integratsiooni monitooring 2008, Inimarengu aruanne 2007
46. Inimarengu Aruanne 2007 (Vihalemm)
47. Nimmerfeldt, G. (2008) Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008; Ptk „Kodakondsus“.
48. Kodakondsuse seadus (RT I 1995, 12, 122) www.riigiteataja.ee
49. Nimmerfeldt, G. (2008) Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008; Ptk „Kodakondsus“.
50. Kodakondsuse seadus (RT I 1995, 12, 122) www.riigiteataja.ee
51. Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlemiseks tuleb sooritada Eesti kodakondsuse taotlemiseks tuleb Teil sooritada Eesti Vabariigi põhiseaduse ning kodakondsuse seaduse tundmise eksam ja eesti keele oskuse eksam. Vt KMA kodulehelt: http://www.mig.ee/index.php/mg/est/eesti_kodakondsus/kodakondsuse_taotlemine
52. Kodakondsuse seadus (RT I 1995, 12, 122) . Arvutivõrgus kättesaadav: www.riigiteataja.ee

53. Usaldus on poliitilise kultuuri alateema põhielement. Mitmesugused uuringud näitavad, et usalduse langus riigiinstitutsioonide vastu on kogu läänemaailmas viimase 40 aasta põhitrende, mis ei sõltu mitte poliitilistest programmidest, kuivõrd laiematest sotsiaal-majanduslikest ja kultuurilistest protsessidest, mis muudavad ühiskonna toimimise viisi. Näiteks mõjutab usaldust tehnoloogia areng, kuna täna on inimesed oluliselt enam informeeritud valitsuse tööst kui 50 aastat tagasi. Muutunud on ka valitsuse töö meediakajastus, mis on nt tunduvalt ründavam. Usaldus võib sõltuda ka inimeste vaba aja veetmise viisidest - meelelahutusäri eksploateerib üha enam inimeste hirmu, mis mõjutab seda, kuidas maailma asjadest aru saadaks. Seega usaldus, õnn, sõprus taanduvad üldisemale maailmanägemise elemendile (R. Vetik, 2009)
54. Integratsiooni monitooring 2008 (Vetik)
55. Lõimumiskava 2008 - 2013
56. Ernst & Young (2009) Riikliku programmi "Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007" lõpphindamise aruanne
57. RP 2000 - 2007 lõpphindamine
58. RP 2000 - 2007 lõpphindamine; Vetik, R. Integratsiooni Monitooring 2008
59. Lagerspetz, M. Isiku tunnuste või sotsiaalse positsiooni tõttu aset leidev ebavõrdse kohtlemine: elanike hoiakud, kogemused ja teadlikkus. Uuringuraport
60. Sotsiaalse tõrjutuse indeks koosneb neljast alakomponendist: usaldamatuse, vaesuse, informeerimatuse ja isolatsiooni indeks. Indeksi aluseks olevaid andmeid kogutakse iga kahe aasta järel toimuva Euroopa Sotsiaaluuring käigus.
61. Lisaks Integratsiooni Monitooringule on võimalus, et Siseministeriumi eestvedamisel viiakse lähiaastatel läbi erinevaid kodanikuühiskonna uuringuid, kust oleks antud indikaatori andmed kättesaadavad.
62. Indikaatori sõnastus võetud Riigikantselei poolt tellitud EMORi uuringust, <http://www.riigikantselei.ee/?id=372>
63. Indikaatorite sisu on täpsemalt lahti seletatud indikaatorite kaartidel.
64. Lagerspetz, M. Isiku tunnuste või sotsiaalse positsiooni tõttu aset leidev ebavõrdse kohtlemine: elanike hoiakud, kogemused ja teadlikkus. Uuringuraport
65. Joonis on T.Mätliku ja E-M.Asari esitlusmaterjalide edasiarendus indikaatorite seminaril Berliinis (juuni 2009)
66. <http://www.hk.tlu.ee/star/>, Hetkel kogutakse andmeid STARi isiku suhtluskeeke lõikes. Kodakondsus on hetkel ainuke RR põhine andmetunnus. Statistiliste andmete saamiseks STARist tuleb teostada ametlik päring ning see vajadusel kooskõlastada Andmekaitse Inspektsiooniga.
67. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-16122009-BP/EN/3-16122009-BP-EN.PDF
68. Measurements and Indicators of Integration, 1998; Handbook on Integration for policy-makers and practitioners, 2007
69. Commission Proposals, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc_immigration_integration_en.htm
70. A common framework for the integration of third-country nationals: Common Basic Principles, http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/immigration/integration/fsj_immigration_integration_en.htm
71. Communication from the commission to the council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 2007; –
Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr 862/2007 11. juuli 2007:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0023:0029:ET:PDF>
72. http://www.se2009.eu/polopoly_fs/1.26419!menu/standard/file/Klar_Stockholmsprogram.pdf
73. Vt märkusi 65, 66, 67

74. Riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000 - 2007“ lõpphindamine
75. Õppereis toimus mais 2009, kus osalesid esindajad Integratsiooni Sihtasutusest, endisest Rahvastikuministri Büroost, Haridus- ja Teadusministeeriumist, Kultuuriministeeriumist, Siseministeeriumist, Sotsiaalministeeriumist ning Eesti Töötukassast.
76. [http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLEN&PA=37325eng&D1=0-2&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0-1,3-4,139,145,210,225&D6=4,9,\(I-1\)-I&HD=090611-0858&LA=EN&HDR=G3,T&STB=G5,G1,G2,G4](http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLEN&PA=37325eng&D1=0-2&D2=0&D3=0&D4=0&D5=0-1,3-4,139,145,210,225&D6=4,9,(I-1)-I&HD=090611-0858&LA=EN&HDR=G3,T&STB=G5,G1,G2,G4)
77. Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment (ing.k)
78. Gemeentelijke Basis Administratie
79. Indikaatorite täpsemad seletused on välja toodud Exceli failis “Indikaatorite koondloetelus”.xls.
Veerule “Kas hetkel kogutakse?” - “ei” on juurde lisatud veerg “Kommentaar”, mis kajastab alljärgnevat:
- ▶ **Indikaatorit kogutakse mujal** - andmeid on kogutud vähemalt ühe korra väljaspool Lõimumiskava
 - ▶ **Uus indikaator** - andmeid ei ole siiani kogutud, kuid on realselt kättesaadavad riiklikust statistikast või Integratsiooni Monitooringu lisaküsimusena (vt lehte ‘uued indikaatorid’)
 - ▶ **Tegevus algab 2010** - rakendusplaani tegevusega ei ole hetke alustatud
80. Indikaatoris saab mõõta õpilasi alates vanusest 15, kuna integratsiooni monitooringu sihtgrupiks on isikud vanuses 15-74 eluaastat,

Lisa 1 Näide võimalikust ankeetküsitluse eelvormist

KÜSITLUSE LÄBIVIIMISE STANDARDVORM	
Koolitusel osalenute rahuloluhinnang	
Küsitluse eesmärk:	Saada keelekursustel osalenute rahuloluhinnang toimunud keelekursuste osas
Taustainformatsioon:	Eesti keele kursuste läbiviimine kutsevalifikatsioonieksamiks ettevalmistamiseks ebapiisava eesti keele oskuse korral. Eestis on umbes 2000 töötajat, kellele oleks vaja sooritada kutsevalifikatsiooni eksam, kuid kellele oleks eelnevalt soov läbida eesti keele täiendav kursus
Küsitlusega seotud rakendusplaanitegevused:	V2.M1.2.1
MEETODID	
Andmekogumis meetod:	Telefoniuuring
Andmeallikas:	Keelekursustel osalenud isikud
Küsitluse instrument:	15 küsimust (väljatöötatud 2008. aastal)
Küsitluse läbiviimise aeg:	31. november - 15. detsember 2008
Koguvalimi suurus:	2008. aasta jooksul on läbiviidud 4 koolitust, kus igal koolitusel on osalenud 30 inimest
Valimi moodustamise põhimõte:	Valim ühtib üldkogumiga või erineb sellest minimaalselt
Valimi suurus:	120 küsitletavat
TULEMUSED	
Vastajate aktiivsus	91 vastatud küsitlust (76%)
Põhitulemused (küsitlejate rahuloluhinnang):	65% kursusel osalenutest küsitletust pidas 5 palli skaalal toimunud kursust 5 palli vääriliseks ehk väga vajalikuks...
Soovitused /muud ettepanekud:

Lisa 2 Näide indikaatori kaardist

TH_m1 Aasta Ekvivalentsissetuleku erinevuse määr eestlaste ja teiste rahvuste vahel			
Kas andmed on kogutavad inosüsteemist?	Jah	Kas indikaatorit hetkel kogutakse?	Jah
Definitsioon	<p>Vaadeldakse eestlaste, mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike aasta ekvivalentnetosissetulekute erinevuste määra.</p> <p>Piirkond:</p> <ul style="list-style-type: none"> ..Põhja-Eesti (Harjumaa, sh Tallinn); ..Kesk-Eesti (Järva, Rapla, Lääne-Viru maakond) ..Kirde-Eesti (Ida-Virumaa) ..Lääne-Eesti (Hiiu, Lääne, Pärnu Saare maakond) ..Lõuna-Eesti (Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi, Võru) <p>Rahvus (eestlased, mitte-eestlased, ELi kodanikud, kolmandate riikide kodanikud)</p> <p>Vanus (15-24, 25-49, 50-74)</p> <p>Kodakondsus (eesti, muu)</p> <p>Haridus (põhi, kesk, kutse, kõrg)</p>		
Valem	<p>= $x/y * 100\%$</p> <p>kus</p> <p>x = mitte-eestlaste, ELi kodanike ning kolmandate riikide kodanike aasta ekvivalentnetosissetulek</p> <p>y = eestlaste aasta ekvivalentnetosissetulek</p>		
Näide	87 798 / 103 872 * 100% = 84,5%	Sihttase	
Kogumise intervall	aasta	Andmeallikas	Statistikaamet
Andmeformaat	protsent	Komakoht	üks
Aruandlust esitav asutus	Kultuuriministeerium		
Aruanne, kus indikaator kajastub	Lõimumiskava täitmise aruanne		
Muu info			

Lisa 3 Näide indikaatorite koondloetelust

Indikaatorite koondloetelu esitatud elektroonilises käsiraaamatu elektroonilises lisas Ms Excel tabeliformaadis - Indikaatorite koondloetelu.xls

Nimetatud tabelis on esitatud informatsioon indikaatorite kohta alljärgnevalt:

Kood	Väljundindikaatorid	Kas hetkel kogutakse?	Andmeallikas	Aruandlust esitav asutus	Kogumise intervall
M1	Inimeste, kelle emakeel ei ole eesti keel, Eestis toodetud meedia jälgimise osakaal võrreldes muu meediaga	jah	Integratsiooni Monitoring, meediauuringud	KuM	aasta

Lisa 4 Integratsiooni valdkonna indikaatorid Hollandis

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/Osaliselt)	Kommentaariid
Haridus ja keeleoskus		<i>Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkond</i>
Haridustaseme muutused (Saavutatud haridustase 15 kuni 64-aastastel mitte-õppijatel etnilise kuuluvuse kaupa)	jah	mõõdetakse Integratsiooni Monitooringuga (IM)
Saavutatud haridustase riigi järgi, kus haridus omandati, 15 kuni 64-aastastel etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)	ei	Eesti integratsiooni monitooringutes ei eristata hariduse omandamise riike
20 kuni 34-aastaste kooli lõputunnistust omavate mitte-õppijate arv etnilise kuuluvuse ja generatsiooni kaupa (protsentides)	jah	mõõdetakse Integratsiooni Monitooringuga
Hollandi keele kasutamine relevantsete tunnuste ja etnilise kuuluvuse kaupa (keskmised)	jah	mõõdetakse Integratsiooni Monitooringuga
Koolilõputunnistus omandatud (nendest, kes koolis või kursustel käisid) etnilise kuuluvuse ja soo, vanuse ja haridustaseme kaupa (protsentides)	osaliselt	mõõdetakse Integratsiooni Monitooringuga
Päritolukeele valdamine etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)	ei	Päritolukeele valdamist ei mõõdetata. Mõõdetakse võõrkeelte oskust eristamata pärisolumaad ning teisest rahvusest inimeste eesti keele oskust.
Allohtoise päritoluga õpilased haridussüsteemis		<i>Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkond</i>
Muutused 2. klassis testitavate oskuste (terminite mõistmine; korrastamine ja järjestamine) tasemes	ei	Tasemetöid viiakse läbi alates 3. klassist. Nende kohta REKK andmed
Saavutatud keskmised punktisummad keeleoskuse - ja matemaatika arvestuslikes testides 4., 6. ja 8. klassis etnilise kuuluvuse kaupa, õppeaastal	osaliselt	REKK statistika riigieksamite ja tasemetööde tulemuste kohta õppekeele lõikes. Eristatakse õppekeeli, mitte etnilist kuuluvust.
Muutused keeleoskuse - ja matemaatika alastes tulemustes 8. klassis	osaliselt	REKK statistika riigieksamite ja tasemetööde tulemuste kohta õppekeele lõikes. Eristatakse õppekeeli, mitte etnilist kuuluvust.
Muutused riiklike lõputestide tulemustes	osaliselt	REKK statistika riigieksamite ja tasemetööde tulemuste kohta õppekeele lõikes. Eristatakse õppekeeli, mitte etnilist kuuluvust.
Kooli poolel jätanud põhi- ja keskkariduses etnilise kuuluvuse kaupa, õppeaastal (protsentides)	ei	Lõimumiskava raames ei mõõdetata, kuid HTM-I andmed katkestajate kohta. Andmed õppekeele lõikes.
Kooli poolel jätanud kutsehariduses tasemete ja etnilise kuuluvuse kaupa, õppeaastal (protsentides)	ei	Lõimumiskava raames ei mõõdetata, kuid HTM-I andmed katkestajate kohta. Andmed õppekeele lõikes.
Esmakursuslased kõrghariduse statsionaarõppes etnilise kuuluvuse kaupa, 10 viimase aasta võrdlus (18 kuni 20-aastaste keskmised arvud protsentides)	osaliselt	HTM andmed vene õppekeelga üliõpilaste kohta ja venekeelsete gümnaasiumite lõpetajate kohta. Etnilise tunnuse alusel ülikoolides osalemist ei vaadelda
Töö ja sissetulekud		<i>Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkond</i>
Neto tööhõive etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)	jah	Töötukassa/Statistikaameti andmed

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/ Osaliselt)	Kommentaariid
Neto tööhõive, 15 kuni 64-aastased, loomulikud muutused, mittestandardiseeritud koefitsendid (väljaarvatud need, kes õpivad)	jah	Töötukassa/Statistikaameti andmed
Absoluutne ja suhteline erinevus töötuses autohtonide ja mitte-lääne päritolu allohtonide vahel	ei	Ei ole Eestis relevantne. Eristatakse ainult eestlasi ja mitte-eestlasi. ⁸⁰
Absoluutne ja suhteline erinevus töötuses autohtonsete ja mitte-lääne päritolu allohtonsete noorte hulgas, 15 kuni 24-aastased	osaliselt	Eestis on immigrantrahvastiku uurings need andmed olemas, aga senini on seda uuringut tehtud vaid üks kord
Töötü elanikkond etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)	jah	Töötukassa/Statistikaameti andmed
Töötus, 15 kuni 64-aastased, loomulikud muutused, mittestandardiseeritud koefitsendid** (töötü elanikkond).	jah	Töötukassa/Statistikaameti andmed
Töötav elanikkond töötaseme ja etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)	jah	vaadeldakse erinevusi ametitasemetes rahvusrühmade kaupa
Paindlikku töösuhet omavad töövõtjad etnilise kuuluvuse kaupa 1996-2006 (protsentides)	osaliselt	vaadeldakse sissetulekute erinevusi. Statistikaametil andmed osalise tööajaga töötamise kohta.
Töötuskindlustushüvitise saajad päritolu lõikes, 15 kuni 65-aastased, protsentides kogurahvastikust	ei	Lõimumiskava raames ei mõõdata. Andmed: Sotsiaalministeerium
Leibkonna keskmine standardiseeritud sissetulek, mida saab kulutada	jah	Statistikaamet
Sotsiaal-kultuuriline integratsioon ja religioon		<i>Haridusliku ja kultuurilise lõimumise valdkond</i>
		<i>Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkond</i>
Enese samastamine oma etnilise grupiga (tunneb, et on eelkõige oma päritolugrupi liige), mitmetasandiline analüüs	jah	IM mõõdab samastumist erinevate rühmadega
Allohtoonid, kes vabal ajal omavad pigem kontakte oma etnilise grupi liikmetega, mitmetasandiline analüüs	jah	IM mõõdab kontaktide tihedust ja avatust/soovi teiste rahvustega suhtlemiseks
Isikute arv, kes väidavad, et neil ei käi mitte kunagi külas autohtonseid tuttavaid või naabreid, 2006 (autohtonide puhul: ei käi külas allohtonseid tuttavaid/naabreid)	ei	IM mõõdab kontaktide tihedust ja olemasolu ning avatust/soovi teiste rahvustega suhtlemiseks. Sellise detailsuse astmega küsimusi ei ole vaadeldud.
Allohtoonid, keda ei külasta kodus mitte kunagi autohtonid, mitmetasandiline analüüs	ei	IM mõõdab kontaktide tihedust ja olemasolu ning avatust/soovi teiste rahvustega suhtlemiseks. Sellise detailsuse astmega küsimusi ei ole vaadeldud.
Mitmetasandiline analüüs arusaamadest mehe- ja naise rollide kohta, allohtonide grupid (skaalal 1-5: mida kõrgem hinnang, seda kaasaegsem arusaam).	ei	Lõimumiskava raames ei vaadelda soorolle jms
Arusaamad perekondlike sidemete tähendusest, (keskmine tulemus skaalal: 1-5, mida kõrgem hinnang, seda kaasaegsem arusaam)	ei	Perekondlike sidemeid jms Lõimumiskavas ei käsitleta
Keskmine tulemus väitele „Oluliste otsuste puhul peab vanematel perekonnaliikmetel olema rohkem mõju kui noorematel“, aastate võrdlus (keskmine tulemus skaalal: 1-5)	ei	Perekondlike sidemeid jms Lõimumiskavas ei käsitleta
Oma kultuur on täiesti/mõningal määral säilinud pere-elus ja koolis või tööl, 2006 (protsentides)	ei	Vaadeldakse peamisi kontakte, kuid mitte otseselt kultuuri säilimist pereelus, koolis, tööl jms

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/ Osaliselt)	Kommentaariid
Mitmetasandiline analüüs religioonile tähtsuse omistamisest inimeste puhul, kes nimetavad end kuuluvat mingisse religiooni, skaalal 1-5: mida kõrgem tulemus, seda suuremat tähtsust omistatakse religioonile)	ei	Tõekspidamisi ja religioosset põhimõtteid jms Lõimumiskava ei käsitle
Türgi ja maroko moslemiusuliste arusaamad, mis puudutavad reeglite kinnipidamist, koolivalikuid ja religioosset aktiivsust (keskmine tulemus skaalal: 1-5, mida kõrgem tulemus, seda konservatiivsem)	ei	Tõekspidamisi ja religioosset põhimõtteid jms Lõimumiskava ei käsitle
Mitmetasandiline analüüs türgi ja maroko moslemiusuliste arusaamadest, mis puudutavad reeglite kinnipidamist, koolivalikuid ja religioosset aktiivsust (skaalal: 1-5, mida kõrgem tulemus, seda konservatiivsem)	ei	Tõekspidamisi ja religioosset põhimõtteid jms Lõimumiskava ei käsitle
Füüsiline ja sotsiaalne elukvaliteet migrantide linnajagudes ja mujal	ei	Lõimumiskavas ei mõõdetata. Statistikaametil andmed rahvastiku ja leibkondade elamistingimuste kohta ning rahvastiku paiknemise kohta. Rahvastikuregistris on info geograafilise paiknemise kohta.
Türklaste, marokolaste, surinaamelaste, antilliaanide ja teiste mitte-lääne päritolu allohtonide hulk neljas piirkonnas (lõuna, põhja, ida, läänes) ja neljas suurimas linnas (protsentides)		
Linnade/valdade ja 4-kohaliste postiindeksitega piirkondade jaotus mitte-lääne päritolu allohtonide hulga järgi nende registreeritud elanikkonnas (protsentides)		
Keskmine hulk mitte-lääne allohtooni linnades/valdades ja 4-kohaliste postiindeksitega piirkondades (protsentides)		
Linnade/valdade jaotus maakondade kaupa		
Rahvastiku koguarv, mitte-lääne päritolu allohtoonse rahvastiku arv ja osa ja mitte-lääne päritolu allohtoonse rahvastiku ja kogu rahvastiku kasvuprotsent 22 suurimas linnas (absoluutarvudes ja protsentides)		
Rahvastiku koguarv, mitte-lääne päritolu allohtoonse rahvastiku arv ja osa ja mitte-lääne päritolu allohtoonse rahvastiku ja kogu rahvastiku kasvuprotsent 22 suurimas vallas (väljaarvatud maakonnakeskused-linnad) (absoluutarvudes ja protsentides)		
Rahvastiku kasv või kärbumine, kogurahvastik ja mitte-lääne päritolu allohtoonid linnades ja valdades, mille elanikkond jääb 90 000 - 140 000 elaniku vahele (absoluutarvudes)		
Erinevate etniliste gruppide jaotus (suhteliselt) valgetes, sega - ja mustades linnajagudes (protsentides)		
Oma elukoha (teistega) jagamise määr ja viis etnilise kuuluvuse kaupa (absoluutarvudes ja protsentides)		
Leibkondade hulk, kes elavad ühepere-eramutes valgetes, sega - ja mustades linnajagudes etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)		
Keskmine elamispinna ruutmeetrite arv valgetes, sega - ja mustades linnajagudes etnilise kuuluvuse kaupa (ruutmeetrites)		

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/ Osaliselt)	Kommentaariid
Keskmine elamispinna ruutmeetrite arv inimese kohta valgetes, sega - ja mustades linnajagudes etnilise kuuluvuse kaupa (ruutmeetrites)		
Leibkondade hulk, kes on enda elamute (kinnisvara) omanikud etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)		
Leibkondade hulk, kes on oma elamistingimustega rahul või väga rahul valgetes, sega - ja mustades linnajagudes etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)		
Leibkondade hulk, kes on oma elamistingimustega rahul või väga rahul etnilise kuuluvuse kaupa		
Vastused küsimusele: "Miks kolisite elama sellesse linnajaku?", etnilise kuuluvuse kaupa, üürniku staatuses ja omaniku staatuses olevate elanike kaupa ja linnajao "värvi" kaupa (protsentides)		
Oma (omanduses oleva) elamu keskmine hinnanguline müügiväärtus etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (ainult elamud, mille väärtus on kuni 1 miljon eurot)		
Kinnisvaraomanikest elanike keskmine netoväljaminek eluasemega seotud kulutustele ja sellest maksudeks makstav osa, etnilise kuuluvuse kaupa (summa eurodes ühes kuus)		
Kinnisvaraomanike hulk, kellel on üks või mitu hüpoteeki ja hüpoteegi sort, etnilise kuuluvuse kaupa (protsentides)		
Keskmine netoüür (kuus) ja üürikompensatsioon etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (summa eurodes ühes kuus)		
Keskmine eluasemelaenule kulutatav summa (maksutagastused maha arvatud) etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (protsentides)		
Keskmine eluasemeüürile kulutatav summa (maksutagastused maha arvatud) etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (protsentides)		
Linnajao mahajäämus vastavalt suurlinnade poliitika indikaatorile etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (0 = vähe; 10 = palju)		
Elurahu rikkumised linnajaos vastavalt suurlinnade poliitika indikaatorile etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (0 = vähe; 10 = palju)		
Linnajao sotsiaalne kvaliteet vastavalt suurlinnade poliitika indikaatorile etnilise kuuluvuse ja linnajao "värvi" kaupa (0 = vähe; 10 = palju)		
Minister Vogelaari 40 probleempiirkonna elanikud ja suurlinnade poliitika järgi 56 prioriteetse piirkonna elanikud, piirkonna "värvi" järgi, kus nad elavad (protsentides)		

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/ Osaliselt)	Kommentaariid
Rahulolu elanikkonna koosluse üle linnajaos, etnilise kuuluvuse ja valgete, sega- ja mustade linnajagude kaupa (mitte-lääne allohtonide absoluutkontsentratsioon linnajaos) (protsentides)		
Rahulolu elanikkonna koosluse üle linnajaos, etnilise kuuluvuse ja valgete, sega- ja mustade linnajagude kaupa (absoluutkontsentratsioon) (protsentides)		
Aastate arv, kui kaua elati eelmises elamus enne ümberkolimist ärakolinud autohtonide ja mitte-lääne allohtonide päritolu kaupa ja linnajagude liigi kaupa, kuhu ümber koliti (aastates ja protsentides)		
Mõned sotsiaal-majanduslikud tunnused ümberkolunud autohtonide ja mitte-lääne allohtonide kohta linnajagude liigi kaupa, kuhu ümber koliti (protsentides)		
Ümberkolunud autohtonide ja mitte-lääne päritolu allohtonide hinnang sotsiaalsele lõimumisele, mahajäämusele ja elurahu rikkumisele oma uues linnajaos linnajagude liigi kaupa, kuhu ümber koliti (0 = vähe; 10 = palju)		
Registreeritud kuritegevus mitte-lääne päritolu allohtonide ja autohtonide hulgas	ei	Lõimumiskavas ei mõõdeta. Statistikaametil statistika kuritegude kohta
Sooritatud kuritegude arv 100 elaniku kohta vanuse kaupa		
Sotsiaal-majandusliku tausta tunnused, mida kasutati muutuste kajastamisel sõltumatute variablitena		
Loomulike muutuste analüüsi tulemused selgitamaks võimalust olemaks kuriteos süüdistatav aastal 2004, alaealised (12-17 aastat)		
Loomulike muutuste analüüsi tulemused selgitamaks võimalust olemaks kuriteos süüdistatav aastal 2004, täiskasvanud (18-60 aastat)		
Loomulike muutuste analüüside tulemused selgitamaks võimalust olemaks kuriteos süüdistatav 12-17-aastane, kuriteo liigi kaupa		
Loomulike muutuste analüüside tulemused selgitamaks võimalust olemaks kuriteos süüdistatav 18-60-aastane, kuriteo liigi kaupa		
Allohtonsete naiste ja tüdrukute positsioon		Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkond
Kooli poolelijättnud põhi- ja keskkariduskoolides etnilise kuuluvuse ja soo kaupa (koolist lahkumine ilma lõputunnistusega, õpilaste arvude protsendid)	ei	Lõimumiskavas ei mõõdeta. HTM-I andmed katkestajate kohta, kuid mitte etnilise kuuluvuse, vaid õppekeele kaupa.
Kooli lõpuksamid sooritanud põhi- ja keskkariduskoolides etnilise kuuluvuse ja soo kaupa (protsentides)	ei	Lõimumiskavas ei mõõdeta. HTM-I andmed katkestajate kohta, kuid mitte etnilise kuuluvuse, vaid õppekeele kaupa.

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/Osaliselt)	Kommentaariid
Usu tähtsustamine türgi ja maroko naiste poolt elaniku tööpositsiooni kaupa (töötu, töötav, mittetööealine/ töövõimetu) (protsentides)	ei	Lõimumiskavas ei mõõdetata
Väljaspool kodu pearätiku kandmise põhjused türgi ja maroko naistel (protsentides)		
Väljaspool kodu pearätiku mittekanndmise põhjused türgi ja maroko naistel (protsentides)		
Väheste võimalustega naised, ebastabiilse positsiooniga naised ja edukad naised (15-64 aastat) erinevatest päritolugruppidest, jaotatud kolme sotsiaal-kultuurilise integratsiooni aspekti järgi (protsentides)	ei	Lõimumiskavas vaadeldakse võimaluste võrdsust, kuid sellise detailsuse astmega soo ja päritolugruppe ei eristata
Vastastikused hinnangud		Sotsiaalse ja majandusliku lõimumise valdkond
Hollandi elanike hulk (16-aastased ja vanemad), kes peavad elamislubade andmist poliitilistele põgenikele positiivseks, haridustasemete kaupa (protsentides)	ei	Lõimumiskava raames ei ole mõõdetud suhtumist põgenikesse
Hollandi elanike hulk (16-aastased ja vanemad), kes peavad elamislubade andmist majanduslikele põgenikele positiivseks, haridustasemete kaupa (protsentides)	ei	Lõimumiskava raames ei ole mõõdetud suhtumist põgenikesse
Arvamused Hollandi rahvastiku hulgas olevate etniliste vähemuste integratsiooni kohta 16-aastastelt ja vanematelt: "Allohtoonid peavad õppima hollandi keelt", haridustasemete kaupa ("nõus" vastanute protsendid)	osaliselt	Integratsiooni monitooringus käsitlevad suhtumist eesti keele õppimisse. Haridustasemete kaupa ei vaadelda
Arvamused Hollandi rahvastiku hulgas olevate etniliste vähemuste integratsiooni kohta 16-aastastelt ja vanematelt: "Allohtoonid ei peaks liiga palju kinni hoidma oma kultuurist ja tavadest", haridustasemete kaupa ("nõus" vastanute protsendid)	jah	IM-tes mõõdetakse suhtumist kultuurilisse mitmekesisusse
Inimeste hulk etnilise kuuluvuse kaupa, kes on seisukohal, et riik peaks täielikult tasuma hollandi keele ja kultuuri (lõimumisprogrammi) kursuste kulud, taustatunnuste kaupa (protsentides)	osaliselt	IM-tes ei mõõdetata. Võib kajastatud olla spetsiifilistes uuringutes
Inimeste hulk etnilise kuuluvuse kaupa, kes arvab iseenda kohta, et on piisavalt hästi integreerunud, taustatunnuste kaupa (protsentides)	osaliselt	IM-tes ei mõõdetata. Võib kajastatud olla spetsiifilistes uuringutes
Jaotus tüüpõhjenduste kaupa, miks peetakse/ei peeta end allohtooniks	jah	mõõdetakse hinnanguid oma rahvuslikule kuulumisele
Hollandi elanike hulk (16-aastased ja vanemad), kes arvavad, et Hollandis elab liiga palju allohtoone (protsentides)	ei	mõõdetakse häiritust teiste rahvuste käitumisviisi poolt
Inimeste hulk etnilise kuuluvuse kaupa, kes tunneb ennast Hollandis kodus, taustatunnuste kaupa (protsentides)	jah	Mõõdetakse samastumist erinevate inimrühmadega (oma linna/valla elanikud, eestlased, venelased, töökaaslased jne) ning seda, millist riiki peetakse oma kodumaaks
Hollandi elanike vastuseis (16-aastased ja vanemad) sellele, et nende lähimateks naabriteks oleksid inimesed teise etnilise päritoluga (protsentides)	osaliselt	IM-des mõõdetakse valmisolekut teiste rahvusrühmadega kokkupuuteks, sh valmisolekut olla teisest rahvusest inimese naaber. Haridustasemeid ei vaadelda

Indikaator Hollandis	Indikaator Eestis (Jah/Ei/Osaliselt)	Kommentaariid
Hollandi elanike arvamus (16-aastased ja vanemad) moslemite eluviisi kohta, haridustasemete kaupa (erinevatele küsimustele "nõus" vastanute protsendid)	jah	IM-des mõõdetakse hinnanguid teiste rahvuste käitumise ja eluviisi sarnasusele/erinevusele võrreldes enda omaga ning häiritust teiste rahvuste eluviiside poolt.
Türklaste ja marokolaste arvamus islamist Hollandis ja hollandlaste eluviisist, haridustasemete kaupa ("täielikult nõus" vastanute protsendid)	jah	IM-des mõõdetakse hinnanguid teiste rahvuste käitumise ja eluviisi sarnasusele/erinevusele võrreldes enda omaga ning häiritust teiste rahvuste eluviiside poolt.
Arvamusetnilliste gruppide kaupa pingete ja vägivalda kohta erinevate gruppide vahel, haridustasemete kaupa ("nõus" vastanute protsendid)	osaliselt	IM-des mõõdetakse hinnanguid erinevast rahvusest isikute rahuliku koeksisteerimise kohta
Kalduvus diskrimineerimisele Hollandi rahvastikus 16-aastaste ja vanemate hulgas (protsentides)	osaliselt	Integratsiooni monitooringud käsitletakse võimaluste võrdsuse teemasid, kuid mitte otseselt diskrimineerimist. Infot on kogutud selle kohta, kas respondent on kokkupuutunud olukorraga, kus mõnda inimest on töölevõtmisel tema etnilise kuuluvuse tõttu eelistatud,
Kalduvus diskrimineerimisele töölt vallandamisel Hollandi rahvastikus 16-aastaste ja vanemate hulgas, haridustasemete kaupa, 1981-2006 (protsentides)		
Kalduvus diskrimineerimisele karjääri tegemisel Hollandi rahvastikus 16-aastaste ja vanemate hulgas, haridustasemete kaupa, 1981-2006 (protsentides)		
Allohtonide poolt kogetud/tajutud aktsepteeritud olek Hollandis skaalal 1-5 (5 = tajutud/kogetud aktsepteeritud olemise määr on kõrge) oluliste tunnuste kaupa, 2006 (keskmised tulemused)		
Diskrimineerimise kogemus üleüldiselt, oluliste tunnuste kaupa, 2006 (protsentides)		
Diskrimineerimise kogemus isiklikult, oluliste tunnuste kaupa, 2006 (protsentides)	osaliselt	Integratsiooni monitooringutes käsitletakse avatust suheteks, häirituste teiste rahvuste poolt, hinnanguid teiste rahvuste käitumisele ja elulaadile
Muutuste analüüs kogetud aktsepteerimisest allohtonide hulgas; mittestandardiseeritud koefitsendid		
Muutuste analüüs kogetud aktsepteerimisest töötavate allohtonide hulgas (15 kuni 65-aastased); mittestandardiseeritud koefitsendid**		
Muutuste analüüs türgi ja maroko moslemite arvamusel, et hollandlased on negatiivsel arvamusel islamist; mittestandardiseeritud koefitsendid**		
Muutuste analüüs töötavate türgi ja maroko moslemite arvamusel, et hollandlased on negatiivsel arvamusel islamist; mittestandardiseeritud koefitsendid**		

Lisa 5 Integratsiooni valdkonna indikaatorid Suurbritannias

Indikaator Suurbritannias	Indikaator Eestis (Jah/Ei/ Osaliselt)	Kommentaariid
I Hariduse, koolituse ja tööhõive indikaatorid:		
		<i>Eesti lõimumiskavas hariduslik-kultuuriline valdkond. Tööhõive valdkonna indikaatoreid hinnatakse Eestis sotsiaal-majanduslikus valdkonnas.</i>
Koolitusprogrammide kättesaadavuse ja nende lõpetamise statistika	jah	Lõimumiskava tegevuste raames info IS-il Üldine statistika: EHIS/ HTM/ Töötukassa
Edasise hariduse omandamise raames erinevate kursuste kättesaadavuse ja lõpetamise statistika	jah	Lõimumiskava tegevuste raames info IS-il Üldine statistika: EHIS/ HTM/ Töötukassa
Eduka ümberkvalifitseerumise statistika nende osas, kes on suutelised praktiseerima omandatud ametit	jah	Statistika: Töötukassa/Statistikaamet
Statistika nende kohta, kelle kvalifikatsioon on tunnustatud akadeemilistel või tööalastel eesmärkidel	jah	Statistika: Töötukassa/ HTM/ Statistikaamet
Töölesaamise avalduste, osaletud intervjuude ja tööpakkumiste arv	osaliselt	Eestis ei koguta sellealast infot. Lõimumiskava tegevuste raames ei mõõdeta
Iseseisvalt ettevõtlust alustanud (FIEd) immigrantide ja pagulaste arv	ei	Võiks tulevikus eraldi indikaatorina/tegevustena sisse tuua. Statistika: äriregistrist
Edukalt äritegevust alustanud immigrantide ja pagulaste arv	ei	Võiks tulevikus eraldi indikaatorina/tegevustena sisse tuua. Statistika: äriregistrist
Immigrantide ja pagulaste töötuse määrad (arvestades sugu, rahvust, vanust jm)	jah	Statistika: Töötukassa/Statistikaamet
Tööhõive jaotus ameti ja tööstusvaldkonna alusel	jah	Lõimumiskava tegevuste raames võrreldakse tööhõivet juhtide ja tööliste lõikes. Statistika: Töötukassa/Statistikaamet
Immigrantide ja pagulaste majanduslikud väljundid, sh sissetuleku tase või eluaseme omanine, võrreldes koguelanikkonnaga	osaliselt	Statistika: Töötukassa/Statistikaamet Ettepanekuna indikaatoripuus välja toodud
II Sotsiaalse integratsiooni indikaatorid:		
Elamise/paiknemise segregatsioon (nt erinevuse ja segregatsiooni indeksid)	jah	Statistika: Statistikaamet Andmeid kogutakse rahvaloendustel (iga 10 a tagant) Indikaatoripuudes välja toodud erinevate visioonide lõikes kui oluline faktor, millega arvestada
Abielud erinevate sotsiaalsete gruppide, rasside, religioonide esindajate vahel	osaliselt	Andmeid kogutakse rahvaloendustel (iga 10 a tagant)
inglise keele omandamine	jah	Eestis mõõdetakse haridus-kultuurilises valdkonnas. Eesti keele omandamine: erinevate haridusastmete lõikes, lisaks täiskasvanud, töötud jm grupid.

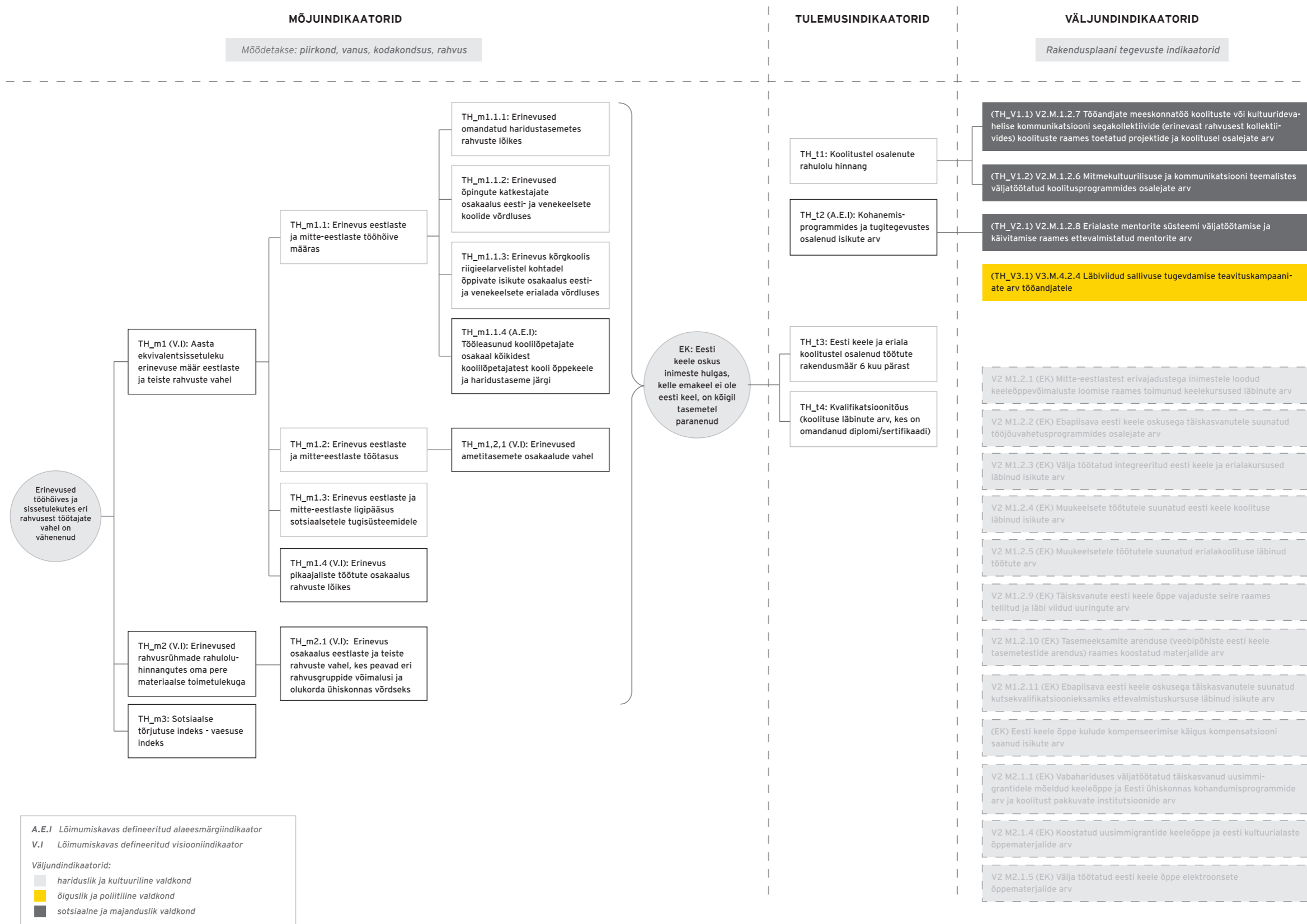
Indikaator Suurbritannias	Indikaator Eestis (Jah/Ei/Osaliselt)	Kommentaariid
Sotsiaalne suhtlus grupisiseselt ja väljapoole	jah	Seotud lõimumiskava 2. visiooniga: Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemiseks kodanikuühendustest ja avalikus sfääris on vähenenud
Kuritegevuse ohvrite hulk	ei	Lõimumiskava raames ei mõõdata eraldi. Oleks võimalik mõõta, statistika on olemas
Rassiliste solvangute hulk	ei	Lõimumiskava raames ei mõõdata eraldi. Registreeritud avalduste statistika on olemas
III Tervise valdkonna indikaatorid		<i>Eesti lõimumiskavas peaaegu täiesti katmata valdkond</i>
Eluiga	ei	Eestis ei mõõdata tervise valdkonda eraldi integratsiooni kontekstis. Edaspidi võiks seda sotsiaalse valdkonna indikaatorite raames hinnata. Tõenäoliselt on see jäänud teisejärguliseks olulisemate poliitiliste prioriteetide tõttu.
Vanuseline ja sooline suremuse määr		
Vanuseline ja sooline suremuse määr eriliste haiguste tõttu		
Õnnetusjuhtumid		
Meditsiiniliste teenuste kättesaadavus		
IV Õigusliku integratsiooni indikaatorid		<i>Eesti lõimumiskavas õiguslik-poliitiline valdkond</i>
õigus riigis elamiseks	jah	Eestis mõõdetakse õiguslik-poliitilises valdkonnas
õigus osaleda tööturul	jah	Eestis mõõdetakse õiguslik-poliitilises valdkonnas
õigus sotsiaalsetele teenustele	jah	Eestis mõõdetakse õiguslik-poliitilises valdkonnas
kodakondsuse taotlemise õigus	jah	Eestis mõõdetakse õiguslik-poliitilises valdkonnas
V Poliitilise integratsiooni indikaatorid		<i>Eesti lõimumiskavas õiguslik-poliitiline valdkond</i>
osalemine ametiühingutes ja teistes ametialastes ühingutes	jah	Eestis mõõdetakse osalust avalikus sfääris ja kodanikeühendustes
osalemine muudes ühingutes	jah	Eestis mõõdetakse osalust avalikus sfääris ja kodanikeühendustes
osalemine poliitilistes erakondades	osaliselt	Eestis mõõdetakse osalust avalikus sfääris ja kodanikeühendustes ning teadaolevalt on uuritud ka poliitiliste kuuluvust
Hääleõiguslikkus	jah	Eestis mõõdetakse osalust avalikus sfääris ja kodanikeühendustes
valimine esinduslikele ametikohtadele kohalikul, regionaalsel ja riiklikul tasandil	jah	Eestis mõõdetakse osalust avalikus sfääris ja kodanikeühendustes
VI Üldised integratsiooni indikaatorid		<i>Eesti lõimumiskavas eraldiseisvalt katmata valdkond</i>
demograafilised indikaatorid (sündivuse ja suremuse määrad, eluea pikkus jm)	osaliselt	Andmeid kogutakse rahvaloendustel (iga 10 a tagaant)

Indikaator Suurbritannias	Indikaator Eestis (Jah/Ei/ Osaliselt)	Kommentaariid
isiklikud hinnangud toetusprogrammide ja pakutavate teenuste kättesaadavusele, kvaliteedile ja piisavusele	osaliselt	Uuringud/monitooringud jm Eestis hinnatakse uuringute, monitooringute jms raames, lõimumiskavas eraldi indikaatorina välja pole toodud. Võiks olulisemat tähelepanu pöörata, ettepanekuna osaliselt välja toodud ka indikaatoripuu
isiklikud rahuloluhinnangud enda saavutustele ja olukorrale vastuvõttvas ühiskonnas	osaliselt	Uuringud/monitooringud jm Eestis hinnatakse uuringute, monitooringute jms raames, lõimumiskavas eraldi indikaatorina välja pole toodud. Võiks olulisemat tähelepanu pöörata, ettepanekuna osaliselt välja toodud ka indikaatoripuu

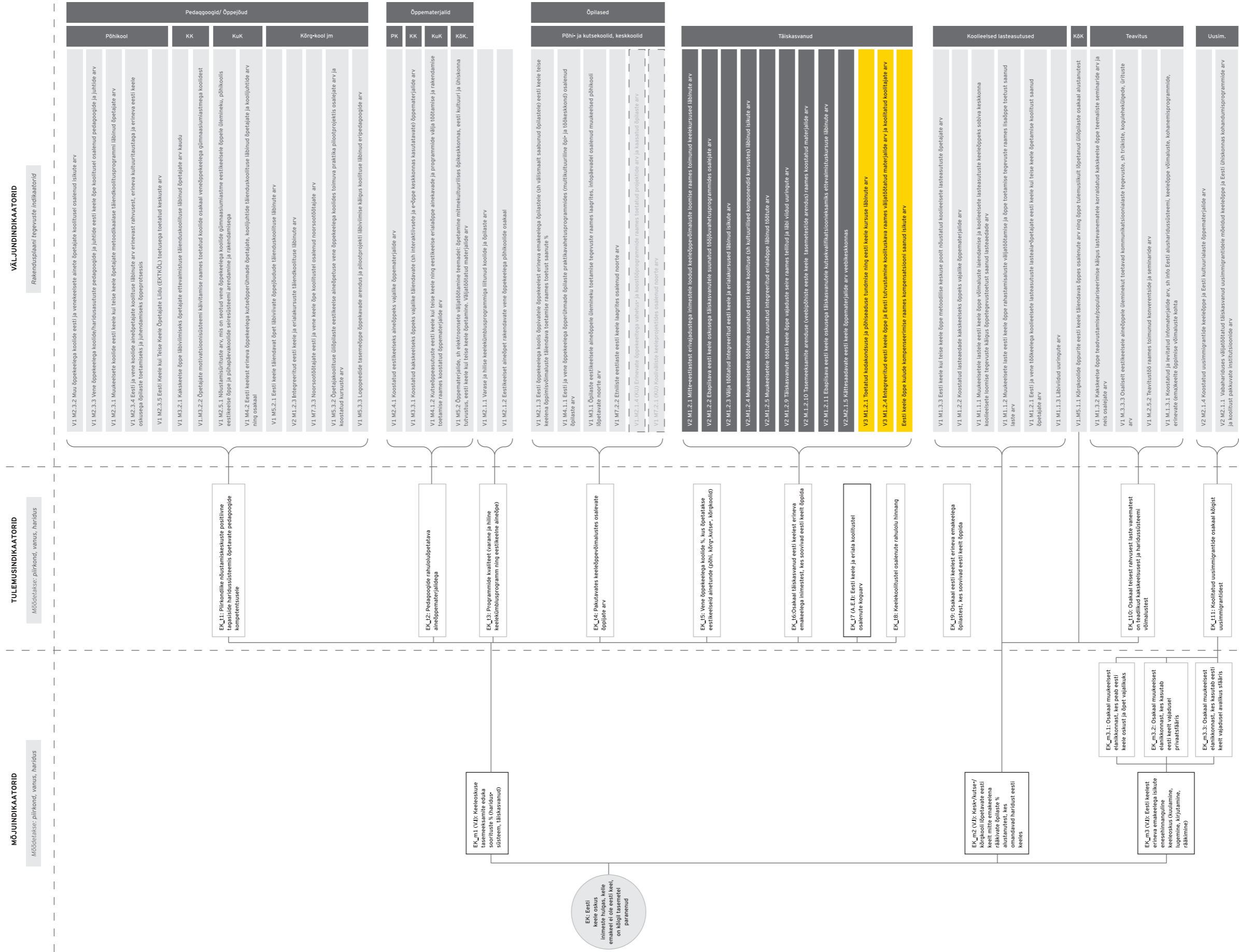
Märkus indikaatorite puudele

Mitte-eestlaste, muust rahvusest või muu emakeelega isikute rühmad indikaatorite puudes hõlmavad ka kolmandate riikide ja ELi kodanikke.

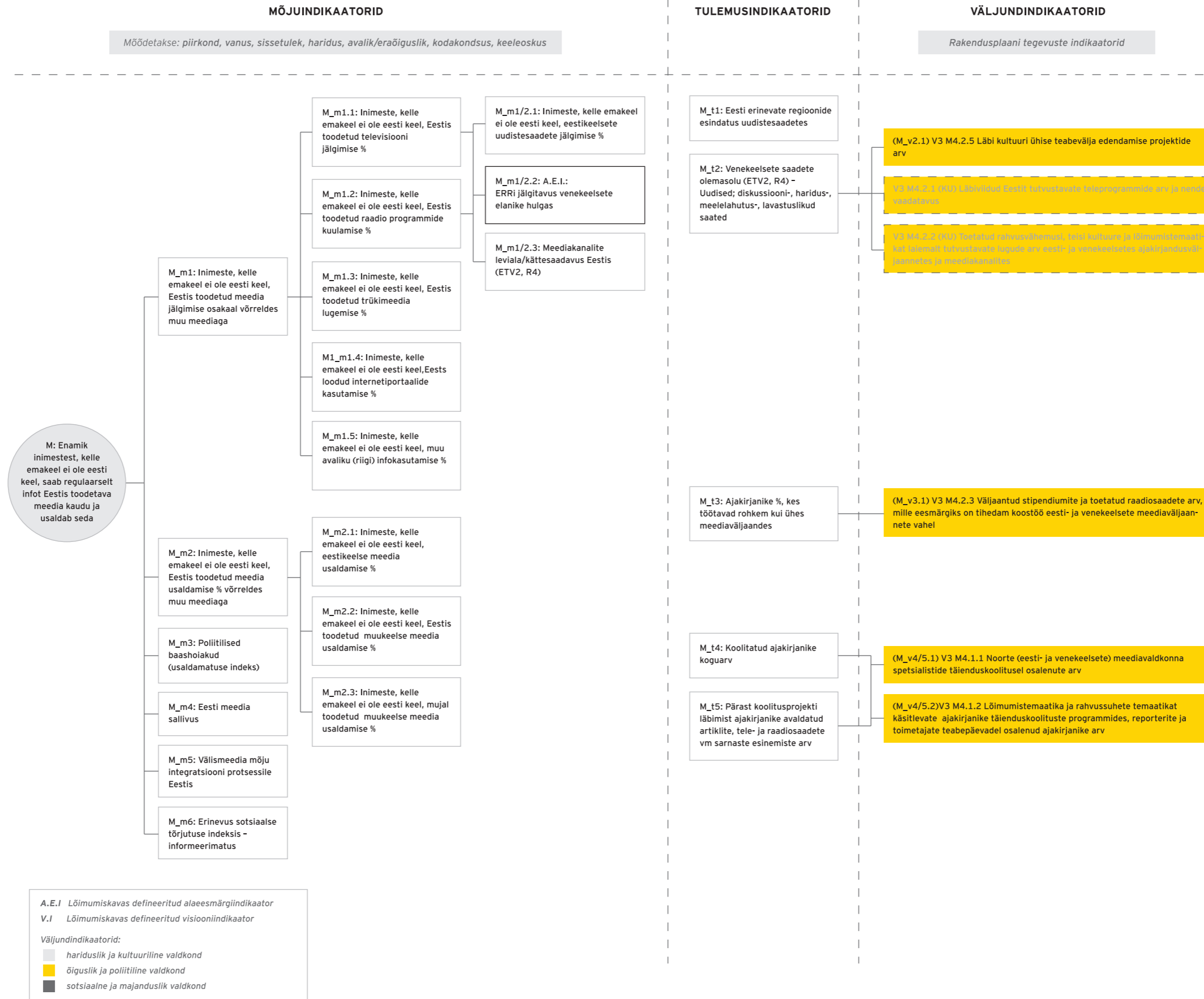
Lisa 6 Visiooni "Erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud" indikaatoripuu

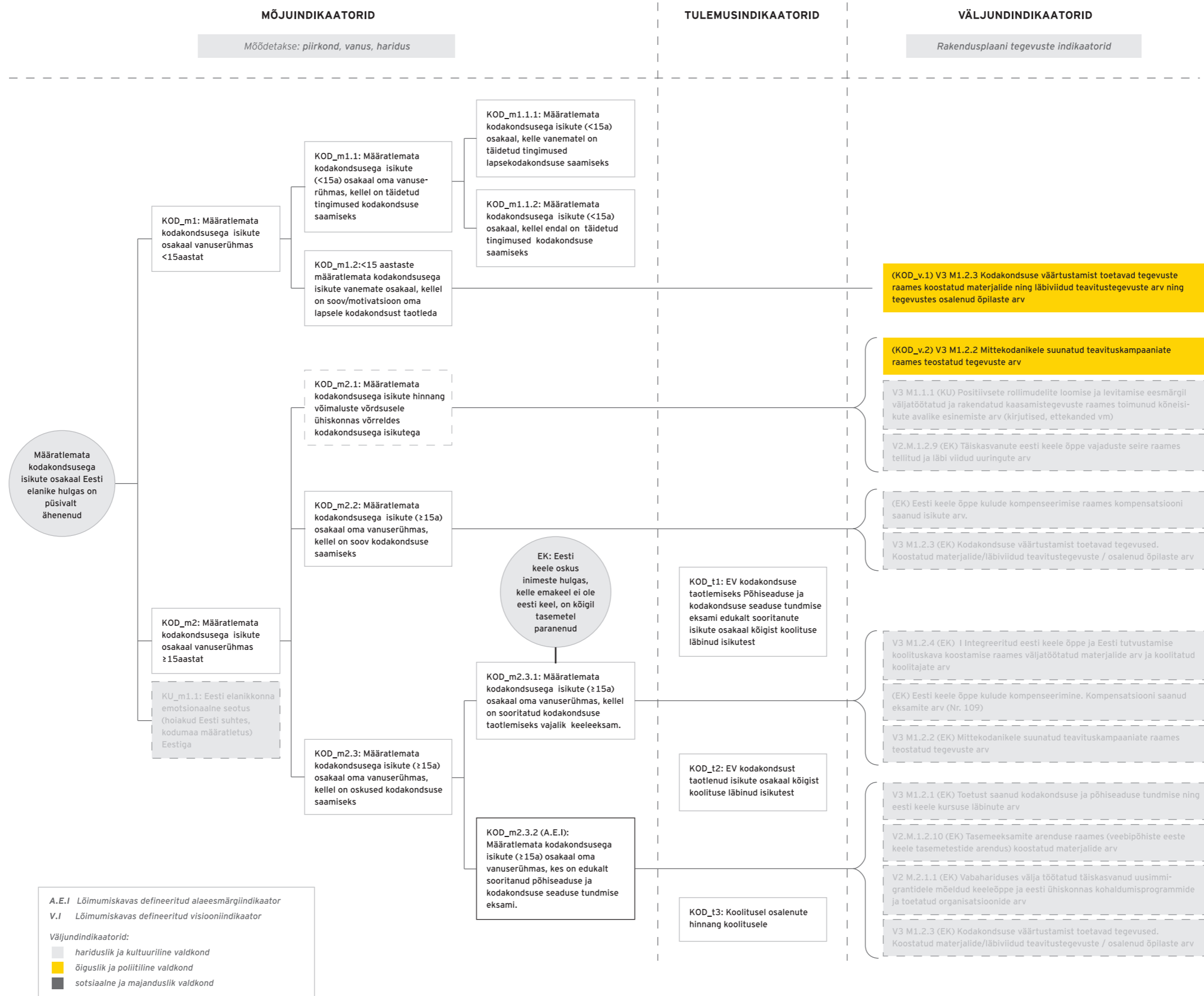
Lisa 7 Visiooni "Eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud" indikaatoripuu

Lisa 8 Visiooni “Enamik inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot Eestis toodetava meedia kaudu ja usaldab seda” indikaatoripuu

Lisa 9 Visiooni "Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud" indikaatoripuu

Lisa 10 Visioonide "Valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki", "Kontaktid ja suhtlus erineva emakeelega inimeste vahel on suurenenud", "Erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud" indikaatoripuu

